

SATAKUNTALAINEN TYTÄRYHTIÖTALOUS*

OSA 1. Aluetaloudellinen tarkastelu

Ari Karppinen

Julkaisusarja A - Turun kauppakorkeakoulu, Porin yksikkö
Nro A31/2009

ISSN 1459-1332
ISBN 978-951-564-954-6

* Julkaisu perustuu *Menestyä Satakunta kansainvälisessä kilpailussa (MENSA)* hankkeeseen. Hanketta ovat rahoittaneet Porin Seudun Kehittämiskeskus Oy (POSEK, aluekeskusohjelma), Prizztech Oy (osaamiskeskusohjelma) ja Rauman Seutu (aluekeskusohjelma).

Copyright © Ari Karppinen
Turun kauppakorkeakoulu,
Porin yksikkö

ISSN 1459-1332
ISBN 978-951-564-954-6

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja menetelmät

Käsillä olevan hankkeen (MENSA) tarkoituksena on tuottaa tietoa aluekehittämisen tueksi. Erityisesti uudenlaista tietoa tarvitaan olosuhteissa, jossa yritysten omistaminen on kansainvälistynyt, tuotannon sijaintipäätökset ovat tulleet entistä herkemmin talouden ulkoiisiin olosuhteisiin ja yrityksen omiin, usein kansainvälistymiseen liittyviin strategisiin tavoitteisiin reagoiviksi ja alueet itsessään kohtaavat globaalin kilpailun entistä suuremmin. Aluetalouksien näkökulmasta nämä yleiset toimintaympäristön muutokset ovat todennäköisimpiä ja voivat olla vaikutuksiltaan merkittäviä sekä vaikeasti ennakoitavia ns. "footloose multinationals" aluetalouksissa. Tällaisessa taloudessa yritystoimintaa eivät hallitse autonomiset paikallisesti omistetut ja tuotantotoimintaa harjoittavat yritykset vaan monikansalliset yritykset - erityisesti ulkomaalaisomisteiset yritykset ja niiden tytäryhtiöt. Tämän hankkeen perimmäisenä tavoitteena on kartoittaa satakuntalaista tytäryhtiötaloutta. Vastaavaa aluetaloudellista selvitystyötä ei ole aiemmin tehty.

Tämä monitieteinen hanke jakautuu kahteen osioon. Hankkeen ensimmäisessä osassa eli käsillä olevassa raportissa perustavoitteena on ensiksikin kartoittaa monikansallisten yritysten taloustutkimukseen ja empiiriseen tytäryhtiötaloustutkimukseen perustuen sitä, kuinka yritysten omistajuus ja nykyglobalisaatio voivat vaikuttaa aluetalouteen. Toiseksi hankkeen ensimmäisen osan tavoitteena on kartoittaa millaiset mahdollisuudet olemassa olevat tilastot - lähinnä Tilastokeskuksen keräämät - antavat satakuntalaisen tytäryhtiötalouden kuvauksen suhteen. Keskeisenä tavoitteena on arvioida tilastollisen aineiston perusteella tytäryhtiötalouden taloudellista merkitystä Satakunnassa ja osin sen seutukunnissa. Haasteellisen tavoitteesta tekee se, että yleisesti tilastointi on sijainti-, eikä omistuserusteista, ja monikansallisten yritysten toiminnan ja tytäryhtiöaluetalouden kehityksen yhdistävä talousteoria on varsin kehittymätöntä. Niinpä tätä tutkimusta varten konstruointiin uudenlaisia aineistoja yhdistämällä erilaisia Tilastokeskuksen tuottamia tietokantoja. Selvityksen kolmantena tavoitteena onkin kuvata tällaisten tytäryhtiötalousaineistojen muodostamista koskien Satakuntaa ja arvioida näiden aineistojen puutteita sekä esittää kehittämistoimia tämän suhteen. Lopuksi on syytä muistaa, että viime kädessä on aina aluekohtainen empiirinen kysymys, ovatko tytäryhtiötalouden vaikutukset alueella positiivisia vai negatiivisia.

MENSA-hankkeen toisen osion tavoitteena on tilinpäätösanalyysin, kassavirtalaskelmien ja haastattelututkimuksen avulla arvioida keskeisten Satakunnassa toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten taloudellista menestystä ja alueellista sitoutumista. Tutkimuksen toinen osio perustuu vuoden 2009 aikana TuKKK Porin yksikössä tehtäviin laskentatoimen pro gradu -opinnäytteisiin. MENSA-hankkeen ensimmäisen ja toisen osan yhteenvetoraportti valmistuu opinnäytetöiden valmistuttua.

Tulokset: osa 1

Ulkomaalaisomisteiset yritykset Satakunnassa

Ulkomaalaisomisteisten (tytär)yritysten toimintaa kuvaavia tilastoja (makroaineisto) on saatavilla vain koko kansantalouden tasolla ja silloinkin vain varsin rajoitetun muuttujajoukon osalta.

Ulkomaalaisomisteisuuden suhteen voidaan aluetasolla saada yritys- ja toimipaikkatason perustietoa (Tilastokeskuksen yritysrekisterin mikroaineistot). Tästä aineistosta ei voida arvioida sellaisen tytäryhtiötalouden merkitystä, jossa alueellisen tytäryhtiön emoyritys on muualla Suomessa kuin Satakunnassa. Aluetason toimipaikkarekisteriaineisto ei myöskään antanut kattavasti taloudellista tietoa ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta Satakunnassa. Esimerkiksi tiedot investoinneista, t&k -toiminnasta, henkilöstön koulutus- ja osaamistasosta ja vaikkapa yrityksen viennin määristä eivät ole saatavilla. Sen sijaan on mahdollista saada perustietoa toimipaikan nimestä

osoitetietoineen, sijaintikunnasta, toimialasta, henkilöstön suuruusluokasta, aloittamisajankohdasta ja toimipaikkatyypistä.

Kaikista satakuntalaisista toimipaikoista (n. 14 000) 2 % on ulkomaalaisomistuksessa. Mutta yrityskoon kasvaessa ulkomaalaisomistisuuden merkitys kasvaa: kaikista vähintään 100 henkilöä työllistävästä yksityisistä toimipaikoista 1/3 on Satakunnassa ulkomaalaisomisteisia. Suurimmat tällaiset toimipaikat ovat kaikki teollisuudessa: koko aineistosta 40 % teollisuudessa ja teollisuuden sisällä yli puolet metalliteollisuudessa. Alueellisesti suurimmat ulkomaiset toimipaikat ovat jakaantuneet tasaisesti Porin ja Rauman seutukuntiin. Koko aineistossa Porin seudulla on yli 60 %.

Perusaineisto toimipaikkarekisterissä on poikkileikkausaineisto. Hankkeessa tilattiin erikseen 2000-luvun käsittävä aineisto (2000–2007) viidenkymmenen suurimman ulkomaalaisomisteisen toimipaikan (TOP50) merkityksen muuttumisen hahmottamiseksi Satakunnassa. Muuttujina ovat yhteenlaskettu henkilöstömäärän absoluuttinen ja suhteellinen kehitys sekä liikevaihdon kehitys. Henkilöstö TOP50 ulkomaalaisomisteisissa toimipaikoissa on kasvanut 40 % tarkasteluperiodin aikana. Kasvu on ollut huomattavasti nopeampaa kuin Satakunnan teollisuudessa tai koko työllisyydessä. TOP50 työllisyysosuus verrattuna Satakunnan teollisuuteen on kasvanut 21,5 %:sta (2000) 33 %:iin vuoteen 2007 tultaessa. Vastaava liikevaihto-osuus on kasvanut 25 %:sta 40 %:iin ja TOP50 liikevaihdon suhde Satakunnan teollisuuden viennin arvoon on noussut 0,5:sta (2000) yli 0,7:ään (2007). Suurimpien ulkomaalaisomisteisten toimipaikkojen merkitys Satakunnan aluetaloudessa on siis nykyään tasoltaan varsin merkittävä.

Tytäryhtiöt Satakunnassa

Selvityksessä yhdistettiin yritysrekisterin toimipaikka- ja konsernitiedot. Konsernit jaoteltiin kolmeen perusryhmään: täysin kotimaiset konsernit, ulkomaalaisessa määräysvallassa olevat monikansalliset konsernit ja kotimaisessa kontrollissa olevat monikansalliset konsernit. Lisäksi jokaisessa näissä konsernikategoriassa löytyy rekisteritietojen yhdistämisen perusteella Satakunnassa toimipaikkaa pitävien yritysten ryhmittely emo-, tytär-, väliemo-, osakkuus- ja yhteisyhtiöksiin. Kaikista vähintään 10 henkilöä työllistävästä toimipaikoista Satakunnassa (1087) 33 %:lla (354) oli jonkinlaisia konsernikytkentöjä. 2/3 em. kokoluokan toimipaikoista ovat konserneihin kuulumattomia, itsenäisiä. Hankkeen tutkimustavoitteiden mukaisesti tässä keskityttiin konsernien tytäryritysten analysointiin. Tulokset on tiivistettävissä konsernilajeittain.

TÄYSIN KOTIMAISTEN KONSERNIEN TYTÄRYHTIÖT

- Lukumääräisesti 34 % (120/354) kaikista Satakunnassa sijaitsevista vähintään 10 henkilöä työllistävästä toimipaikoista, joilla on konsernikytköksiä, kytkökset ovat täysin kotimaisia. Vastaavasti 66 %:lla (234/354) on konsernikytköksiä monikansalliseen konserniin;
- Konsernit ovat suhteellisen pieniä (5 työllistää Suomessa vähintään 1000).
- Kuitenkin peräti 41 %:lla Satakunnassa toimipaikkaa pitävistä täysin kotimaisista konserneista toiminnan painopiste (Satakunnan toimipaikkojen kotimainen työllisyysosuus vähintään 50 %:a) on Satakunnassa.
- 40 % (48/120) on tytäryritysasemassa konsernissaan ja eri yritys konserneja on 34.
- Tytäryritysten henkilökunta vastaa 1,5 % Satakunnan työllisistä.

KOTIMAISTEN MONIKANSALLISTEN YRITYSTEN TYTÄRYHTIÖT

- 39 % (137/354) Satakunnassa sijaitsevista vähintään 10 henkilöä työllistävästä konsernikytkentöjä omaavista toimipaikoista kuuluu kotimaisessa kontrollissa olevaan monikansalliseen konserniin (92 erilaista konsernia).
- 31 % (43/137) em. yrityksistä on konsernissaan tytäryhtiöasemassa, jotka kuuluvat 34 eri konsernille.
- 7 %:lla (3/43) em. tytäryritysasemassa olevista yrityksistä on toiminnan painopiste Satakunnassa.
- Em. tytäryritysten henkilöstömäärä (3100) on noin 3 % Satakunnan työllisyydestä.

- 53 % em. yrityksistä toimii teollisuudessa, erityisesti metsä-, metalli- ja elintarviketeollisuudessa, ja 23 % liike-elämän palveluissa.

ULKOMAISTEN MONIKANSALLISTEN YRITYSTEN TYTÄRYHTIÖT

- 27 % (96/354) satakuntalaisista vähintään 10 henkilö työllistävistä ja konsernikytkentöjä omaavista toimipaikoista on osa ulkomaisessa kontrollissa olevaa monikansallista yritystä.
- Em. konsernikytkennän omaavista yrityksistä 19 % (18/96) on konsernissaan tytäryhtiösuhteessa ja niiden osuus on 1,6 % kaikista vastaavista satakuntalaisista toimipaikoista.
- 4:llä em. tytäryrityksellä ja ns. väliemoyrityksellä (10 kpl) on Suomen toiminnan painopiste Satakunnassa.
- Em. tytär- ja väliemoyritysten yhteenlaskettu henkilöstö suhteessa Satakunnan työllisten määrään on 2,5 %.
- Ulkomaiset, Satakunnassa toimivat em. konsernit tulevat 17 eri maasta, jossa 74 % on EU-maista ja edelleen 27 % on ruotsalaisia. EU-maiden ulkopuolelta em. konsernien omistuksia tulee eniten Yhdysvalloista (9) ja Norjasta (7).

Johtopäätökset Johtopäätöksenä MENSA-hankkeen 1. osion osalta voidaan esittää, että hanketta varten konstruoitujen tilastojen avulla voidaan kuvata tytäryhtiötalouden merkitystä Satakunnassa. Tarvittavia omistusperusteisia tilastoja ei ole suoraan saatavilla, mutta tarvittavat tilastot on voitu konstruoida olemassa olevista, maksullisista Tilastokeskuksen yritysrekisteritietokannoista tietyn rajatun muuttujajoukon osalta (lukumäärä, henkilöstömäärä ja liikevaihto). Lukumääräisesti ja työllisyyskontribuution osalta satakuntalaisen tytäryhtiötalouden merkitys on vielä varsin vähäinen, kun tytäryhtiötalous ymmärretään konsernisuhteena täysin kotimaisessa, kotimaisessa kontrollissa olevassa monikansallisessa konsernissa tai ulkomaisessa kontrollissa olevassa monikansallisessa kontrollissa. Sen sijaan Satakunnassa toimivien 50 suurimman ulkomaalaisomisteisen toimipaikan merkitys Satakunnan taloudelle on ollut nopeasti kasvava 2000–2007 ja nykyiseltä tasoltaan jo varsin merkittävä (työllisyys, liikevaihto ja sen osuus viennistä). Ulkomaalaisomisteisten yritysten merkitys kasvaa myös yritysten kokoluokan kasvaessa. Mutta tytäryhtiötalouden toiminnan ja aluetaloudellisen (Satakunta) vaikuttavuuden tarkempi kuvaaminen (mm. t&k-toiminta, investoinnit, koulutustaso, tuottavuus, taloudellinen menestys, alueelliset verkostot), seuranta ja tutkimuksellinen analysointi vaatisi tarkempien yritys kohtaisten tietojen keräämisen erikseen, koska näitä tietoja ei ole saatavilla Tilastokeskuksesta tai muilta tilastotuottajilta. Joidenkin suurimpien ulkomaalaisomisteisten yritysten osalta tätä tehdään hankkeen toisessa osiossa.

Avainsanat:

monikansalliset konsernit, tytäryhtiöt, aluetalous, Satakunta

Sisällys

TIIVISTELMÄ	2
Taulukkuuettelo	6
Kuvioluettelo	6
1. JOHDANTO	8
1.1. Taustaa	8
1.2. Projektin tavoitteet.....	12
1.3. Käytetty aineisto ja menetelmät	12
1.4. Selvityksen eteneminen.....	15
OSA 1. ALUETALOUDELLINEN TARKASTELU	17
2. TYTÄRYHTIÖTALOUS	18
2.1. Peruskäsitteistöä	18
2.2. Talousteoriaa	21
2.3. Empiirinen tutkimus alueellisesta tytäryhtiötaloudesta.....	25
3. TYTÄRYHTIÖTALOUSAINEISTO	31
4. TYTÄRYHTIÖTALOUS SATAKUNNASSA	40
4.1. Ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikat Satakunnassa	43
4.1.1. Kokoprofiili	43
4.1.2. Alueellinen jakautuminen.....	45
4.1.3. Toimialoitainen jakautuminen	46
4.1.4. Ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkojen kehitys 2000-luvulla Satakunnassa ..	48
4.2. Kotimaiset tytäryhtiöt Satakunnassa	53
4.3. Ulkomaiset tytäryhtiöt Satakunnassa	62
4.4. Suomalaisen monikansallisten yritysten tytäryhtiöt Satakunnassa	65
5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	70
LÄHTEET	78
LIITE: Keskeiset tilastolliset aineistot	81

Taulukkuuettelo

<i>Taulukko 1. Yrityksistä tai toimipaikoista saatavat yritys- ja toimipaikkarekisteritiedot, Satakunta</i>	33
<i>Taulukko 2. Omistajatyypin- ja suuruusluokaluokitus (henkilöstö) toimipaikkarekisterissä</i>	34
<i>Taulukko 3. Yritysrekisterin konserni- ja konserniyritystietojen kuvaus</i>	35
<i>Taulukko 4. Alueellisen makroaineiston tietojen kuvaus</i>	37
<i>Taulukko 5. Ulkomaalaisomisteisten yritysten viisikymmentä suurinta toimipaikkaa (henkilöstön mukaan) Satakunnassa (TOP50), 2008 lopussa</i>	52
<i>Taulukko 6. Ulkomaisten yritysten omistamat suurimmat toimipaikat (henkilöstöä vähintään 100) Satakunnassa (toimiala, kunta, aloitusvpm, toimipaikan henkilöstön suuruusluokka, yrityksen oikeudellinen muoto, yrityksen liikevaihdon kokoluokka, yrityksen ulkomaankauppatiedot), 8/2008.</i>	53
<i>Taulukko 7. Konsernin ja konserniyrityksen päätöksenteon autonomian perusominaisuudet aineistossa.</i> ...	54
<i>Taulukko 8. Satakunnassa toimipaikan omistavien täysin kotimaisten konsernien ja niiden tytäryhtiöiden henkilöstömäärät (lkm), tytäryhtiön henkilöstöosuus (%) konsernin henkilöstöstä ja toimipaikkojen määrä Satakunnassa</i>	61
<i>Taulukko 9. Satakunnassa toimipaikan omistavien ulkomaisten konsernien ja niiden tytäryhtiöiden ja väliemöjen henkilöstömäärät (lkm), niiden henkilöstöosuus (%) konsernin henkilöstöstä ja toimipaikkojen määrä Satakunnassa.</i>	64
<i>Taulukko 10. Satakunnassa toimipaikan omistavien kotimaisessa kontrollissa olevien monikansallisten konsernien ja niiden tytäryhtiöiden henkilöstömäärät (lkm), niiden henkilöstöosuus Satakunnassa (%) konsernin kotimaisesta henkilöstöstä ja toimialat.</i>	69
<i>Taulukko 11. Satakuntalainen tytäryhtiötalous</i>	73

Kuvioluettelo

<i>Kuvio 1. Satakuntalainen tytäryhtiötalous Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikka-aineistojen valossa</i>	42
<i>Kuvio 2. Satakuntalaiset toimipaikat omistajatyypin (lkm) ja ulkomaalaisomisteisten osuuden (%) suhteen kokoluokittain, 2008</i>	44
<i>Kuvio 3. Ulkomaalaisomisteiset toimipaikat seutukunnittain ja kokoluokittain Satakunnassa, 2008</i>	45
<i>Kuvio 4. Ulkomaalaisomisteiset toimipaikat (henkilöstöä vähintään 10) päätoimialoitain ja kokoluokittain Satakunnassa, 2008.</i>	46

<i>Kuvio 5. Ulkomaalaisomisteiset teollisuustoimipaikat (henkilöstöä vähintään 10) teollisuuden päätoimialoittain ja kokoluokittain Satakunnassa, 2008.</i>	<i>47</i>
<i>Kuvio 6. Viidenkymmenen suurimman Satakunnassa sijaitsevan ulkomaalaisomisteisen toimipaikan (TOP50) yhteenlaskettu henkilöstö (lkm) ja sen osuus Satakunnan teollisuuden henkilöstöstä (palkattu henkilöstö ja yrittäjät), 2000–2007.....</i>	<i>49</i>
<i>Kuvio 7. Henkilöstön ja työllisyyden kehitys Satakunnassa 2000-luvulla, ind (2000=100).....</i>	<i>50</i>
<i>Kuvio 8. Viidenkymmenen suurimman Satakunnassa sijaitsevan ukomaalaisomisteisen toimipaikan (TOP50) yhteenlaskettu liikevaihto (1000 €) ja sen osuus (%) Satakunnan teollisuuden liikevaihdosta ja viennistä, 2000–2007.....</i>	<i>51</i>
<i>Kuvio 9. Konsernimuotojen jakautuminen: konsernilla toimipaikka Satakunnassa.</i>	<i>57</i>
<i>Kuvio 10. Täysin kotimaisen konserniin kuuluvan konserniyrityksen asema konsernissa: yrityksellä toimipaikka Satakunnassa.</i>	<i>58</i>
<i>Kuvio 11. Täysin kotimaisten konsernien, joilla tytäryhtiö Satakunnassa, henkilöstöjakauma (suuruusjärjestys.) ja konserniluettelo suuruusjärjestyksessä.....</i>	<i>59</i>
<i>Kuvio 12. Satakunnassa toimivien ulkomaisten konsernien maajakauma¹: konserniyrityksellä toimipaikka Satakunnassa.....</i>	<i>62</i>
<i>Kuvio 13. Ulkomaiseen konserniin kuuluvan yrityksen asema konsernissa: yrityksellä toimipaikka Satakunnassa.....</i>	<i>63</i>
<i>Kuvio 14. Kotimaisessa määräysvallassa olevaan monikansalliseen konserniin kuuluvan yrityksen asema konsernissa: yrityksellä toimipaikka Satakunnassa.</i>	<i>66</i>
<i>Kuvio 15. Kotimaisessa määräysvallassa olevan monikansallisen konsernin päätoimialajakauma*: tytäryrityksellä toimipaikka Satakunnassa.</i>	<i>67</i>
<i>Kuvio 16. Kotimaisessa määräysvallassa olevan monikansallisen konsernin päätoimialajakauma teollisuuden sisällä*: tytäryrityksellä toimipaikka Satakunnassa.</i>	<i>68</i>

1. JOHDANTO

1.1. Taustaa

Kehittyneiden maiden, kuten Suomen, kilpailukyky ja talouskasvu perustuvat tuottavuuden kasvuille. Tuottavuutemme kasvuun vaikuttavat monet tekijät. Mutta ennen muuta se edellyttää innovaatiotoimintaan ja yrittäjyyteen sekä koulutukseen ja osaamiseen panostamista (knowledge-intensive growth), mutta myös jatkuvaa menestymistä kansainvälisessä kilpailussa. Globalisaation yksi kiistattomimpia saavutuksia on ollut se, että rajojen avaamisella kaupalle ja parantuneella kansainvälisellä työnjaolla maat ovat saavuttaneet keskimäärin merkittävästi nopeamman talouskasvun kuin se muutoin olisi ollut mahdollista.¹ Tämä on merkinnyt samalla sitä, että menestyvässä taloudessa klusteri- ja toimialarakenteet sekä ammatti- ja osaamisvaatimukset muuttuvat jatkuvasti. Konkreettisemmin se on merkinnyt joidenkin toimialojen ja ammattien taloudellisen merkityksen hiipumista – jopa katoamista – ja toisten korostumista.

Yksittäiset alueet, kuten Satakunta, kohtaavat yhä enenevässä määrin globaalin kilpailun suoraan ilman maan rajojen ja kansallisen talouspolitiikan tuomaa ”suojaa”. Lisäksi useat kansallisen tason toimet, jotka pyrkivät rohkaisemaan investointeja tai parantamaan yritysten toimintaedellytyksiä, ovat ns. alueneutraaleja (OECD 2007, 80). Alueiden on pyrittävä erikoistumaan omien, aluespesifisten vahvuksiensa mukaisesti ja ne ovat entistä merkittävämmiin itse vastuussa omaan kehitykseensä vaikuttamisesta. Aluekehityksen haasteet ovat kasvaneet. Yhtäältä nykkyglobalisaation aikaansaama rakennemuutos – erityisesti tuotannollisen toiminnan siirtyminen maantieteellisesti uusille kasvualueille – on muuttunut entistä nopeammaksi ja vaikeammiksi ennakoitavaksi ja toisaalta globaalissa kilpailussa menestymisen vaatimus onnistuneesta alueellisesta erikoistumisesta tekee yksittäiset alueet entistä haavoittuvimmiksi toimiala- ja klusterikohtaisille talouden muutoksille, ns. epäsymmetrisille häiriöille. Erityisesti OECD-maiden

¹ Osaamisperusteinen talouskasvu ja toimiminen kansainvälisesti eivät ole toisistaan riippumattomia. Tuoreen OECD-katsauksen mukaan yritysten toimimisella kansainvälisillä markkinoilla ja endogeenisen talouskasvun keskeisellä tekijällä – innovaatiolla – on selkeä positiivinen korrelaatio. Esimerkiksi suomalaisen kansainvälisesti toimivan yrityksen todennäköisyys olla innovatiivinen on 53 % korkeampi verrattuna pelkästään kotimarkkinoilla toimivaan yritykseen (OECD 2008b, 242).

useilla teollisuusvaltaisilla alueilla tämä on aiheuttanut huolta kansalaisten ja päätöksentekijöiden keskuudessa².

Taloudellinen globalisaatio ilmenee ennen muuta rahoitusmarkkinoiden kansainvälistymisenä ja monikansallisten yritysten (MNE, Multinational Enterprise) esiinmarssina (esim. OECD 2007, 63). Vaikka MNE:n toiminnasta ei ole olemassa yhtenäistä tilastointia, niin useissa erillisissä tutkimuksissa on arvioitu, että ne vastaavat nykyään jo noin ¼ maailmankaupasta. Yksistään ulkomaisten tytäryhtiöiden (pl. emoyhtiöt) yhteenlaskettu liikevaihto on arvioitu olevan kaksi kertaa suurempi kuin maailman vienti. Nykyisestä maailmankaupasta jopa puolet on arvioitu olevan monikansallisten yritysten sisäistä kauppaa (intra-firm trade), jossa sama yritysorganisaatio toimii "sisäisillä markkinoillaan" ostajana ja myyjänä. Monikansalliset yritykset ovat siis varsin hallitseva osa nykyistä maailmantaloutta ja yritysten omistuksen kansainvälistyessä ne voivat muuttaa monella tapaa talouden perinteisiä toimintamalleja. (Ks. esim. Barba Navaretti, Haaland and Venables 2002; Blonigen 2005; Dunning 1993, 2000; Jarvis 2006; Kleinert 2004; OTA 1993; UNCTAD 2006).

Viime vuosien aluetalouden kansainvälistyminen on ollut usein alueellisten avainyritysten ja/tai avaintoimialojen omistuksen kansainvälistymistä. Parhaimmillaan ulkomainen omistus tuo alueelle uusia innovaatioita, uutta osaamista, investointeja, rahoitusta, synnyttää uutta yritystoimintaa, lisää työllisyyttä ja tehostaa alueellisten markkinoiden toimintaa. Pidemmällä aikavälillä kansainvälisten yritysten toiminta voi johtaa entistä kestävämpään kansainvälistymiseen perustuvaan tuottavuuden nousuun ja aluetaloudelliseen menestykseen muidenkin alueellisten yritysten tai sinne syntyvien uusien yritysten erikoistuesssa toimimaan yhteistyökumppaneina ja osaavina alihankkijoina, mutta myös kilpailijoina kansainvälisesti menestyneiden yritysten kanssa. Parhaimmillaan alueellinen kehittämistoiminta vahvistaa tätä aluetalouden verkostomaiseen kehitykseen perustuvaa kumulatiivista (itse itseään ruokkivaa) kasvuprosessia ja tehostaa oleellisesti aluekehittämisen vaikuttavuutta. (ks. esim. Jones ja Wren 2006 ja OECD 2007).

² Työn tuottavuuden lisääntyminen voi merkitä ns. vähemmän työllistävää kasvua (jobless growth). Toisaalta tuotannon maantieteellinen uudelleensijoittautumismahdollisuus tuo turvattomuutta työpaikkojen alueellisen säilymisen suhteen. Kolmanneksi koska useissa OECD-maissa teollisuuden suhteellinen osuus on viime vuosikymmeninä laskenut ja rakennemuutosta teollisuudesta palveluihin pyritään myös aktiivisesti tukemaan, niin samalla se merkitsee siirtymistä korkean työn tuottavuuden ja ansiotason teollisuustyöstä matalamman työn tuottavuuden ja ansiotason palvelutyöhön. Vuosien 1998–2004 välillä OECD-maiden sisällä eri alueet menettivät keskimäärin noin 20 000 teollisuustyöpaikkaa ja johtavien G7-maiden alueilla teollisuustyöpaikkojen keskimääräinen menetys oli jopa 50 % tätä nopeampaa. (OECD, 2007, 11). Luultavasti nykyinen maailmanlaajuinen finanssikriisi, sitä seuraava talouslama ja mahdollinen maailman talouskasvun elpyminen vain kiihdyttävät tätä tuotannon rakennemuutoskehitystä.

Mutta ulkomainen omistus – erityisesti alueellisten (avain)yritysten muuttuminen kansainvälisen yrityksen tytäryhtiöksi – saattaa myös merkitä alueellisen kilpailukyvyn pysyvyyden kannalta haastetta: siirtävätkö ulkomaiset yritykset helpommin kokonaisia toimipaikkoja yli rajojen kuin vastaavat kotimaiset yritykset, tai pystyvätkö muut alueelliset yritykset (ja toimijat) vastaamaan yhteistyön haasteisiin kansainvälisen yrityksen kanssa? (ks. esim. Bernhard and Jensen, 2006; Bernhard and Sjöholm (2003); Carlin, Charlton, and Mayer, 2007; Gibson and Harris, 1996; Gorg and Strobl, 2003; Jones and Wren, 2006; Radelet and Sachs, 1998; Rodrik, 1997; Van Beveren, 2006). Oleellista olisi selvittää, miksi kansainväliset yritykset ovat sijoittuneet alueelle, ja ennen muuta, mikä on niiden sitoutumisen aste toimimiseen alueella. Tässä suhteessa tärkeässä roolissa ovat ensiksikin yrityksen omat pidempiaikaiset sitoumukset – tuotannollinen investointitoiminta ja t&k-toiminta. Toiseksi tärkeässä roolissa alueellisen sitoutumisen suhteen on se, millaiset kilpailukykyedellytykset sijaintialue tarjoaa yrityksille. Konkreettisemmin tämä tarkoittaa sitä, millaisia ovat aluetaloudelliset yhteistyö- ja osaamisverkot avainyritysten alueella toimimisen jatkuvuuden kannalta (agglomeraation hyödyt), millaista työvoimaa- ja osaamista alueella on tarjolla ja millainen saavutettavuus alueella on suhteessa yrityksen keskeisiin markkinoihin. Näin voidaan ennakoivasti arvioida alueen yritysten ”sitoutumista” alueelle, ja näin mahdolliset alueelliset yritysten menestysverkkojen vahvistamiseen pyrkivät strategiset kehittämistoimet olisivat mahdollisemman kestäväällä tavalla vaikuttavia. (Jones and Wren, 2006).

Tunnetusti Satakunnan maakunnan strategisena kilpailukykyvahvuutena pidetään alueella sijaitsevien yritysten hyvää ja viime vuosina entisestään vahvistunutta taloudellista menestystä kansainvälisillä hyödykemarkkinoilla: alueen yritysten viennin arvo vuonna 2006 on jo yli 70 % Satakunnan (perushintaisesta) kokonaistuotannon arvosta, kun se vastaavasti koko maassa keskimäärin on alle puolet. Kansainvälisesti tarkastellen koko Suomi on ollut ulkomaankaupassa menestyvä ja sen kehityksestä riippuva kansantalous. Satakunnan rooli tässä vientimenestyksessä aluetalouden kokoonsa nähden on noin 1,5-kertainen verrattuna koko maahan. Satakunnan vientimenestys ilmenee kansainvälisesti menestyvässä metsäteollisuudessa, teknologiateollisuudessa ja kemian sektorissa. Aiemmin tehtyjen tutkimusten (Huovari, Kangasharju ja Alanen, 2001; Vähäsantanen, Karppinen ja Laamanen, 2007) mukaan Satakunnan muita alueellisia kilpailukykyvahvuuksia suhteessa muihin maakuntiin on maantiesaaeutettavuus, väestötiheydellä mitattu keskittyminen, keskittymisestä hyötyvien toimialojen työllisyysosuus sekä keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä. Näissä tutkimuksissa ei ole tarkasteltu alueellisen verkottumisen taloudellisia hyötyjä eikä niissä ole mitattu (vientiä lukuunottamatta) kilpailukykyä globaalisti alueiden välillä. Lisäksi näissä

tutkimuksissa ei ole arvioitu em. Satakunnan kilpailukykyvahvuuksien merkitsevyyttä ("kasvukontribuutiota") nimenomaan Satakunnan tai siellä toimivien yksittäisten (ulkomaalaisomisteisten) yritysten kannalta.

Monikansallisten yritysten lisääntyvä toiminta näkyy käytännössä ulkomaisten suorien sijoitusten lisääntymisenä. OECD:n tilastointisuosituksen mukaan ulkomaiseksi suoraksi sijoitukseksi on tilastoitava investointi, joka tehdään jostakin maasta toiseen siten, että investoinnin tarkoituksena on saavuttaa pidempiaikaista määräysvaltaa investoinnin kohteena olevassa yrityksessä. Käytännössä tilastollinen peruskriteeri tällaiselle määräysvallalle on 10 % kohdeyrityksen osakepääomasta. Vaikka maat pyrkivät tilastoimaan ulkomaiset suorat sijoitukset OECD:n suositusten mukaisesti, niin käytännössä niiden tilastoinnissa on monenlaisia haasteita, jotka puolestaan voivat haitata tarkoituksenmukaisia analyyttisiä tarkasteluja ja siihen perustuvien toimenpiteiden suunnittelua. Merkittävimmät tilastolliset haasteet liittyvät siihen, että em. maksutasepohjainen tilastointi kirjaa periaatteessa ylös em. määrittelykriteerit täyttävät maasta toiseen suuntautuvat investointivirrat, mutta ne eivät sisällä tilastotietoja itse monikansallisten yritysten toiminnasta sijaintialueellaan (sikäli, kun ne eivät ole suoria sijoituksia.) (ks. esim. OECD 2006, 55).

Yhdysvalloissa Bureau of Economic Analysis (BEA) on kerännyt – ainoana tilastoviranomaisena maailmassa – pidemmältä aikaväliltä tietoja yhdysvaltalaisten monikansallisten yritysten (emo- ja tytäryhtiöt) investointitoiminnasta. Mataloni (2000) raportoi, että vuosina 1983–1999 yhdysvaltalaisten monikansallisten yritysten vuosittaiset investointimenot ovat olleet keskimäärin kahdeksankertaiset maasta ulos suuntautuviin suoriin sijoituksiin verrattuna. Toisaalta maailman 700 suurimmasta tutkimukseen ja kehitystoimintaan investoivasta yrityksestä 98 % on monikansallisia yrityksiä ja ne vastaavat yhteensä noin 70 %:sta kaikista yksityissektorin t&k-toiminnasta maailmassa (UNCTAD, 2006).

Alueellinen, omistusperusteinen yritystoiminnan tilastointi on edellä kuvattua maatason tilastointiakin haasteellisempaa ja vielä alkuvaiheessa. Alueellisen kehityksen ja sitä tukevien kehittämistoimien kannalta kuitenkin saattaa olla merkittävää eroa sillä, ovatko jonkin alueen (avain)yritykset muiden saman kansantalouden tai muiden maiden emoyritysten tytäryhtiöitä vai ovatko alueen yritykset itsenäisiä - mahdollisesti kuitenkin monikansallisia - yrityksiä. Tämän projektin pyrkimyksenä on osaltaan kartoittaa alueellisen yritystoiminnan omistuspohjaisen tilastoinnin puutteita ja luonnehtia erityisesti satakuntalaista tytäryhtiötaloutta em. suhteissa.

1.2. Projektin tavoitteet

Olemassa olevat (Tilastokeskuksen) viralliset aluetaloudelliset tilastot kerätään sijaintiperusteisesti. Jotta em. globalisaation haasteisiin ja mahdollisuuksiin voitaisiin kestävästi aluekehittämisen keinoin vastata, tarvitaan aluksi perustietoja alueellisesta yritystoiminnasta omistuserusteisesti.

Projektin tavoitteet voidaan esittää seuraavasti:

1. Kehitetään alueellista tilastollista tiedonkeruujärjestelmää, jolla Satakunnan alueen yksityistä yritystoimintaa kuvataan sijaintiperusteen lisäksi omistuserusteisesti: (1) satakuntalaisella yrityksellä on ulkomainen omistaja ja (2) satakuntalaisella yrityksellä on kotimainen omistus. Tiedonkeruujärjestelmän suunnittelun lähtökohtana ovat alueellisen kehittämisen tietotarpeet.
2. Kerätään tarvittava Satakuntaa ja osin sen seutukuntia koskeva tilastollinen toimipaikkaperusteinen aineisto omistuserusteisesti keskeisten aluetaloudellisten muuttujien osalta.
3. Tuotetaan kerätyn aineiston analyysiin perustuva raportti.
4. Käynnistetään opinnäytetyö, jossa tarkastellaan Satakunnassa tapahtuneiden ulkomaalaisomistusvaihdosten avulla perusteita sille,
 - a. miksi yritys on siirtynyt ulkomaalaisomistukseen ja sitä,
 - b. millainen rooli alueellisilla tekijöillä on sen itsensä ja
 - c. alueellisten yhteistyökumppaneiden kilpailukyvyn kannalta.

1.3. Käytetty aineisto ja menetelmät

Selvityksen lähtökohdat perustuvat talousteoreettiseen ja empiiriseen kirjallisuuteen, jossa tarkastelun keskiössä on se, vaikuttaako yrityksen omistajuus sen päätöksiin sijoittautua alueellisesti. Keskeisiltä osin tämä liittyy ensiksikin monikansallisten yritysten toimintaa – esimerkiksi investointitoimintaa – tarkastelemaan talousteoreettiseen kirjallisuuteen. Toiseksi empiirinen taloustieteellinen kirjallisuus keskittyy nimenomaan testaamaan sitä, ovatko nykyglobalisaation olosuhteissa monikansalliset yritykset herkemmin sopeuttamassa toimintojaan – erityisesti koskien tytäryrityksiään – yli maan rajojen (ns. ”footloose multinationals”) kuin

yritykset, jotka toimivat pelkästään tietyssä maassa tai alueella. Tässä selvityksessä ei kuitenkaan tehdä erillistä empiiristä ekonometrista tutkimusta tältä osin koskien Satakunnassa toimivia monikansallisia tai kansallisia yrityksiä, joilla emoyritys on Satakunnan ulkopuolella. Sen sijaan tässä pyritään kuvaamaan tällaisen satakuntaisen ”tytäryhtiötalouden” merkitystä tilastoperusteisesti sekä pyritään hankkeen 2. osassa haastattelututkimusten ja tilinpäätösanalyysien avulla hahmottamaan joidenkin keskeisen ulkomaalaisomisteisten yritysten ”footloose”-ominaisuuksia.

Aineistot

Jotta satakuntalaista tytäryhtiötaloutta voidaan tilastoperusteisesti kuvata, niin tätä selvitystä varten on hankittu useita erillisiä mikrotason (yritys-/toimipaikkataso) ja muutamia alueellisen makrotason aineistoja. Keskeiset erillisaineistot ovat seuraavat:

Mikroaineistot

- BSwIn/yritysrekisterin toimipaikka-aineisto koskien Satakuntaa.
- Yritysrekisterin konserniaineisto koskien Satakunnassa toimipaikan omistavia yrityksiä, joilla on henkilöstöä vähintään 10 henkilöä.
- Aineisto, joka yhdistää em. konserniaineiston ja yritysrekisterin toimipaikka-aineiston koskien Satakuntaa.
- Viidenkymmenen suurimman Satakunnassa toimivan (TOP50) ulkomaalaisomisteisen yrityksen yrityslistat kokoluokkatietoineen.
- Voitto CD: yritysten tilinpäätöstiedot (osa 2)
- Patenti ja rekisterihallinnon tilinpäätös- ja toimintakertomustiedot (osa 2)
- Haastatteluaineisto (osa 2)

Alueelliset makroaineistot

- TOP50 yhteenlaskettu henkilöstö-aikasarja 2000–2007
- TOP50 yhteenlaskettu liikevaihto-aikasarja (2000–2007)

Tämän lisäksi on käytetty useita vapaasti saatavia alueellisia ja kansantalouden tason taloustilastoja vertailutietojen laskemiseen.

Perusmenetelmät

Selvityksessä käytetään neljää perusmenetelmää. Ensiksi käytetään tilastoviranomaisten keräämien yritystason mikroaineistojen tilastollisen tiedonkeruun ja aineistojen yhdistämisen menetelmiä aluetaloudellisen tutkimusongelman kannalta relevantissa muodossa. Työ on tässä suhteessa ollut haasteellista, koska käytännössä lähes kaikki virallinen tilastointi on joko sijaintiperusteista - ei omistusperusteista - ja omistusperusteiset tilastot, jotka useimmiten koskevat ulottuvuutta yksityinen-julkinen-ulkomaalaisomisteinen, ovat valtaosaltaan maa - ei aluetasolla. Tutkimusongelman kannalta keskeisenä tilastot, talousteorian ja alueellisen kehittämisen yhdistävänä pyrkimyksenä on ollut kartoittaa tilastollisia peruspuutteita tutkimusongelman kannalta sekä pyrkiä löytämään menetelmiä, joilla virallisen tilastoinnin puutteita voitaisiin periaatteessa paikata.

Toiseksi selvityksessä käytetään tutkimusongelman taloustieteeseen perustuvan kuvaamisen kannalta keskeisiä menetelmiä. Tässä oleellisessa asemassa ovat ensiksikin saatavissa olevien muuttujien valinta, mittaaminen ja vertailutietojen laskeminen eri tilastotietokannoista.

Kolmanneksi hankkeen toisessa osiossa tehdään kaksi pro gradu -työtä käyttäen laskentatoimen tilinpäätösanalyysi- ja kassavirtamenetelmiä sekä tarkentavaa haastattelua. Analyysien perusjoukko muodostuu Satakunnassa toimivista keskeisistä ulkomaalaisomisteisista (henkilöstö vähintään 250, 13 kpl) yrityksistä. Perusjoukon yritysten toiminnan Satakuntapainotteisuuden perusteella otokseen valittiin 10 keskeisintä Satakunnassa toimivaa ulkomaalaisomisteista yritystä. Tilinpäätösanalyysien pääpaino on niiden kannattavuuden ja investointiaktiivisuuden arvioinnissa. Näillä voidaan edelleen arvioida tutkittujen yritysten potentiaalista sitoutumista alueeseen. Yleensä (pidemmän aikaa) kannattamattomien tytäryritysten toimintaa ollaan helpommin sopeuttamassa verrattuna vastaavaan kannattavaan yksikköön. Toisaalta resurssien pidempiaikainen ja osin peruuttamatonkin sitoutuminen aktiivisen investointitoiminnan avulla kuvastaa ulkomaalaisomisteisten yritysten potentiaalista sitoutumista Satakuntaan.

Neljäntenä perusmenetelmänä ovat (puolistrukturoidut tai teema-) haastattelut. Haastattelut kohdistuvat valittuun joukkoon tilinpäätösanalyysilla ja kassavirtalaskelmilla tutkittuja ulkomaalaisomisteisia Satakunnassa toimivia yrityksiä. Haastatteluiden perustavoitteena on selvittää käytännössä sitä, mitkä tekijät ovat yritykselle keskeisiä Satakunnassa toimimiselle ja ovatko nämä tekijät muuttuneet tai muuttumassa. Haastatteluiden ja niiden kysymysten laadinnan

teoreettisena lähtökohtana käytetään alueellisen kilpailukyvyn talousteorioita (s.o. kasautumisvoimat) ja sieltä esiinnoitettuja keskeisiä muuttujia (ks. esim. Jones ja Wren, 2006; Martin 2005; Martin, Kitson and Tyler, 2006; Widgren, Alho, Kotilainen, Nikula ja Kaitala, 2007) sekä alueellisen kilpailukyvyn tutkimuksia, joissa on tarkasteltu nimenomaisesti Satakunnan tai sen seutukuntien alueellisia kilpailukykyvahvuuksia (Vähäsantanen, Karppinen ja Laamanen, 2007; Huovari, Kangasharju ja Alanen, 2001). Perushypoteesina on, että mikäli kansainvälisillä markkinoilla toimiva ulkomaalaisomisteinen ja Satakunnassa nyt tuotantotoimintaa harjoittava yritys esittää merkittävässä määrin alueella toimimisen perustakseen alueeseen sidoksissa olevia kilpailukykytekijöitä ja suhteellisesti vähemmän yrityskonsernin sisäisiä tekijöitä, niin yritys on enemmän "sidoksissa" alueeseen ja pysyy todennäköisesti Satakunnassa. Keskeisiä tutkittavia alueellisen kilpailukykyyn liittyviä muuttujaluokkia ovat: *osaavan työvoiman saatavuus*, yrityksen oma ja alueen tarjoama *t&k-toiminta*, *alueellisten yritysten (erityisesti alihankintaverkostot) ja muiden verkostojen merkitys sekä oman tuotannon mittakaava* edut, *vientitoiminnan helppous* alueelta (*globaali/lokaali markkinapotentiaali*)³. Tämän hypoteesin mukaiset tarkastelut voidaan yhdistää tilinpäätösanalyysin kannattavuus- ja investointiaktiivisuustarkasteluihin. Periaatteessa hyvin kannattava, investointiaktiivinen ja alueellisiin kilpailukykytekijöihin toimintaansa Satakunnassa perustava ulkomaalaisomisteinen yritys jatkaa ja kehittää hyvin suurella todennäköisyydellä toimintaansa Satakunnassa. Haastattelukysymykset laaditaan opiskelijoiden, heidän ohjaajiensa, tämän hankkeen muiden toteuttajien sekä aluekehittäjien yhteistyönä.

1.4. Selvityksen eteneminen

MENSA-hankkeen kirjallinen selvitys jakautuu kahteen osioon. Käsillä oleva ensimmäinen osio on aluetaloudellinen osio. Siinä tarkastellaan hankkeen yleisiä teoreettisia ja empiirisiä lähtökohtia sekä analysoidaan kerätyn aluetaloudellisen tilaston avulla satakuntalaista tytäryhtiötaloutta. Toinen osio koostuu yritystarkasteluista. Se koostuu laskentatoimen opinnäytteiden (2) pohjalta koostetusta osiosta. Opinnäytteet

³ Näitä alueellisia kilpailukykytekijöitä nimitetään alan kirjallisuudessa myös alueellisen kasautumisen voimiksi. Uusimpien tutkimuksen valossa nämä voimat ohjaavat tuotannon sijoittumista, näin myös Suomessa (ks. esim. Widgren, Alho, Kotilainen, Nikula, Kaitala, 2007). Markkinapotentiaalia mitataan tavallisesti alueen markkinoiden koolla ja lähialueiden markkinoiden koolla kansainvälisessä alan kirjallisuudessa, mutta sitä voidaan mitata myös viennin helppoudella Suomen ja erityisesti Satakunnan tapauksessa (globaalien toiminnan markkinapotentiaali).

valmistuvat vuoden 2009 loppuun mennessä. Lopullisen raportin valmistumisen yhteydessä on pohdittu tulosten merkitystä aluekehittämisen näkökulmasta.

Luvussa 2 tarkastellaan selvityksen kannalta keskeistä käsitettä eli tytäryhtiötaloutta. Aluksi luvussa 2.1 pyritään esittämään tytäryhtiötalouteen liittyviä tilasto- ja/tai taloustieteellisiä määritelmiä. Tilastolliset määritelmät ovat usein täsmällisiä ja palvelevat ensisijaisesti käytännön tilastolaadinnan tavoitteita. Talusteoriassa keskeisistä käsitteistä ei yleensä ole täysin yleisesti hyväksyttyä, yhtä määritelmää, vaan määritelmät ovat joko operationaalistamisen kannalta liian yleisiä tai määritelmät ovat teoria- tai näkökulmasidonnaisia. Luvussa 2.2 ja 2.3. esitellään hyvin lyhyesti tutkimusongelman kannalta keskeisiä talusteoreettisia lähtökohtia ja empiirisiä tutkimuksia. Luvussa 3 tarkastellaan lähemmin selvityksessä käytettäviä tilastollisia aineistoja. Huomiota kiinnitetään paitsi aineiston kokoamiseen, niin sen puutteisiin tutkimusongelman näkökulmasta. Luku 4 sisältää satakuntalaisen tytäryhtiöanalyysin kerätyn aineiston perusteella. Luku 4.1 keskittyy ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin, joilla on toimipaikka Satakunnassa. Luku 4.2 tarkastelee täysin kotimaisten konsernien tytäryhtiöitä Satakunnassa. Luku 4.3 käsittelee ulkomaalaisessa määräysvallassa olevien monikansallisten konsernien tytäryhtiöitä Satakunnassa ja luku 4.4 kotimaisessa kontrollissa olevien monikansallisten kontrollien tytäryhtiöitä Satakunnassa. Lopuksi luvussa 5 on esitetty ensimmäisen osion keskeiset johtopäätökset.

OSA 1. ALUETALOUDELLINEN TARKASTELU

Tässä aluetaloudellisessa osiossa tarkastellaan tytäryhtiötaloutta yleisesti talousteorian valossa, sekä aiempia empiirisiä tutkimuksia ja erityisesti satakuntalaista tytäryhtiötaloutta. Tarkastelun lähtökohdat perustuvat tuloksiin, että joidenkin tutkimusten mukaan erityisesti monikansalliset yritykset sopeuttavat herkemmin tuotantonsa kehittäessään omaa toimintaansa strategisesti kilpailukykyisempään suuntaan tai vastatakseen taloudellisen toimintaympäristön – erityisesti globaalitalouden kiristyvän kilpailun ja muuttuvan kansainvälisen kysynnän – haasteisiin. Tällöin puhutaan ns. ”footloose multinationals” -ilmiöstä. Erityisesti ajatellaan, että sopeuttamistoimet koskevat enemmän tytäryhtiöitä kuin emoyhtiöitä. Samanlainen sopeutumismahdollisuus syntyy myös täysin kotimaisten konsernien tapauksessa. Aluetalouden näkökulmasta äkilliset ja ennakoimattomat tuotannon sopeutus päätökset voivat olla varsin merkittäviä, varsinkin kun usein tytäryritykset kuuluvat suuriin kansainvälisiin konserneihin ja yksittäiset tuotantolaitokset ovat kokoluokaltaan varsin suuria. Aluekehittämisen näkökulma on kaksijakoinen: toisaalta monikansalliset yritykset omaavat useimmiten sellaista erityisosaamista, joka hyödyttää paitsi suoraan aluetaloutta, mutta myös välillisesti se voi nostaa alueen yritysten osaamistasoa niiden toimiessa menestyvän kansainvälisen yrityksen alihankkijoina tai kilpailijoina. Aluekehittämisellä olisi tehtävä tukea tämänkaltaista toimintaa. Toisaalta aluekehittämisen ongelma liittyy juuri monikansallisten yritysten mahdolliseen ”footloose” -ominaisuuteen.

Tässä osiossa ensiksi määritellään tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen tarkastellaan hieman keskeistä aiheeseen liittyvää talousteoreettista kirjallisuutta painottaen erityisesti monikansallisten yritysten teoriaa ja näiden yritysten aluetaloudellisia vaikutuksia. Lisäksi tarkastellaan muutamaa aihetta sivuavaa empiiristä tutkimusta. Osion pääpaino on kuitenkin satakuntalaisen tytäryhtiötalouden empiirisessä kuvauksessa saatavissa olevien tilastojen pohjalta. Erityisesti pyritään saamaan yleiskuva satakuntalaisen tytäryhtiötalouden merkityksestä Satakunnan aluetaloudessa tutkimalla tytäryhtiö- ja ulkomaalaisomisteisten yritysten lukumäärä-, koko- ja henkilöstömäärätietoja.

Tässä osiossa luodaan myös katsaus saatavilla oleviin ja tässä selvityksessä käytettyihin tilastoihin sekä pohdiskellaan sitä, millaista tilastotietoa satakuntalaisesta tytäryhtiötaloudesta puuttuu.

2. TYTÄRYHTIÖTALOUS

2.1. Peruskäsitteistöä

Tarkastellaan seuraavaksi tutkimuksen empiirisen osan kannalta keskeisiä käsitteitä. Pääosin käsitelmäärittelyt on saatu tilastotuottajilta eli Tilastokeskuksesta ja Suomen Pankista.

Monikansallinen yritys (MNE)

Yritys on monikansallinen, jossa sillä on tuotanto- tai muuta liiketaloudellista toimintaa vähintään kahdessa eri maassa. Tämä on yleisin ja mm. OECD:n käyttämä määritelmä.

Suora sijoitus

Suora sijoitus on taloustoimi, jolla toisessa maassa sijaitseva talousyksikkö hankkii pysyvän määräysvallan toisessa maassa toimivasta talousyksiköstä perustamalla yrityksen tai tekemällä yrityskaupan. Käytännössä määräysvallan katsotaan syntyvän 10 prosentin omistusosuuden myötä. (Suomen Pankki, maksutasetilasto)

Yritys

Yrityksellä tarkoitetaan yhden tai usean henkilön yhdessä harjoittamaa taloudellista toimintaa, joka tähtää kannattavaan tulokseen. Yrityksiä ovat:

ammatin- ja liikkeenharjoittajat, jotka toimivat omalla nimellä tai rekisteröidyllä toiminimellä,

oikeushenkilöt (esim. osakeyhtiö, osuuskunta, säästöpankki, taloudellinen yhdistys ja avoin yhtiö),

julkiset rahoituslaitokset ja valtion liikelaitokset

asuntoyhteisöt.

Tilastoon valitaan yritykset, joiden toiminta-aika tarkasteluvuonna ylittää puoli vuotta. Lisäksi yrityksen tulee työllistää yli puoli henkilöä tai liikevaihdon tulee olla vähintään tietyn suuruinen. Liikevaihtoraja on 9134 euroa vuonna 2003. Sitä tarkistetaan vuosittain BKT markkinahintaan hintaindeksillä.

Yrityksen määrittely perustuu tilastoyksikköasetukseen (ETY 1993/696) ja yritysrekisteriasetukseen (ETY 1993/2186).

Tätä määritelmää käyttää Yritysrekisteri. Aloittaneet ja lopettaneet yritykset tilasto käyttää hieman erilasta määritelmää.

Toimipaikka

Seuraavassa on yritysrekisterin käyttämä toimipaikkamääritelmä. Eräät muut tilastot käyttävät erilaista toimipaikkamääritelmää.

Toimipaikka on yhden yrityksen omistama, yhdessä paikassa sijaitseva ja yhdellä toimialalla toimiva eli pääasiassa yhdenlaisia tavaroita tai palveluja tuottava yksikkö.

Varsinainen toimipaikka harjoittaa yrityksen normaalia tuotantotoimintaa. Toimipaikkoja ovat esim. tehdas, myymälä, toimisto ja verstaas. Liikenteessä ja rakennustoiminnassa toimipaikka on pää- tai piirikonttori, josta toimintaa johdetaan.

Aputoimipaikka sijaitsee erillään varsinaisesta tuotantotoiminnasta ja se tuottaa palveluja vain yritykselle itselleen. Aputoimipaikkoja ovat esimerkiksi yrityksen pääkonttori, varasto omia tavaroita varten tai korjaamo omien ajoneuvojen korjaamista varten.

Tilastoon tulevat toimipaikat, jotka tarkasteluvuonna toimivat yli puoli vuotta ja lisäksi ne työllistivät enemmän kuin puoli henkilöä tai niiden liikevaihto ylitti tietyn rajan. Liikevaihtoraja oli 9134 euroa vuonna 2003. Rajaa tarkistetaan vuosittain BKT markkinahintaan hintaindeksillä.

Toimipaikan määritelmä perustuu Tilastoyksikköasetukseen (ETY 1993/696) ja Yritysrekisteriasetukseen (ETY 1993/2186).

Emoyritys

Konsernin emoyritys on yritys, jolla on vähintään yksi tytäryritys ja jonka äänivallasta millään yrityksellä ei ole yli 50 prosentin osuutta. (Tilastokeskus)

Tytäryritys

Konsernin tytäryritys on yritys, jonka äänivallasta emoyhtiöllä on yli 50 prosentin osuus joko suoraan tai välillisesti. (Tilastokeskus)

Väliemoyritys

Yritys, joka on jonkun konsernin tytäryritys ja samalla sillä on yksi tai useampia tytäryrityksiä. (Tilastokeskus)

Osakkuusyritys

Osakkuusyritys on yritys, jonka äänivallasta konsernin emoyrityksellä on 20–50 prosentin osuus suoraan tai välillisesti. (Tilastokeskus)

Yhteisyritys

Yhteisyritys on yritys, jonka emo- tai tytäryritys omistaa puoliksi jonkun konserniin kuulumattoman yrityksen kanssa. (Tilastokeskus)

Konserni

Konserni on kahden tai useamman yrityksen muodostama taloudellinen kokonaisuus, jossa emoyrityksellä on yksin tai yhdessä muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kanssa määräämisvalta yhdessä tai useassa muussa yrityksessä (tytär). (Tilastokeskus)

Ulkomaalaisomisteinen yritys

Ulkomaalaisomisteisella yrityksellä tarkoitetaan yrityksiä, joiden omistuksesta tai äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa. (Tilastokeskus)

Ulkomainen määräysvalta, kontrolli

Ulkomaisella määräysvallalla tarkoitetaan sitä, että institutionaalisella yksiköllä on määräysvaltaa toiseen maahan sijoittautuneeseen institutionaaliseen yksikköön nähden. Määräysvallalla eli kontrollilla tarkoitetaan mahdollisuutta päättää yrityksen yleisestä politiikasta valitsemalla tarpeen mukaan sopivia johtajia. Yrityksen A katsotaan olevan institutionaalisen yksikön B määräysvallassa, jos B:llä on määräysvallassaan (suoraan tai epäsuorasti) yli puolet osakkaiden äänioikeudesta tai yli puolet osakkeista. (Tilastokeskus)

Tytäryhtiötalous

Tytäryhtiötaloudelle ei ole olemassa mitään yhtenäistä taloustieteellistä tai tilastollista määritelmää. Termi on ollut useimmiten käytössä yleisessä kielenkäytössä, eikä sille tässä yhteydessä ole määritelty täsmällistä sisältöä. Yleensä sillä on tällaisessa keskustelussa annettu negatiivinen arvolataus viittaamalla ulkomaisten tytäryhtiöiden aikaansaamiin negatiivisiin taloudellisiin vaikutuksiin.

Tämän selvityksen yhteydessä tytäryhtiötaloutta määritellään Satakunnassa olevien ulkomaalaisomisteisten yritysten, ulkomaisessa kontrollissa olevien monikansallisten konsernien, kotimaisessa kontrollissa olevien monikansallisten konsernien ja täysin kotimaisten konsernien tytäryhtiöiden kautta, joilla kaikilla on toimipaikka Satakunnassa. Satakunnan aluetalous voitaisiin edelleen määritellä tytäryhtiötaloudeksi, jos em. toiminnalla olisi oleellinen merkitys Satakunnan taloudessa. Johtopäätökset tämän suhteen tehdään luvussa 5.

2.2. Talousteoriaa

MNE-talousteoriaa

Käsillä olevan selvityksen kannalta keskeistä on valottaa hieman, kuinka periaatteessa (talousteoriatasolla) yritysten ajatellaan tulevan monikansalliseksi yritykseksi (MNE = Multinational Enterprise) ja millaisia etuja periaatteessa monikansallisena toimiminen tarjoaa suhteessa siihen, että tuotanto- ja muu liiketoiminta on vain yhdessä maassa tai yhdessä toimipaikassa. Molempien perusteella voidaan arvioida sitä, mitkä tekijät vaikuttavat yrityksen maantieteelliseen sijoittautumiseen ja ennen muuta sitä millainen rooli alueellisilla tekijöillä ja yrityksen sisäisillä tekijöillä on tässä suhteessa. Aluekehittämisen näkökulmasta se merkitsee sitä, missä määrin monikansallista yritystoimintaa voidaan synnyttää tai houkutella alueelle tai millä alueellisilla tekijöillä yritystä voidaan sitouttaa alueelle.

Yritysten monikansallistumisesta ei ole olemassa yhtenäistä teoriaa. Monikansallisia yrityksiä itsessään on ollut olemassa niin kauan kun on ollut organisoitua taloudellista toimintaa ja nykyisen kaltaisia yritysrakenteita vähintäänkin vuosisatojen ajan. Niiden merkitys taloudessa on luonnollisesti vaihdellut. Nykyisenkaltaisen talousteoreettisen huomion kiinnittäminen MNE:iin ajoitetaan usein Stephen Hymerin (1960), jolloin hän ensimmäisen kerran ryhtyi pohtimaan kysymystä siitä, miksi monikansallisia yrityksiä on olemassa erityisesti tilanteessa, jossa lähtökohtaisesti markkinoilla jo olevat paikalliset kilpailijat tuntevat markkinat ulkomaista kumppaniaan paremmin. Tosin tulkiten tämä MNE:ten talousteoreettinen lähestymistapa etsii tekijöitä, jotka mahdollistavat yrityksen tulemisen monikansalliseksi. Toinen keskeinen MNE:ten toimintaa lähestyvä talousteoreettinen kirjallisuus pohtii jo monikansallistuneen yrityksen taloudellista toimintaa: mitä etua on toimimisella monikansallisena tai kuinka esimerkiksi tuotantotoiminnan sijaintipäätökset tai investoinnin kokoluokkapäätökset tehdään jo monikansallistuneessa yrityksessä verrattuna pelkästään yhdessä maassa toimivaan yritykseen.

Monikansallistumisperusteitakin tarkastelevia talousteorioita on useanlaisia (ks. esim. Buckley and Casson 2000, Caves 1996, Dunning 2001, Lipsey 2001, Markusen 2002, Markusen and Maskus 2001, Moosa 2002). Tätä selvitystä varten tarkoituksenmukaisin ja varsin yleisesti käytössä oleva lähestymistapa on ns. O.L.I.-paradigma, jota sen kehittäjä John H. Dunning (1977) aluksi kutsui myös eklektiseksi lähestymistavaksi. O.L.I.-teoria yritysten monikansallistumiselle on itse asiassa lähestymistapa, joka yhdistää erilaisia talousteorioita yhtenäiseksi monikansallistumista selittäväksi ”synteesiksi”. Lyhenne O.L.I. muodostuu niistä kolmesta perusehdosta, joiden *kaikkien* voimassa ollessa monikansallistumisen edellytykset täyttyvät.

O tarkoittaa Ownership-etua (omistajuuteen liittyvää etua). Monikansallistuvan yrityksen on vieraille markkinoilla päästäkseen kilpailtava siellä jo toimivien (paikallisten) yritysten kanssa. Yleensä tällainen O-etu syntyy siitä, että monikansallistuvan yrityksen on omistettava jokin erityyppinen etu suhteessa kilpailijoihin. Tällainen etu syntyy tyypillisesti t&k-toiminnan ja innovaatioiden avulla. Koska erityyppinen etu liittyy helposti ja varsin kustannuksettomasti paikasta toiseen siirrettävään tietoon, niin se mahdollistaa tällaiseen etuun perustuvan tuotannon hajauttamisen maiden välillä eli monikansallistumisen.

Toiseksi, jotta tällaisen O-edun omaava yritys monikansallistuisi, eikä vain harjoittaisi tuotantotoimintaa yhdessä maassa ja kansainvälistyisi sen sijaan viennin avulla, niin sen on omattava sijainnillista etua (**L** = Locational Advantage). Tämä etu syntyy siis suoran sijoituksen kohdemaan ominaisuuden perusteella. Tyypillisesti kohdemaan markkinoille pyrkivät yritykset voivat pyrkiä lähelle suuria markkinoita säästämällä näin kuljetuskustannuksissa tai välttääkseen mahdolliset tuontitullit. Tai kohdealue voi tarjota tuotantokustannuksiin liittyvää etua verrattuna tuotantotoimintaan alkuperäisellä alueella. Uudemman taloustutkimuksen mukaan alueelliset kasautumisvoimat ohjaavat tuotannon maantieteellistä sijoittautumista merkittävästi. Kasautumisvoimalla tarkoitetaan tyypillisesti alueen taloudellista kokoa ja läheisyyttä muista markkinoista (markkinapotentiaali), väli- ja lopputuotteita tuottavien yritysten välisiä kytkentöjä, tuotannon mittakaavaetuja, osaavan työvoiman saatavuutta sekä alueella tapahtuvaa t&k-

toimintaa. Kaikilla näillä alueellisilla kilpailukykytekijöillä on vaikutusta monikansallisten kuten myös muidenkin yritysten sijoittautumiselle alueelle.

Kolmanneksi yrityksen on omattava sisäistämisen etu, **I** (I = internalisation advantage eli sisäistämisen etu), O.L.I.-lähestymistavassa. Se liittyy siihen, että monikansallistukseen siitä täytyy olla taloudellista etua suhteessa myös muihin kansainvälistymisstrategioihin kuin vientistrategiaan, tyypillisesti esimerkiksi ulkomaiseen lisenssivalmistukseen. Tyypillisesti tällainen sisäistämisen etu monikansallistumisessa syntyy silloin, kun lisensioinnin kontrollikustannukset ovat merkittäviä tai yritys haluaa ”suojata” sitä yritysspesifistä erityisosaamista, jolla se ylipäättään pystyi tunkeutumaan vieraille markkinoille tai tämä erityisetu on sellainen, jota ei voida ulkoistaa, tyypillisesti brändi tai maine.

Yllättävää kyllä varsin vähän on kiinnitetty talusteoriassa huomiota jo monikansallistuneiden yritysten toimintaan ja erilaisuuteen suhteessa pelkästään yhdessä maassa toimiviin yrityksiin. Kuten johdantoluvussa totesimme useiden erillistutkimusten mukaan jo monikansallistuneet MNE:t vastaavat nykyään jo noin ¾ maailmankaupasta. Yksistään ulkomaisten tytäryhtiöiden (pl. emoyhtiöt) yhteenlaskettu liikevaihto on arvioitu olevan kaksi kertaa suurempi kuin maailman vienti. (Ks. esim. Barba Navaretti, Haaland and Venables 2002; Blonigen 2005; Dunning 1993, 2000; Jarvis 2006; Kleinert 2004; OTA 1993; UNCTAD 2006.)

Monikansallisten yritysten rooli maailmantaloudessa ei ole kasvanut sattumalta. Ensiksikin kuljetuskustannusten aleneminen ja ICT-teknologia ovat mahdollistaneet johtamis-, kontrollointi- ja tuotantokustannusten alenemisen niin, että toimiminen useassa maassa on tullut kannattavaksi ja kynnys monikansallistumiseen on alentunut. Toiseksi monikansallisena toimiminen antaa yrityksen strategiselle johtamiselle sellaisia joustavuusetuja, joita ei voi saavuttaa yritys, jonka tuotantotoiminta keskittyy pelkästään yhteen maahan. On itsestään selvää, että päätöksentekoon liittyvällä joustavuudella – mahdollisuudella viivästyttää päätöksiä saadakseen lisäinformaatiota tai mahdollisuudella muuttaa aiemmin tehtyjä päätöksiä taloudellisen ympäristön muuttuessa – on taloudellista arvoa. Tämä arvo kasvaa erityisesti silloin, kun taloudellisen ympäristön muutokset ovat suuria ja ennakoimattomia ja yrityksen päätöksiin sisältyy resurssien pitkäaikaista sitoutumista, kuten tyypillisessä investointipäätöksessä. Tällainen on tilanne esimerkiksi nykyisessä taloustaantumassa. MNE:n tuotannon lakkauttamispäätökset yhdessä maassa eivät

merkitse markkinoilta poistumista, kuten kyseisessä maassa pelkästään toimivan yrityksen tapauksessa. Tilanteen muuttuessa MNE:n markkinoille tulo on helpompaa. Tai jos yhdessä maassa toimiva yritys väliaikaisesti leikkaa tuotantonsa nolnaan on sen silti maksettava kiinteät kustannukset. Tai MNE:n on helpompi supistaa jonkun maan tuotantolaitosten toimintaan ja mahdollisesti lisätä sitä toisessa maassa, jos maita, jossa MNE tuotantotoimintaa harjoittaa, kohdistuu ns. epäsymmetrinen kilpailukyky- tai kysyntähäiriö. Tällainen häiriö voi syntyä esimerkiksi jos toisen maan valuuttakurssi muuttuu toista edullisemmaksi tai vaikkapa maiden yritysverotukseen tai ympäristönormeihin tulee merkittäviä eroja.

Toinen keskeinen joustoelementti on se, että MNE-rakenne mahdollistaa markkinoiden sisäistämisen, ts. MNE voi toimia yritysorganisaationsa sisäisillä ”markkinoilla” sekä ostajana että myyjänä. Tyypillisimmillään tällainen sisäinen kauppa on syntynyt silloin, kun MNE on pilkkonut arvoketjunsä hyödyntäen kullakin alueella toimivien tytäryhtiöidensä vahvuuksia. Esimerkiksi komponenttivalmistus, kokoonpano, tietyt paikasta riippumattomat palvelutoiminnot, t&k-toiminta, markkinointi ja johtaminen on hajautettu eri maihin ja eri talousalueille. MNE-rakenne on luonut niille merkittävän toiminnallisen jouston kilpailla maailmanmarkkinoilla verrattuna pelkästään yhdessä maassa tuotannollisesti toimivaan vastaavaan yritykseen. Tällaisen MNE:den sisäisen kaupan (intra-firm trade) on arvioitu muodostavan noin puolet kaikesta maailmankaupasta (OECD, 2002).

MNE ja aluetaloudelliset vaikutukset

Viime vuosien aluetalouden kansainvälistyminen ei ole ollut pelkästään ulkomaankaupan merkityksen lisääntymistä, vaan *kasvavissa määrin* alueella sijaitsevien yritysten – usein alueellisten avainyritysten ja/tai avaintoimialojen – *omistuksen kansainvälistymistä*. Parhaimmillaan ulkomainen omistus tuo alueelle uutta osaamista, investointeja, rahoitusta, tietovuotoja (knowledge spillovers), synnyttää uutta yritystoimintaa ja lisää työllisyyttä. Pidemmällä aikavälillä kansainvälisten yritysten toiminta voi johtaa entistä kestävämpään kansainvälistymiseen perustuvaan aluetaloudelliseen menestykseen muidenkin alueellisten yritysten tai sinne syntyvien uusien yritysten erikoistuessa toimimaan yhteistyökumppaneina ja osaavina alihankkijoina, mutta myös kilpailijoina kansainvälisesti menestyneiden yritysten kanssa. Tämä voi johtaa lopulta alueelliseen tuottavuuden pysyvään kasvuun, jossa verkostomainen toiminta sitoo yritykset alueelliseen toimintaan itsenäistä toimintaa paremmin ja näin se lisää aluetalouden stabiilitettä.

Parhaimmillaan alueellinen kehittämistoiminta vahvistaa tätä aluetalouden verkostomaiseen kehitykseen perustuvaa kumulatiivista (itse itseään ruokkivaa) kasvuprosessia ja tehostaa oleellisesti aluekehittämisen vaikuttavuutta (ks. esim. Jones and Wren, 2006).

Mutta ulkomainen omistus – erityisesti alueellisten (avain)yritysten muuttuminen kansainvälisen yrityksen tytäryhtiöksi – saattaa myös merkitä alueellisen kilpailukyvyn pysyvyyden kannalta haastetta: siirtävätkö ulkomaiset yritykset helpommin kokonaisia toimipaikkoja yli rajojen kuin vastaavat kotimaiset yritykset, tai pystyvätkö muut alueelliset yritykset (ja toimijat) vastaamaan yhteistyön haasteisiin kansainvälisen yrityksen kanssa? Oleellista olisi selvittää, miksi kansainväliset yritykset ovat sijoittuneet alueelle, ja ennen muuta, missä roolissa ovat aluetaloudelliset yhteistyö- ja osaamisverkostot – alueelliset kilpailukykytekijät – avainyritysten alueella toimimisen jatkuvuuden kannalta sekä muiden alueellisten yritysten kannalta. Näin voidaan ennakoivasti arvioida alueen yritysten ”sitoutumista” alueelle. Ja näin mahdolliset alueelliset yritysten menestysverkkojen ja muiden aluesidonnaisten kilpailukykytekijöiden vahvistamiseen pyrkivät strategiset kehittämistoimet olisivat mahdollisemman kestäväällä tavalla vaikuttavia.

2.3. Empiirinen tutkimus alueellisesta tytäryhtiötaloudesta

Tarkastellaan seuraavassa empiirisiä tutkimuksia, jotka tarkastelevat ulkomaisten yritysten aluetaloudellisia vaikutuksia. Näistäkin pääpaino asetetaan erityisesti niille empiirisiin tutkimuksiin, jotka ovat tutkineet monikansallisten yritysten ns. ”footloose” -hypoteesia. Toisin sanoen tarkastellaan lähemmin em. yritysten alueellista sitoutumista verrattuna paikallisesti sijoittuneisiin yrityksiin.

Ulkomaisten yritysten tieto- ja teknologiavuotovaikutukset

Viime vuosina ovat lisääntyneet sellaiset ekonometriset tutkimukset, joissa on arvioitu tieto- ja teknologiavuotojen (knowledge or technological spillovers) vaikutusta paikallisiin yrityksiin tilanteissa, joissa alueella toimii monikansallisia yrityksiä.⁴ Koska näitä

⁴ Ks. katsaus empiiriseen tutkimukseen täältä osin Görg, Greenaway ja Kneller (toim.) (2008).

tietovuotoja ei voida suoraan havaita (ei ole tilastoja), niin käytännössä on verrattu (alue)talouksien tuottavuus- tai talouskasvuvaikutuksia tilanteessa, jossa alueelle on tehty runsaasti ulkomaisia suoria sijoituksia. Suurelta osin nämä empiiriset tutkimukset on tehty maatasolla koskien eräitä siirtymä- ja kehittyviä talouksia ja kehittyneitä maita, mutta niissä korostuu tekijät – kuten muuttoliike, imitaatio, kilpailun lisääntyminen – joiden vaikuttavuudelle etäisyydellä on merkitystä. Siten ne ovat osittain yleistettävissä myös aluetasolle. Aluksi ekonometrisissa tutkimuksissa käytettiin lähes yksinomaan poikkileikkausaineistoja ja sittemmin myös paneeliaineistot ovat yleistyneet. Ohessa on lyhyt katsaus näiden tutkimusten päätuloksiin.

Yksi ensimmäisistä on Cavesin tutkimus vuodelta 1974, jossa hän tarkasteli monikansallisten yritysten vaikutusta kanadalaisten ja australialaisten teollisuusyritysten tuottavuuteen käyttämällä toimialatason poikkileikkausaineistoa. Caves esitti tuloksena, että niillä teollisuustoimialoilla, joiden työllisyydestä ulkomaisten yritysten osuus kasvaa, tuottavuuserot kotimaisten ja ulkomaisten yritysten välillä vähentyvät. Cavesin mukaan tämä on osoitus kasvaneista (alueellista) tieto- ja teknologiavuodoista. Samanlaisen tuloksen on saanut myöhemmin mm. Driffield (2001) tutkiessaan tietovuotoja Iso-Britannian teollisuudessa. Samantyyppisen tuloksen ovat saaneet myöhemmin myös muut tutkijat, mutta valtaosa näistä tutkimuksista koskee vähemmän kehittyneitä maita, kuten Meksiko (Blomström ja Persson, 1983; Blomström ja Wolff, 1994; Kokko, 1994). Tosin Blomström (1986) sai myös tuloksen, että teknologiavuotoja keskeisempää alueen teollisuuden tuottavuuden kannalta on se, että ulkomaiset yritykset lisäävät kilpailua.

Uudemmat empiiriset tutkimustulokset on saatu käyttämällä paneeliaineistoa (l. aikasarja- ja poikkileikkausulottuvuus aineistossa). Paneeliaineiston etuna verrattuna pelkästään poikkileikkausaineistoon on se, että sitä käyttämällä voidaan kontrolloida ei-mitattavia tai ei-havaittavia vaikutuksia. Haddad ja Harrison (1993) saivat tuloksen tutkiessaan Marokon teollisuustoimialoja, että hajonta tuottavuudessa oli sitä pienempi, mitä enemmän teollisuuden alalla oli ulkomaisia yrityksiä. He saivat myös tuloksen, että kohdemaan yritysten teknologiakuilun suuruudella suhteessa ulkomaisiin yrityksiin ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Myöhemmin Aitken ja Harrison (1999) saivat

tuloksen, että ulkomaisilla yrityksillä on positiivinen vuotovaikutus saman alueen ja toimialan yrityksiin, mutta negatiivinen vuotovaikutus toisten alueiden saman toimialan yrityksiin. Lisäksi Girma et. al. (2001) saivat Aitken ja Harrisonin kanssa samantyyppisen tuloksen koskien Iso-Britannian teollisuutta, kun Aitken ja Harrison puolestaan tutkivat vähemmän kehittyneen Venezuelan teollisuustoimialoja. Girma et. al. tulokset olivat sitä vahvempia, mitä pienempi oli teknologiakuilu ulkomaisten ja kotimaisten teollisuusyritysten välillä ja mitä kovempaa oli kilpailu. Myös Liu et. al. (2000) saivat samanlaisen tuloksen koskien Iso-Britannian teollisuutta.

Edellä käsitellyt tutkimukset on tehty toimialatason aineistolla. Käytettäessä yritystason paneeliaineistoa (UK) empiiriset tulokset ovat edellisiin verrattuna paljon ristiriitaisempia. Harris ja Robinson (2002) testasivat sekä teollisuustoimialojen sisäisiä ja välisiä ja ns. agglomeraatiovuotoja⁵. Toimialojen sisällä yhdellä kolmasosalla toimialoista ei ollut tieto- ja teknologiavuodoilla merkitystä ja lopuilla toimialoista vuodot olivat sekä positiivisia että negatiivisia. Toimialojen välillä negatiivisten ja positiivisten vuotojen todennäköisyys oli yhtä suuri ja 2/3:lla toimialoista ei ollut havaittavia agglomeraatiovuotovaikutuksia ja lopuilla 1/3:lla agglomeraatiovaikutukset olivat joko positiivisia tai negatiivisia. Toisaalta Haskel et.al. (2002) löysivät positiivisen mutta vähäisen vuotovaikutuksen: 10 %:n kasvu ulkomaisten yritysten määrässä johti 0,5 %:n tuottavuuden kasvuun.

Huomattakoon, että tässä käsillä olevassa selvityksessä ei ole tarkasteltu suoraan ulkomaisten yritysten määrän kasvamista Satakunnassa. Sen sijaan selvityksessä tarkasteltiin ulkomaisten (tytär)yritysten määrää vuonna 2008 ja 2009. Toisaalta selvityksessä vakioitiin ulkomaalaisten yritysten määrä ja tarkasteltiin ulkomaalaisomisteisten suurimpien yritysten (50) merkityksen kasvua Satakunnassa 2000–2007 niiden työllisyys- ja liikevaihtokontribuution kasvun avulla. Koska selvityksestä käy ilmi (ks. luku 4), että niiden merkitys on kasvanut, niin sen voidaan implikoida tarkoittavan potentiaalisesti merkittävimmissä määrin tieto- ja teknologiatietuotoja Satakunnassa. Näillä pitäisi olla positiivinen vaikutus Satakunnan tuottavuuteen.

⁵ Agglomeraatiovuodot syntyvät alueellisella tasolla hyvin erilaisten toimintojen tai toimialojen välillä. Esimerkiksi kaupunkimaisten alueiden kulttuuri- ja vapaa-ajanviettopalvelut voivat houkuttaa ihmisiä ja osaavaa työvoimaa pysymään ja muuttamaan alueella.

Huomattakoon, että käsillä olevan selvityksen yhteydessä tätä vaikutusta ei ole kuitenkaan ekonometrisesti tutkittu, koska se ei kuulunut tutkimustavoitteiden piiriin.

”Footloose” MNE -vaikutus: työttömyyden vaihtelut

Kuten edellä on todettu, niin tavallisesti yleinen huoli, joka liitetään tytäryhtiötalouteen, on ensiksikin se, että monikansallisten yritysten väitetään maksavan palkkaa ”liian vähän”, erityisesti kehitysmaissa, suhteessa paikallisiin olosuhteisiin tai omaan voitontekokykyynsä. Toiseksi yleinen väittelyn aihe on se, luovatko vai vähentävätkö MNE:t kohdealueen osaamiseen perustuvia työpaikkoja. Kolmanneksi usein esitetään, että aluetalouden näkökulmasta sen taloudellinen stabiilitetti heikkenee, koska MNE:t reagoivat kysyntä- ja tarjontahäiriöihin herkästi verrattuna paikallisiin yrityksiin lomauttamalla työntekijöitä, sopeuttamalla tuotantoaan tai siirtämällä jopa toimintojaan muualle. Tämän tyyppistä kehitystähän on nähtävissä nykyisessä globaalien finanssikriisin jälkeisessä reaalityalouden taantumassa suurten yritysten ollessa ”vaikeuksissa” ja/tai toimiessa proaktiivisesti globaaleilla markkinoilla. Tämä tekee tytäryhtiötalouden aluetaloudelliset vaikutukset vaikeasti ennakoitaviksi ja se tuo pitkäjänteiselle aluekehittämiselle uusia haasteita. Tarkastellaan tässä nimenomaan ”footloose” MNE-vaikutuksia tehtyjen empiiristen tutkimusten valossa.

Käyttäessään yhdysvaltalaisista toimialatason paneeliaineistoa (1961–1991) Slaughter (2001) löysi ensiksikin, että teollisuustyöntekijöiden kysyntäjousto⁶ on kasvanut ajan saatossa. Toisin sanoen palkkojen muuttuessa halukkuus palkata suorittavan portaan työntekijöitä muuttuu eri suuntaan ja muutokset ovat suurempia kuin aikaisemmin. Sen sijaan eituotantotyöntekijöiden kysyntäjousto on stabiili. Kun Slaughter testasi, vaikuttavatko kansainväliseen kauppaan osallistuminen ja MNE:n toiminnot toimialatasolla työntekijöiden kysyntäjoustoisiin, niin hän löysi, että näin ei ole. Slaughterin mukaan

⁶ Työn kysyntäjousto mittaa palkkojen prosentuaalisen muutoksen vaikutusta työn kysynnän (l. yritysten työntekijöiden palkkaamisen) prosentuaaliseen muutokseen. Tavallisesti yritysten halukkuus palkata uusia työntekijöitä vähenee palkkojen noustessa. Jos kysyntäjousto kasvaa, niin yritykset ovat tulleet entistä herkemmin reagoiviksi edellä esitetyn suhteen. Huomattakoon, että tutkimuksissa tarkastellaan usein työn kysyntäjoustoja palkkakustannusten muutosten suhteen eikä nimellispalkkakehityksen suhteen.

kysyntäjouaston muutokset liittyvät enemmän ajan saatossa tapahtuneeseen tekniseen edistykseen. Slaughterin aineisto oli kuitenkin aggregaattitasolla (toimialataso), joten hänen aineistollaan ei voitu analysoida sitä, käyttäytyvätkö juuri MNE:t tässä suhteessa toisella tapaa kuin paikalliset yritykset.

Sen sijaan Barba Navaretti et al. (2003) ja Fabbri et. al. (2002) käyttivät yritystason aineistoa. Ensin mainittu käytti 11 Euroopan maasta (ml. Suomi) kerättyä aineistoa vuosien 1993 ja 2000 välillä. Jälkimmäinen vertaili työn kysynnän joustoja ulkomaisten omistamien ja kotimaisten yritysten välillä Iso-Britanniassa vuosien 1973–1992 välillä. Barba Navaretti et al. sai seuraavia tuloksia:

1. MNE:t sopeuttavat työvoiman kysyntää huomattavasti nopeammin kuin paikalliset yritykset. Lähes jokaisessa tutkitussa Euroopan maassa MNE:den työvoiman sopeuttaminen on lähes välitöntä. Belgiassa sopeutumismuutos oli matalin (0,8) ja Suomen (1,03) sekä Ruotsin (1,01) MNE:illä sopeuttaminen oli välitöntä. Suomessa paikallisten yritysten työvoiman sopeutumismuutoksen kerroin on vastaavasti yli viidenneksen pienempi (0,78) ja Ruotsissa lähes puolet (0,55).
2. MNE:den lyhyen tähtäimen palkkajousto (työvoiman kysynnän suhteellinen muutos palkkatason suhteelliseen muutokseen) oli Ruotsia ja Suomea lukuun ottamatta kaikissa tutkituista 11 Euroopan maassa pienempi kuin paikallisten yritysten vastaava jousto.

Yhteenvedon Barba Navaretti et al. tuloksista voidaan sanoa, että työntekijät, jotka työskentelevät MNE:ssä ovat vähemmän todennäköisesti joutumassa lomautetuksi tai irtisanotuksi, mutta jos se tapahtuu, niin se tapahtuu heti. Kuitenkin Suomen ja Ruotsin tapauksessa Barba Navaretti et al. tulos on tulkittavissa niin, että MNE:ssä työskentelevä on joutumassa enemmän todennäköisesti lomautetuksi tai irtisanotuksi kuin paikallisessa yrityksessä työskentelevä ja tämä tapahtuu yleensä välittömästi. Lisäksi sekä Ruotsin että Suomen tapauksessa paikallisten yritysten ja MNE:den palkkajoustoero on varsin merkittävä. Tämän tyyppisillä tuloksilla on vaikutusta siihen, kuinka tulisi työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ja alueellisia kehittämistoimia ennakoivasti suunnitella, jos alueen (em. tutkimuksissa maan) yrityskantaa hallitsee MNE:t (ks. tämän selvityksen osalta luku 3)

Girma ja Görg (2002) tutkivat MNE:den roolia Iso-Britannian elektroniikka- ja elintarviketeollisuudessa. He löysivät, että yritysten siirtyminen ulkomaiseen omistukseen lyhentää molemmilla toimialoilla yritysten markkinoilla pysymisen aikaa. Samanlaisen tuloksen saivat myös Fabbri et al. (2002) tutkiessaan teollisuusyritysten elinikää ulkomaalaisomistuksen vaihdoksen jälkeen Isossa-Britanniassa.

Kaiken kaikkiaan näyttää siis siltä näiden muutamien tutkimusten perusteella, että MNE:t voivat aiheuttaa joissakin maissa enemmän ennakoimattomia muutoksia talouteen kuin paikalliset yritykset. Samalla toisissa maissa tämä ei pidä paikkansa. Mitään yleistä ja lopullista johtopäätöstä tämän suhteen ei siis voida tehdä. Lisäksi on huomattava, että edellä käsitellyt tulokset eivät tarkastele vaikutuksia aluetalouteen. Aluetaloudet voivat olla maatasoa ”herkempiä” MNE:den sopeutumistoimille, koska maan sisäiset työvoima- ja yrityssiirtymät ovat todennäköisempiä kuin maiden välillä. Ainakin tällaisten yksittäistenkin yritysten siirtymisten aluetaloudelliset vaikutukset voivat olla suhteellisesti merkittävimpiä kuin maatasolla. Valitettavasti tällaisia aluetason tarkasteluja Suomessa ei ole tehty, puhumattakaan Satakunnasta.

3. TYTÄRYHTIÖTALOUSAINEISTO

Taloustilastot kerätään kussakin maassa yleensä sijaintiperusteisesti. Tämä koskee myös pääosin taloustoimia, jotka tehdään ulkomaiden kanssa. Suomen Pankki tilastoi maksutasetilastoihinsa Suomesta ulkomaille ja ulkomailta Suomeen tehdyt suorat sijoitukset. Eli tämän selvityksen kannalta ko. tilastosta löytyy ulkomailta tehdyt, tietyt kriteerit täyttävät sijoitukset suomalaisiin osakkeisiin (ks. luku 2.1), Suomessa sijaitsevien yritysten ostot ja uusien yritysten perustamiset. Näistä tilastoista löytyvät sekä vuositiedot että kumulatiivinen suorien sijoitusten yhteenlaskettu määrä – suorien sijoitusten kanta Suomessa/ulkomailla.

Tämän selvityksen kannalta suorien sijoitusten maksutasetilastointi kuvaa tietynlaista ulkomaista investointitoimintaa maassamme. Sen käyttöön tämän selvityksen yhteydessä liittyy muutama ongelma. Ensiksikin em. suorien sijoitusten tilastotietoja ei raportoida maan sisällä alueellisesti (esim. Satakunnassa). Toiseksi suorien sijoitusten tilastoinnin perusteella ei voida tehdä päätelmiä sijoittajan ja sijoituskohteen (konserni)suhteista eli tarkemmin sen perusteella ei voida sanoa, syntyykö tytäryritys, emoyritys tai jokin muu yrityssuhde. Niinpä tämän tilastoinnin perusteella ei voida saada esimerkiksi ulkomaisten yritysten lukumäärätietoja. Kolmanneksi suorien sijoitusten maksutasetilastointi sisältää vain maan rajojen yli tapahtuvat sijoitukset. Tämä merkitsee sitä, että tämä tilastointi ei kuvaa suoran sijoituksen kohteena olevan yrityksen toimintaa kohdemaassa. Vielä konkreettisemmin se ei kuvaa esimerkiksi ulkomaisen tytäryrityksen investointitoimintaa Suomessa (jollei se johda maan rajojen yli tapahtuviin rahasiirtoihin) tai sitä, kuinka paljon ulkomaisella tytäryrityksellä on liikevaihtoa tai henkilöstöä.

Tämän selvityksen tavoitteiden kannalta maksutasetilastoinnin käytön em. ongelmakohdista kaksi viimeainittua voitaisiin välttää käyttämällä Tilastokeskus julkaisemaa ”Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa” -tilastoa⁷. Tässä tilastossa kuvataan ulkomaisten yritysten toimintaa maittain (eli perimmäisen tytäryhtiön omistajamaittain) ja päätoimialoittain. Muuttujina ovat ulkomaisten tytäryritysten yhteenlaskettu lukumäärä,

⁷ Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa tilasto löytyy osoitteesta: <http://www.stat.fi/til/ulkoy/index.html>.

niiden henkilöstö ja liikevaihto. Aikasarjaulottuvuus tässä tilastossa on nykyään 2004–2007. Selvityksen kannalta tämän tilaston käytön ongelmaksi nousee ensiksikin se, että siinä ei ole maan sisäistä aluejakoa. Konkreettisemmin tilastosta ei saada Satakuntaa koskevaa ulkomaisten tytäryritysten toimintaa koskevaa tietoa. Ulkomaiset tytäryritykset Suomessa -tilastoa voidaan kuitenkin käyttää vertailuaineistona. Toinen ongelma tai enemmänkin tämän tilastoinnin puute selvityksemme kannalta syntyy siitä, että Ulkomaiset tytäryritykset Suomessa -tilasto on pelkästään ns. makrotilasto, eikä se siis sisällä mikrotason (eli yksittäisen yritystason) tietoja.

Yllä kuvatun alueulottuvuusongelman ja mikroaineistopuutteen voittamiseksi tässä selvityksessä jouduttiin erikseen keräämään tilastotiedot Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteristä. Tarkastellaan seuraavassa näitä tässä selvityksessä käytettyjä aineistoja hieman yksityiskohtaisemmin.

Alueellinen mikroaineisto: Yritys- ja toimipaikkarekisteriaineisto

Yritysrekisteritiedot alueellisella tasolla kerätään Tilastokeskuksessa toimipaikkatasolla⁸. Selvityksessä käytetään satakuntalaisia toimipaikkoja kuvaavaa mikroaineistoa (n. 14 500 perustilastoyksikköä eli toimipaikkaa). Tässä käytetään pääosin elokuussa 2008 julkaistua aineistoa. Alueellinen toimipaikka-aineisto julkaistaan puolivuositain ja uusien tilasto on helmikuulta 2009⁹. Alueellisessa toimipaikkarekisterissä on taulukon 1 mukaiset tiedot.

⁸ Tarkemmat tiedot yritys- ja toimipaikkarekisterin selostetiedot löytyvät osoitteesta:

http://www.stat.fi/meta/rekisteriselosteet/rekisteriseloste_yritysjatoimipaikkarekisteri.html

⁹ Tilastokeskuksen toimialaluokituksen muutoksen (TOL2002/TOL2008) ja selvityshankkeen toteutusajankohdan (alkaan marraskuussa 2008) vuoksi tässä selvityksessä ei pääsääntöisesti käytetä helmikuun 2009 aineistoa. Käytännössä keskeisiltä osin toimipaikkarekisteritiedot eivät ole viimeisen puolen vuoden aikana juurikaan muuttuneet. Toisaalta helmikuun 2009 Satakuntaa koskevassa toimipaikkarekisteriaineistossa havaittiin puutteita (toimipaikkakohtaisissa henkilöstön kokoluokkatiedoissa.)

Taulukko 1. Yrityksistä tai toimipaikoista saatavat yritys- ja toimipaikkarekisteritiedot, Satakunta

YRITYSTIEDOT	TOIMIPAIKKATIEDOT
Y-tunnus	Toimipaikkatunnus
Nimi	Nimi
Postiosoite	Sijaintiosoite
Kotikunta	Sijaintikunta
Seutukunta	Sijaintiseutukunta
Maakunta ja lääni	Sijaintimaakunta ja -lääni
Puhelin- ja faksinumero	Puhelin- ja faksinumero (osalla)
Toimiala	Toimiala
Henkilöstömäärä	Henkilöstön suuruusluokka
Henkilöstön suuruusluokka	Aloittamisaika
Liikevaihdon suuruusluokka	Toimipaikkatyyppi
Aloittamisaika	Koordinaatit
Oikeudellinen muoto	Yrityksen henkilöstömäärä kunnassa
Omistajatyyppi	
Kieli	
Toimipaikkojen lukumäärä	
Tuoja/viejä -tieto	

Lähde: Tilastokeskus (<http://www.stat.fi/tup/yrityсреkisteri/tietosisalto.html>)

Tässä rekisterissä keskeisiä muuttujia selvityksen kannalta ovat tunnistetieto- ja alueellisen sijaintitietojen (Satakunnan sisällä) lisäksi yrityksen omistajatyyppi, toimipaikan kokoluokka (henkilöstön kokoluokka) (ks. taulukko 2), toimiala (TOL2002) ja yrityksen henkilöstömäärä kunnassa¹⁰.

¹⁰ Yrityksen henkilöstömäärä kunnassa on tuorein vuosihavainto (2007). Henkilöstö käsittää palkansaajat ja yrittäjät. Henkilöstö on muunnettu kokovuosityöllisiksi.

Taulukko 2. Omistajatyypin- ja suuruusluokkaluokitus (henkilöstö) toimipaikkarekisterissä

OMISTAJATYYPPI	HENKILÖSTÖN SUURUUSLUOKKA**
1 = yksityinen kotimainen	0 = tuntematon
2 = valtio	1 = - 4 henkeä
3 = kunta	2 = 5 - 9 henkeä
4 = Ahvenanmaan maakunta	3 = 10 - 19
5 = ulkomaalaisomisteinen *	4 = 20 - 49
6 = muu omistajatyypin	5 = 50 - 99
	6 = 100 - 249
	7 = 250 - 499
	8 = 500 - 999
	9 = 1000 -

* Ulkomaalaisomisteisia ovat yritykset, joissa ulkomaalaisen omistuksen osuus on yli 50 prosenttia sekä ulkomaalaisten konsernien tytäryhtiöt. ** Henkilöstön suuruusluokka on työntajayrityksille estimoitu uusimpien kuukausittaisen (esim. tammikuu 2008-marraskuu 2008, helmikuu 2009 aineistossa) palkkasummattietojen perusteella. Työnantajana toimimattomille yrityksille suuruusluokka perustuu vuoden 2007 lopulliseen tietoon (on käytännössä < 5 henkilöä). Liikevaihdon kokoluokkatiedot toimipaikkarekisterissä (2009) perustuvat 2007 vuoden tietoihin. (Tilastokeskus 2009, Rajaniemi) Liikevaihtolukua ei ole saatavissa kaikille toimialoille (esim. rahoitussektorissa).

Lähde: Tilastokeskus (<http://www.stat.fi/tup/yritysrekisteri/tietoseloste.html#tphenksl>)

Toimialatarkastelun kannalta keskeistä on lisäksi huomata, että yritykset voivat olla monitoimipaikkaisia. Tilastokeskuksen tilastoinnissa monitoimipaikkaisuus merkitsee yritystä, joka toimii useammassa osoitteessa yhdellä tai useammalla toimialalla tai yritystä, joka toimii vain yhdessä osoitteessa, mutta useammalla toimialalla. Monitoimipaikkaisen yrityksen päätoimiala määräytyy yrityksen eri toimialoilla toimivissa toimipaikoissa syntyvän arvonlisäyksen perusteella. (Tilastokeskus, (<http://www.stat.fi/tup/yritysrekisteri/tietoseloste.html#tphenksl>))

Alueellinen mikroaineisto: Yritysrekisterin konserniaineisto

Alueellisella toimipaikkarekisteriaineistolla voidaan hyvin kuvata sellaisten ulkomaalaisomisteisten yritysten merkitystä, joilla on toimipaikka Satakunnassa (ks.

taulukko 2). Sen perusteella ei voida ensiksikään määrittää sitä, millaisessa suhteessa ulkomaalaisomisteinen yritys on mahdollisessa konsernissa. Konkreettisemmin emme voi päätellä onko ulkomaalaisomisteinen yritys nimenomaan tytäryritys. Toiseksi pelkästään alueellisen toimipaikkarekisteriaineiston perusteella emme voi arvioida sitä satakuntalaisen tytäryhtiötalouden ulottuvuutta, jossa Satakunnassa toimipaikkaa pitävä yritys kuuluu tytäryrityksenä johonkin täysin kotimaisen konserniin.

Taulukossa 3 on kuvattu yritysrekisterin konserneja koskevat tiedot. Tutkimusongelmamme kannalta keskeisiä tietoja ovat konsernitiedoista konsernin tyyppi, kansallisuus, konsernin laji, henkilöstön määrä, ja toimiala (TOL2002). Näistä erityisesti konsernin jaottelu täysin kotimaiseen konserniin, ulkomaisessa kontrollissa olevaan monikansalliseen konserniin ja kotimaisessa kontrollissa olevaan monikansalliseen konserniin ovat oleellisessa asemassa. Tätä jaottelua tullaan jatkossa käyttämään yhdessä konserniyrityksen konsernisuhdetta kuvaavan muuttujaulottuvuuden kanssa (konserniyrityksen jäsenlaji: tytäryritys, emoyritys, väliemo, osakkuusyritys ja yhteisyritys). Luvut 4.2.–4.4. tarkastelevat kukin yhtä konsernilajia ja siinä tytäryritykseksi identifioitavia konserniyrityksiä (joilla on siis toimipaikka Satakunnassa).

Taulukko 3. Yritysrekisterin konserni- ja konserniyritystietojen kuvaus

	Muuttuja	Selite
Perustiedot	knstun	Konsernitunnus
	kns_nimi	Konsernin nimi
	kns_tyyppi	Konsernin tyyppi (yrityskonserni, kuntakonserni, ulkomaisen yrityksen omistama tytäryritys)
	kns_kansallisuus	Konsernin kansallisuus
	kns_aloituspvm	Konsernin aloituspvm
	kns_lopetuspvm	Konsernin lopetuspvm
Vuositiedot	kns_vv_klaji_nimi	Konsernin laji (kotimaisessa kontrollissa oleva monikansallinen konserni, täysin kotimainen konserni, ulkomaalaisessa kontrollissa oleva monikansallinen konserni) tilastovuonna
	kns_vv_kansallisuus	Konsernin kansallisuus tilastovuonna
	kns_vv_liikev_sl	Konsernin liikevaihdon suuruusluokka tilastovuonna
	kns_vv_henkilosto	Konsernin henkilöstön lukumäärä tilastovuonna
	kns_vv_kotim_hk_summa	Konsernin kotimaisen henkilöstön lukumäärä tilastovuonna

	Muuttuja	Selite
Konserni-yritys -suhdetiedot	kns_vv_tol2002_koodi	Konsernin päätoimialan koodi tilastovuonna TOL2002-luokituksella
	kns_vv_tol2002_nimi	Konsernin päätoimialan nimi tilastovuonna TOL2002-luokituksella
	kns_vv_tol2008_koodi	Konsernin päätoimialan koodi tilastovuonna TOL2008-luokituksella
	kns_vv_tol2008_nimi	Konsernin päätoimialan nimi tilastovuonna TOL2008-luokituksella
	kns_vv_emotun	Konsernin emon y-tunnus tilastovuonna
	kyrtun	Yrityksen y-tunnus tai rekisterin luoma tunnus jos y-tunnus ei ole saatavilla (suomalainen, pariton tai ulkomainen)
	kyr_nimi	Yrityksen nimi(oyr, uyr tai knp)
	uyr_maa	Konserniin kuuluvan ulkomaisen yrityksen kotimaa
	kns_yr_laji	Yrityksen laji (oyr, uyr tai knp)
	kns_yr_jasenlaji	Yrityksen jäsenlaji (emo-, tytär- tai osakkuusyritys tai ulkomainen suora tai perimmäinen emo)
	kns_yr_omisuus	Konsernin emon (välillinen tai välitön) omistusosuus yrityksestä
	kns_yr_aanivosuus	Konsernin äänivaltaosuus yrityksestä
	kns_yr_alkupvm	Päivämäärä, jolloin yritys on tullut konserniin
	kns_yr_suhde_alkupvm	Ominaisuuden (yrityksen jäsenlajin tai konsernin omistustai äänivaltaosuuden) alkupvm
kns_yr_suhde_loppupvm	Ominaisuuden (yrityksen jäsenlajin tai konsernin omistustai äänivaltaosuuden) loppupvm	
Emo -yritys -suhdetiedot	kyr_kyr_emo	Suoraan yritystä omistavan emoyrityksen tunnus
	kyr_kyr_suora_aanivosuus	Suoran emon äänivaltaosuus yrityksestä
	kyr_kyr_suora_omisuus	Suoran emon omistusosuus yrityksestä
	kyr_kyr_suhde_alkupvm	Suoran omistussuhteen alkupvm
	kyr_kyr_suhde_loppupvm	Suoran omistussuhteen loppupvm

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisterin konsernitiedot

Yritysrekisterin konsernitietojen käyttäminen suoraan ei tutkimusongelmamme kannalta ole mahdollista, koska konsernitiedot eivät sisällä konserniyritysten alueellista jakaamaa. Konkreettisemmin yritysrekisterin konsernitiedoista ei saada suoraan satakuntalaisia tytäryhtiöitä. Tämän vuoksi tämän tutkimuksen yhteydessä tilattiin Tilastokeskuksen yritysrekisteristä erikseen ne konsernitiedot, joilla alueellisen toimipaikkarekisterin Y-tunnuksen mukaan on toimipaikka Satakunnassa. Koska toimipaikkoja on yli 14 000, joista ylivoimaisesti suurin osa on 0-4 henkilöä työllistäviä, niin tässä selvityksessä konsernitiedot rajattiin koskemaan vähintään 10 henkilöä työllistäviin toimipaikkoihin Satakunnassa. Edellä kuvatun kaltaisia konserniin kuuluvia yrityksiä Satakuntaa

koskevassa aineistossa on kaikkiaan 354. Koska konserneilla voi olla useampi konserniin kuuluva yritys Satakunnassa, niin konserneja on vähemmän. Lukumäärätietoihin palataan tarkemmin luvussa 4.

Toimipaikka-, yritys- ja konsernitason mikroaineisto on poikkileikkausaineisto. Mikroaineiston etuna on se, että aineistosta voidaan tunnistaa myös ne yksittäiset yritykset ja konsernit, joihin Satakunnassa sijaitseva yksittäinen toimipaikka kuuluu (ks. yritys- ja konsernilistat luvussa 4). Sen perusteella voidaan esittää joitakin arvioita tytäryhtiötalouden merkityksestä Satakunnassa. Sen sijaan tämän poikkileikkausaineiston avulla ei voida luonnollisestikaan tarkastella tytäryhtiötalouden merkityksen kehitystä ajassa.

Alueellinen makroaineisto: TOP50 ulkomaalaisomisteinen aineisto

Koska alueellisen sitoutumisen tutkimisen kannalta nimenomaan toimipaikan ulkomaalaisomisteisuus saattaa vaikuttaa kaikkein merkittävimmin herkkyyteen sopeuttaa tuotantoa tai johtaa merkittävimpiin alueellisiin tieto- ja teknologiavuotoihin (ks. luvuista 1-2 ”footloose multinationals” ja ”knowledge spillovers”), ja koska ulkomaalaisomisteisuus sisältää myös tytäryhtiöt, niin tässä selvityksessä päädyttiin tilaamaan Tilastokeskuksen yritysrekisteristä makroaineisto seuraavilla määrityksillä:

Taulukko 4. Alueellisen makroaineiston tietojen kuvaus

Perustiedot	Kuvaus
Tilastoyksikkö	50 suurinta (TOP50) ulkomaalaisomisteista toimipaikkaa Satakunnassa
Muuttujat	<ul style="list-style-type: none"> • yhteenlaskettu henkilöstömäärä • yhteenlaskettu liikevaihto
Aikasarja	2000–2007

Tämän lisäksi tilattiin TOP50-yritysten nimilistat ryhmiteltyinä henkilöstön suuruusluokittain¹¹.

Tilinpäätös- ja haastatteluaineistot (osa 2)

Kuten edellä kuvatusta aineistohankinnoista ja niiden sisällöstä huomataan, ne sisältävät varsin vähän Satakunnassa toimivien tytäryritysten toiminnallisia tietoja. Lähinnä muuttujina ovat henkilöstö ja liikevaihto sekä eri ryhmitysten mukaan voidaan laskea lukumäärätietoja. Jotta tässä monitieteisessä hankkeessa saataisiin tarkempi kuva keskeisten Satakunnassa toimipaikan omistavien ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta – erityisesti niiden kannattavuudesta ja investointiaktiivisuudesta, jotka heijastavat osaltaan sitoutumista Satakuntaan – niin hankkeessa tutkittiin erikseen kaikki vähintään 250 henkilöä työllistävät ulkomaalaisomisteiset yritykset (13 kpl, elokuu 2008). Tästä perusjoukosta karsittiin vielä pois muut kuin osakeyhtiömuotoiset (1 kpl) yritykset ja yritykset, joiden Suomen toiminnasta huomattava osa on muualla kuin Satakunnassa. Toisaalta aineistoa täydennettiin helmikuun 2009 alueellisella toimipaikkarekisteriaineistolla. Kaikkiaan tilinpäätösanalyysin ja kassavirtalaskelmien avulla tutkittavia yrityksiä tuli 10. Kassavirtalaskelmien tekemiseksi selvitystä varten tilattiin tilinpäätösaineisto Patentti- ja rekisterihallituksesta (PRH) vuosilta 2005-2008. Yritysten tilinpäätöstietoja tarkasteltiin myös TuKKK Porin yksikköön ostetun VoittoCD:n avulla.

Tutkittavat ulkomaalaisomisteiset Satakunnassa toimipaikkaa pitävät osakeyhtiöt ovat:

- Aker (nyk. STX Finland)
- Luvata
- Technip
- Rolls-Royce
- Rauma Stevedoring
- Amcor
- Norilsk Nickel
- Boliden
- Rosenlew (RKW)
- Kauttua Paper Mills

¹¹ Tietosuojasyistä henkilöstön yrityskohtaisia määriä ei ollut mahdollista saada.

Selvityksen haastattelut suunnataan samoihin yrityksiin. Selvityksen toinen osio valmistuu myöhemmin¹².

¹² Osio 2 valmistuu, kunnes hankkeessa tehtävät opinnäytteet valmistuvat 2009 vuoden loppuun mennessä.

4. TYTÄRYHTIÖTALOUS SATAKUNNASSA

Kuten edellä luvussa 2 todettiin, niin ei ole olemassa mitään yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää tytäryhtiötaloudelle. Täsmällisempi määrittely, jos sellainen tutkimuksissa ja selvityksissä edes esitetään, on tapauskohtaista. Joka tapauksessa yleisesti hyväksytään se, että tytäryhtiötalous ja sen toimintamekanismit ovat varsin moniulotteisia ja kompleksisia ja siten tytäryhtiötalouden täsmällinen määrittelyminen on varsin hankalaa. Tarkasteltaessa jonkin maan tai alueen talouden tytäryhtiötalousominaisuuksia empiirisesti – kuten tämän selvityksen yhteydessä pyritään tekemään – joudutaan kuitenkin esittämään jonkinlainen kuvaus siitä, mitä tytäryhtiötaloudella selvityksen yhteydessä tarkoitetaan sekä esittämään arvio siitä, kuinka saatavilla olevalla tilastoaineistolla voidaan tällaista taloutta kuvata. Kuten edelleen luvussa 3 todettiin maiden ”virallinen” tilastointi (tilastokeskukset ja keskuspankit) on sijainti-, eikä omistusperusteista ja siten se soveltuu huonosti tytäryhtiötalouden toiminnan empiiriseen kuvaamiseen sellaisenaan. Tilastollisen lisähaasteen antaa tämän selvityksen perusnäkökulma eli aluetaso. Usein tilastojen saatavuus aluetasolla ovat rajoittuneempaa kuin maatasolla. Kuviossa 1 esitetään tässä selvityksessä käytetty pelkistetty kuvaus satakuntalaisen tytäryhtiötalouden perussuhteista tulkiten suhteita Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin aineistojen valossa.

Yrityksen taloudellisen päätöksenteon autonomisuuden kannalta voidaan erottaa periaatteessa kolmen tyyppisiä maantieteellisesti jakautuneita yrityksiä (Y_i , $i = 1, 2, 3$, kuviossa 1). Kullekin näille perustypeille voidaan erottaa useanlaisia päätöksenteon autonomisuuteen liittyviä suhteita toisten yritysten kanssa. Ensiksikin Y_1 voi edustaa pelkästään Satakunnassa itsenäisesti toimivaa yritystä¹³, jolla saattaa olla yksi tai useampia toimipaikkoja (A, B, C, ...) Satakunnassa. Tällainen yritys on puhtaimmillaan vain markkinoiden kautta riippuvainen muiden yritysten päätöksenteosta ja tällöin tytäryhtiötalous – yritysten suora päätöksentekorippuvuus – alueella on ”minimissään”.

¹³ Tilastokeskuksen ulkomaiset yritykset tilastoissa yrityksellä tarkoitetaan yhden tai useamman henkilön yhdessä harjoittamaa taloudellista toimintaa, joka tähtää kannattavaan tulokseen (Tilastokeskus 2009a, tai ks. luku 2).

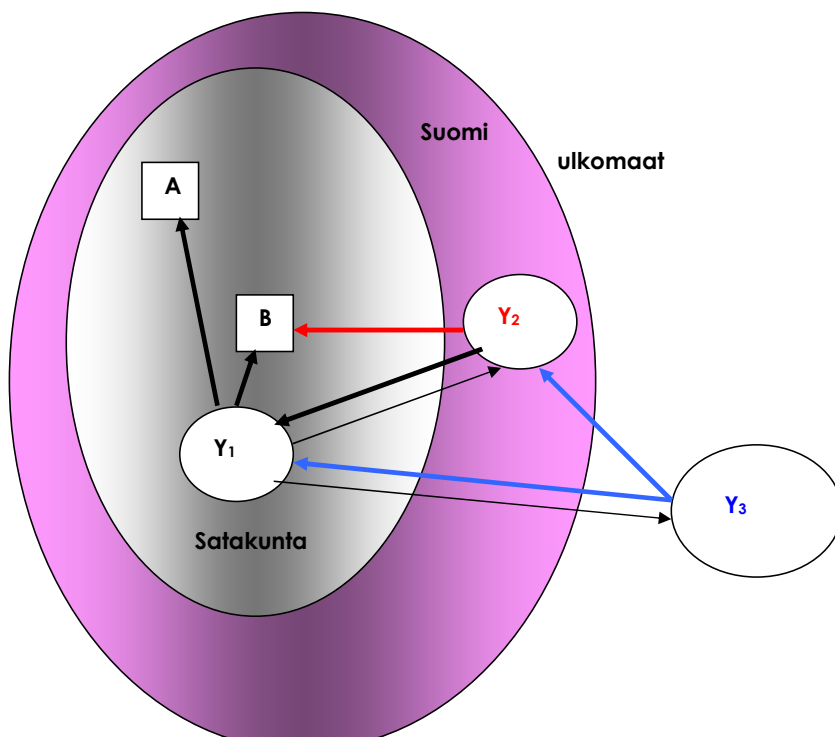
Tällainen alueellinen yritystoiminta olisi yrittäjä-omistaja-lähtöistä ja periaatteessa sijaintiin tai omistamiseen perustuvalla tilastoinnilla ei olisi eroa.¹⁴ Alueellinen yritys rakenne kehittyisi pelkästään sen perusteella, kuinka yritykset pärjäävät kilpailussa, johon vaikuttaa paitsi yritysten oma toiminta itsenäisinä yksikköinä, niin myös alueelliset kilpailukykytekijät.

Toiseksi Y_1 voi olla osa täysin kotimaisessa kontrollissa olevaa konsernia¹⁵, jossa tytär- ja emoyrityksen suorat tai välilliset omistussuhteet ovat ylimaakunnallisia (Y_1 ja Y_2). Satakuntalainen yritys Y_1 voi olla tällaisessa konsernissa esimerkiksi tytär-, emo- tai osakkuusyritys. Tällaisella konserniyrityksen asemalla voidaan olettaa olevan merkitystä alueellisen sitoutumisen suhteen.

Kolmanneksi Y_1 voi olla osa kotimaisessa tai ulkomaisessa kontrollissa olevaa monikansallista konsernia. Jälleen voidaan olettaa, että Satakuntaan tai mihin tahansa alueeseen nähden sitoutuneen toiminnan kannalta ulkomaisessa kontrollissa olevan monikansallisen yrityksen päätöksenteossa koko konsernin strategiset ratkaisut ja alueelliset kilpailukykytekijät ovat suhteellisesti enemmän painottuneita kuin kotimaisessa – vieläpä alueellisessa – kontrollissa olevan monikansallisen konsernin tapauksessa. Verrattuna pelkästään alueella toimiviin yrityksiin tai täysin kotimaisiin konserneihin, monikansallisen konsernin on periaatteessa helpompaa sopeuttaa toiminnan painopisteitä maantieteellisesti ja siten niiden alueelliset vaikutukset saattavat olla suuria ja vaikeasti ennakoitavia (ks. myös luku 2). On kuitenkin syytä muistaa, että lopulta on empiirinen asia, kuinka monikansalliset konsernit käytännössä ovat toimineet Satakunnassa. Tässä selvityksen keskeisenä pyrkimyksenä on kuvata tilastoperusteisesti satakuntalaista tytäryhtiötaloutta sekä esittää keskeisiä tilastollisia puutteita alueellisen tytäryhtiötalouden toiminnan tilastollisessa kuvaamisessa. Erilaisia konserni-yrityssuhteita on tarkasteltu lähemmin luvussa 4.2 (taulukko 7).

¹⁴ Yritys voi tietysti myydä lopputuotteensa tai palvelunsa paikallisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti. Viimemainittuja hyödykevirtoja ei ole esitetty kuviossa 1, koska ne eivät ole keskeisessä roolissa tytäryhtiötalouden peruskuvauksen kannalta.

¹⁵ Konserni on kahden tai useamman yrityksen muodostama taloudellinen kokonaisuus, jossa emoyrityksellä on yksin tai yhdessä muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kanssa määräämisvalta yhdessä tai useammassa yrityksessä (tytär) (Tilastokeskus 2009b, tai ks. luku 2).

Selitteet:

- A ja B ovat toimipaikkoja Satakunnassa. Alueellisten yritystilastojen perusyksikkö on toimipaikka.
- Y_1 on yritys Satakunnassa, jolla voi olla yksi tai useampia toimipaikkoja Satakunnassa.
- Y_2 on kotimainen yritys,
 - jolla voi olla toimipaikkoja Satakunnassa tai
 - se voi olla emo- tai tytäryritys ja muodostaa täysin kotimaisen konsernin Y_1 :n kanssa tai
 - se voi olla väliemo kotimaisessa tai ulkomaisessa konsernissa.
- Y_3 on ulkomainen yritys,
 - joka voi olla suora tai perimmäinen emoyritys Y_1 :lle muodostaen näin ulkomaisessa kontrollissa olevan monikansallisen konsernin tai
 - Y_3 voi olla kotimaisessa/satakuntalaisessa kontrollissa oleva tytäryritys muodostaen näin kotimaisessa kontrollissa olevan monikansallisen yrityksen

Kuvio 1. Satakuntalainen tytäryhtiötalous Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikka-aineistojen valossa

4.1. Ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikat Satakunnassa

Tarkastellaan aluksi satakuntalaista tytäryhtiötaloutta ulkomaisen omistuksen suhteen kiinnittämättä huomiota muutoin satakuntalaisten toimipaikkoja ”omistavien” yritysten keskinäisiin konsernisuhteisiin. Tilastokeskus ylläpitää yritys- ja toimipaikkarekisteriä sekä julkisyhteisöjen rekisteriä. Alueellinen yritystoiminta kuvataan tilastoissa toimipaikkatasolla. Toimipaikkatilastot kootaan toimipaikkojen toimialojen mukaan. Aputoimipaikan toimiala on sama kuin yrityksen päätoimiala. Lisäksi on syytä huomata, että toimipaikoittain yhteenlaskettu henkilöstö eroaa yrityksittäin lasketusta. Ero johtuu siitä, että voittoa tavoittelemattomat yhteisöt eivät sisälly yrityksiin, mutta niiden liiketoimipaikat ovat mukana toimipaikkatilastoissa. (Tilastokeskus 2009a.)

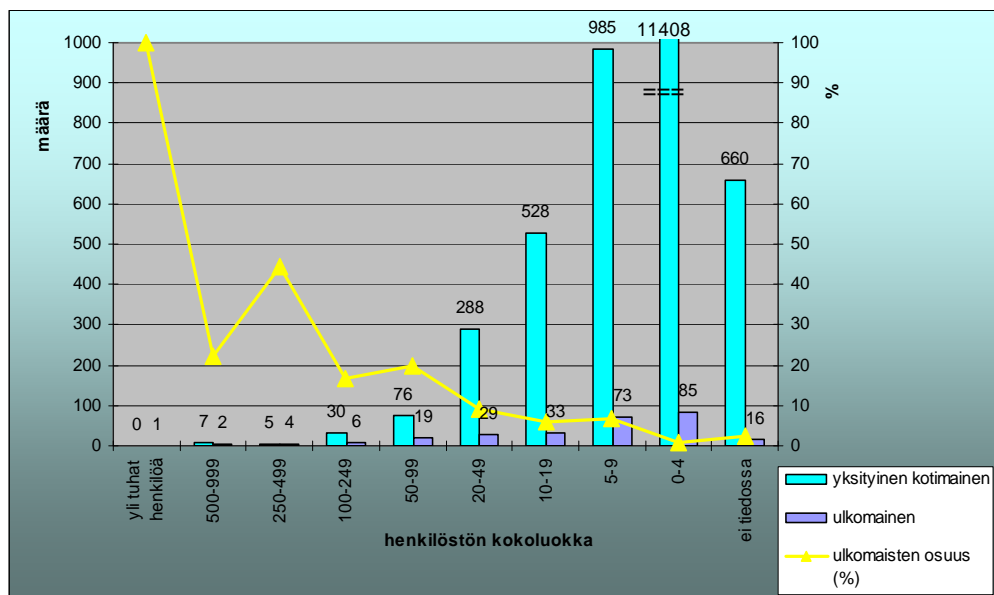
4.1.1. Kokoprofiili

Ulkomaalaisomisteisten yritysten¹⁶ Satakunnassa sijaitsevien toimipaikkojen kokoprofiili on hyvin samankaltainen kuin monikansallisilla yrityksillä yleensä kansainvälisesti. Satakunnassa on toimipaikkojen lukumäärätiedoilla mitaten varsin vähän ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkoja. Tilastokeskuksen toimipaikkarekisteritietojen mukaan Satakunnassa on kaiken kaikkiaan noin 14 500 toimipaikkaa (elokuu 2008 14438 ja helmikuu 2009 14576), joista noin 14 000 on *yksityisiä* kotimaisia (98 %) ja noin 300 (2 %) on ulkomaalaisomisteisia, 286 (2008) ja 332 (2009) (Tilastokeskus 2008 ja 2009b).

Kuitenkin tarkasteltaessa henkilöstön suhteen suurimpia toimipaikkoja (100 tai yli työllistäviä) ulkomaalaisten omistamien toimipaikkojen lukumäärän suhteellinen osuus moninkertaistuu. Kaiken kaikkiaan tällaisia toimipaikkoja on Satakunnassa 58 vuonna 2008. Näistä 42 (72 %) on *yksityisiä* kotimaisia ja 13 (22 %) on *ulkomaisten yritysten omistamia*. Loput yli sadan henkilön toimipaikat, 3 (5 %) ovat kuntien omistuksessa. Vähintään 100 henkilöä työllistävien ulkomaalaisomisteisten toimipaikkojen osuus on

¹⁶ Ulkomaalaisomisteisella yrityksellä tarkoitetaan yrityksiä, joiden omistuksesta tai äänivallasta yli 50 prosenttia on suoraan tai välillisesti yhden ulkomaisen tahon hallussa (Tilastokeskus 2009b, ks myös luku 2 edellä).

vajaa kolmannes (31 %) verrattuna vastaaviin yksityisiin kotimaisiin toimipaikkoihin. Edelleen jos tarkastellaan vain suurimpia toimipaikkoja (henkilöstöä vähintään 250), joita Satakunnassa on kaikkiaan 19, niin niistä yksityisiä kotimaisia on 63 % ja 37 % on ulkomaisessa omistuksessa. On syytä huomata, että tilastokeskuksen yritys-toimipaikkarekisterin toimipaikkatiedot sisältää tiedot vain henkilöstön kokoluokista ja henkilömääristä toimipaikan sijaintikunnassa¹⁷

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

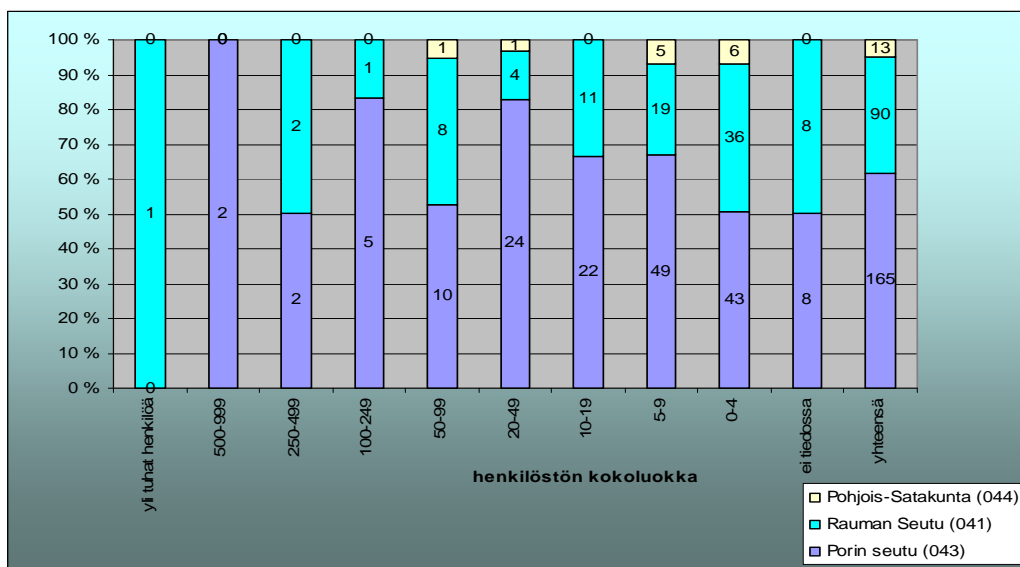
Kuvio 2. Satakuntalaiset toimipaikat omistajatyypin (lkm) ja ulkomaalaisomisteisten osuuden (%) suhteen kokoluokittain, 2008

¹⁷ Tilastokeskus kerää henkilöstötiedot tiedusteluiin, jossa suurimmat yritykset ovat varsin kattavat. Henkilöstö käsittää palkansaajat ja yrittäjät. Henkilöstö on muunneltu kokovuosityöllisiksi. Henkilöstön määrää koskevat tiedot ovat uusimmissa yritys- ja toimipaikkarekisteriaineistoissa vuodelta 2007. Yritys- ja toimipaikkarekisterin tiedusteluihin sisältyvät yritysten henkilöstö on arvioitu palkkasummatiedoista (Tilastokeskus 2009, yritysrekisteri). Tilastokeskuksen yritysrekisteriaineistossa toimipaikan henkilöstön kokoluokka on kuitenkin työnantajayrityksille estimoitu uusimpien kuukausittaisen palkkasummatietojen perusteella. (Jouko Rajaniemi, Tilastokeskus yritys- ja toimipaikkarekisteri, 16.2.2009.)

Kuvioon 2 on koottu yhteen kokoluokittain (henkilöstömäärä) yksityisten kotimaisten ja ulkomaisten yritysten omistamien satakuntalaisten toimipaikkojen lukumäärätiedot ja ulkomaisten suhteellinen osuus (% , oikea pysty akseli) yksityisten kotimaisten ja ulkomaisten summasta.

4.1.2. Alueellinen jakautuminen

Kuviosta 3 nähdään, että lukumääräisesti valtaosa ulkomaalaisomisteisista yrityksistä (yli 60 %) sijaitsee Porin seutukunnassa. Suurimmat yritykset (henkilöstöä vähintään 250) jakaantuvat Porin ja Rauman seutukunnan osalle varsin tasaisesti. Aivan suurimpia yrityksiä lukuun ottamatta Porin seutukunnassa ulkomaalaisomisteisten yritysten suhteellinen osuus on suuri erityisesti 20–49 henkilöä työllistävien luokassa. Porin seudulla on lukumääräisesti eniten sellaisia ulkomaalaisomisteisiä yrityksiä, jotka työllistävät 5–9 henkilöä ja vastaavasti Rauman seudulla 0–4 henkilöä.

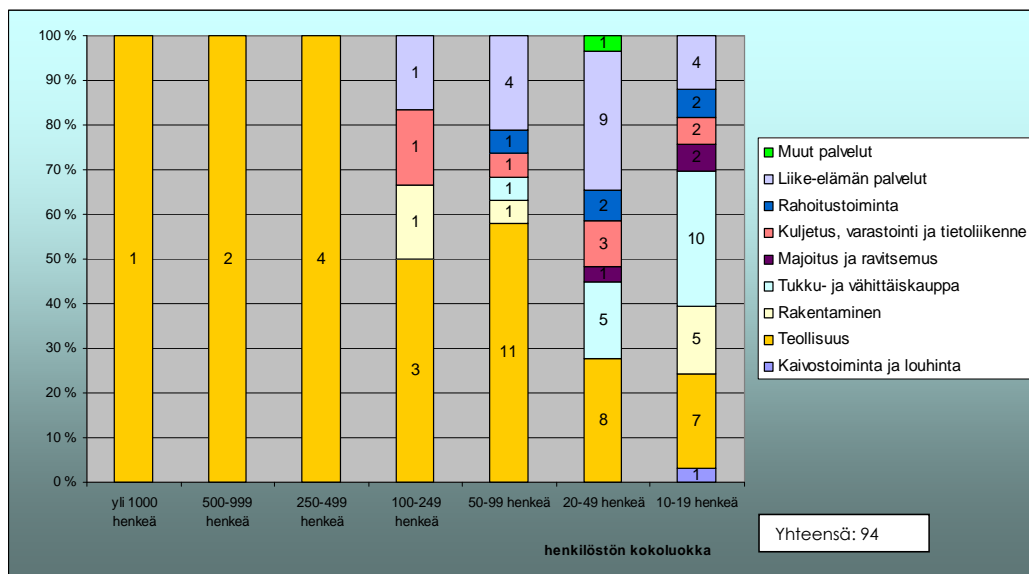

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 3. Ulkomaalaisomisteiset toimipaikat seutukunnittain ja kokoluokittain Satakunnassa, 2008.

4.1.3. Toimialoittainen jakautuminen

Tarkasteltaessa ulkomaalaisomisteisten, ei-pienten satakuntalaisten toimipaikkojen (henkilöstöä vähintään 10) jakautumaa päätoimialoittain ja henkilöstön kokoluokittain voidaan tehdä muutama havainto (kuvio 4). Ensiksikin valtaosa em. toimipaikoista (vajaa 40 %) toimii teollisuudessa. Toiseksi kaikki suurimmat (henkilöstö vähintään 250) edellä kuvatun kaltaiset toimipaikat ovat poikkeuksetta teollisuudessa toimivia. Kolmanneksi voidaan kuviosta 4 nähdä, että teollisuuden jälkeen suurimmat ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikat ovat liike-elämän palveluissa (18, väh. 10 henkilöä työllistävät) ja kaupan sektorissa (16). Neljänneksi voidaan havaita kuviosta 4, että vähintään 10 henkilöä työllistäviä ulkomaalaisomisteisiä toimipaikkoja toimii yhteensä yhdeksällä päätoimialalla.

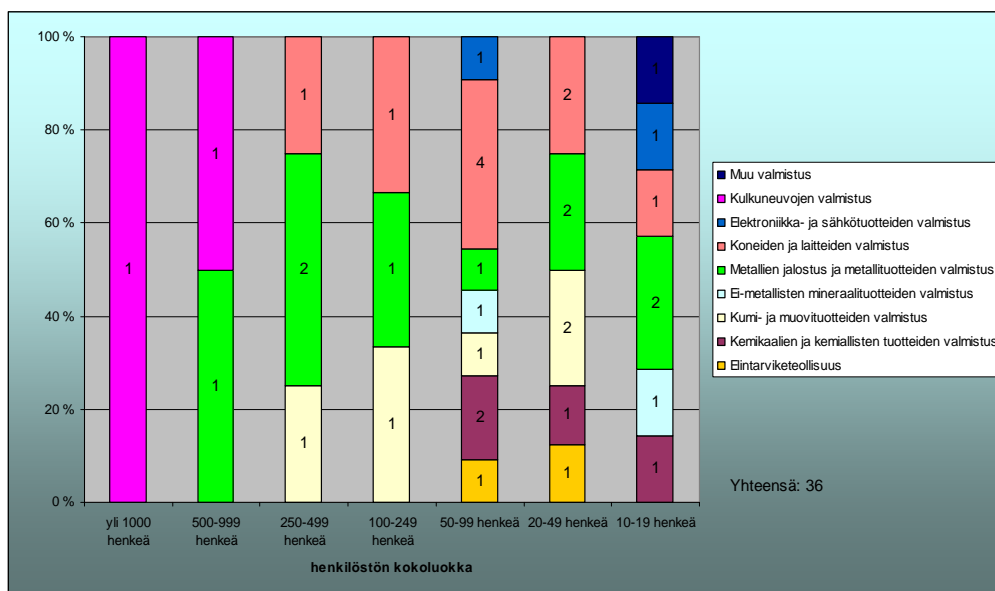

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 4. Ulkomaalaisomisteiset toimipaikat (henkilöstöä vähintään 10) päätoimialoittain ja kokoluokittain Satakunnassa, 2008.

Edelleen kuviossa 5 on tarkasteltu vähintään 10 henkilöä Satakunnassa työllistävien ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkojen jakaumaa henkilöstön kokoluokittain

teollisuuden sisällä toimialoittain (2-numerotaso, TOL2002). Suurimmat ulkomaalaisomisteiset toimipaikat ovat kulkuneuvojen valmistuksessa, metallien jalostuksessa ja metallituotteiden valmistuksessa. Myös koneiden ja laitteiden valmistuksen toimialalla toimii lukumääräisesti monta ulkomaalaisomisteisen yrityksen toimipaikkaa. Yhteensä Satakunnassa toimii koneiden ja laitteiden valmistuksessa sekä metallien jalostuksessa ja metallituotteiden valmistuksessa 50 % ulkomaalaisomisteisista teollisuustoimipaikoista (henkilöstö vähintään 10).

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 5. Ulkomaalaisomisteiset teollisuustoimipaikat (henkilöstöä vähintään 10) teollisuuden päätoimialoittain ja kokoluokittain Satakunnassa, 2008.

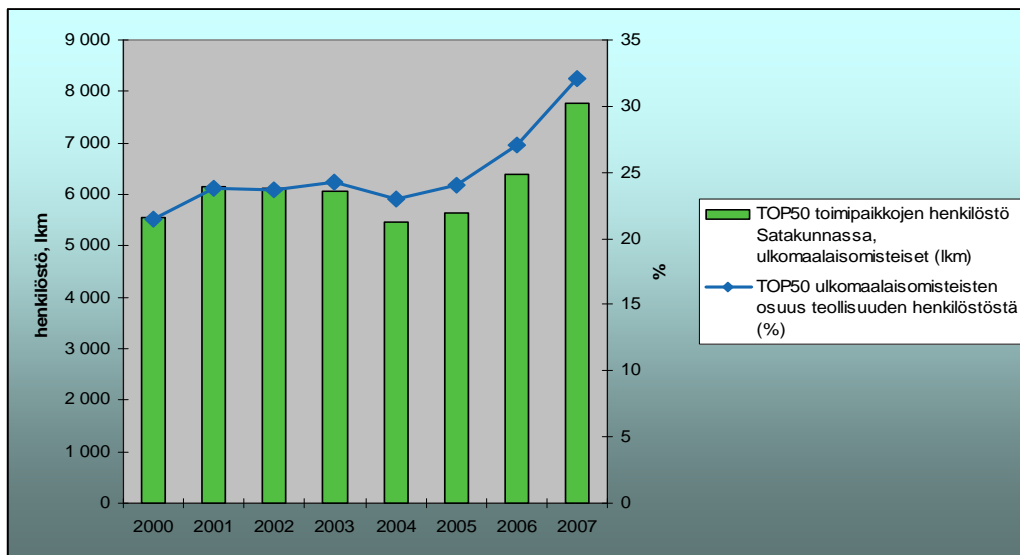
4.1.4. Ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkojen kehitys 2000-luvulla Satakunnassa

Tähän mennessä edellä on tarkasteltu Satakunnassa sijaitsevien ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkojen lukumäärä-, henkilöstön kokoluokka-, alueellinen jakauma- ja toimialajakaumatietoja poikkileikkausaineistolla (elokuu 2008 ja helmikuu 2009). Tarkastellaan seuraavaksi aikasarja-aineiston avulla Satakunnassa toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnan kehitystä 2000-luvulla (2000–2007). Tätä tutkimusta varten erikseen Tilastokeskuksesta tilatun aineiston perusmuuttujat ovat henkilöstön määrä ja liikevaihto. Aineisto koostuu viidestäkymmenestä suurimmasta ulkomaalaisomisteisen yritysten toimipaikoista (TOP50) Satakunnassa kunakin tilastovuonna. Aineisto sisältää kuudesosan kaikista vastaavista toimipaikoista Satakunnassa, mutta kuten edellä todettiin, suurimpien yritysten suhteellinen merkitys (esim. työllistävyys suhteen) on hyvin dominoiva. Aineistossa 50:nneksi suurin yritys työllistää 20–49 henkilöä. Käytännössä aineiston 50 suurimman yrityksen työllistävyys on noin $\frac{3}{4}$ arvioidusta kaikkien ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkojen henkilöstöstä Satakunnassa.¹⁸

Kuviosta 6 ja 7 voidaan nähdä, että TOP50 ulkomaalaisomisteisten toimipaikkojen työllistävyys on kasvanut vuoden 2000 runsaasta 5500 runsaaseen 7500 vuonna 2007, kasvua 40 %. Kuitenkin vuonna 2004 TOP50 ulkomaalaisomisteisten yritysten yhteenlasketun henkilöstön määrä laski absoluuttisesti lähes 600 henkilöllä. Kuten edellä on todettu, niin valtaosa suurimmista ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikoista (n. 40 %) ja suurempi osuus työllisistä on teollisuusektorissa. Kuvion 6 viivadiagrammi (oikea asteikko, %) ja kuvio 7 osoittavat, että ulkomaalaisomisteisten yritysten satakuntalaisten toimipaikkojen henkilöstön määrä on kasvanut nopeammin kuin koko satakuntalaisen teollisuuden henkilöstön määrä. Kuviossa 6 ulkomaalaisomisteisten toimipaikkojen

¹⁸ Tilastoista ei ole saatavilla kaikkien Satakunnassa toimivien ulkomaalaisomisteisten yritysten toimipaikkojen henkilöstöä. Tässä arviointi on tehty henkilöstön suuruusluokkien teoreettisen luokkakieskiarvon ja tarkkojen lukumäärätietojen perusteella. Todennäköisesti käytetty luokkakieskiarvoestimaatti yliarvioi pienten kokoluokan yritysten työllistävyys, joten TOP50 ulkomaalaisomisteisten yritysten työllistävyys kaikista ulkomaalaisomisteisistä toimipaikoista Satakunnassa saattaa olla huomattavasti $\frac{3}{4}$:aa suurempi.

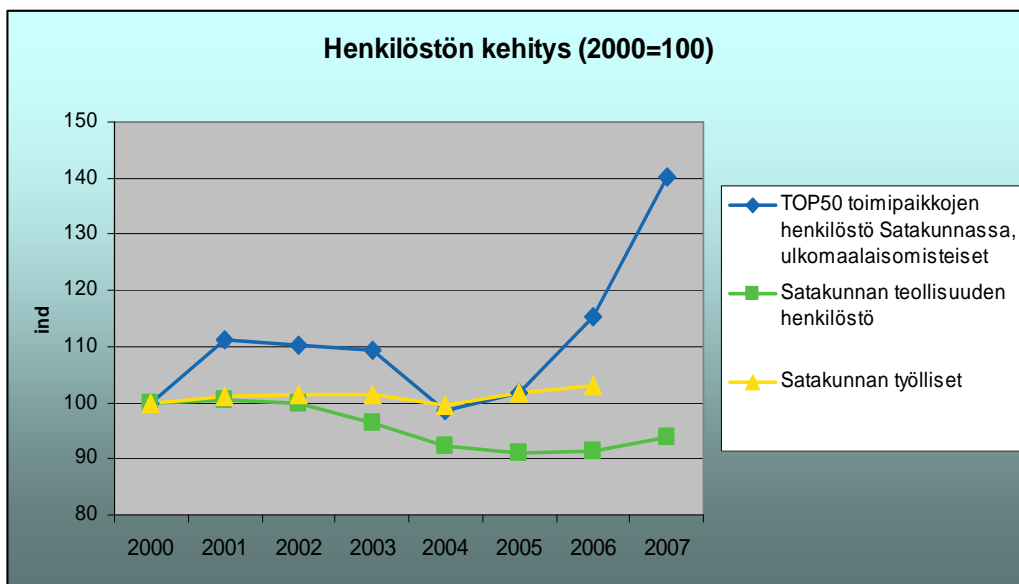
henkilöstöosuus kaikesta Satakunnan teollisuuden henkilöstöstä on ollut noin viidennes (21,5 %) vuonna 2000 ja vastaavasti vuonna 2007 jo lähes kolmannes (32 %).

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 6. Viidenkymmenen suurimman Satakunnassa sijaitsevan ulkomaalaisomisteisen toimipaikan (TOP50) yhteenlaskettu henkilöstö (lkm) ja sen osuus Satakunnan teollisuuden henkilöstöstä (palkattu henkilöstö ja yrittäjät), 2000–2007.

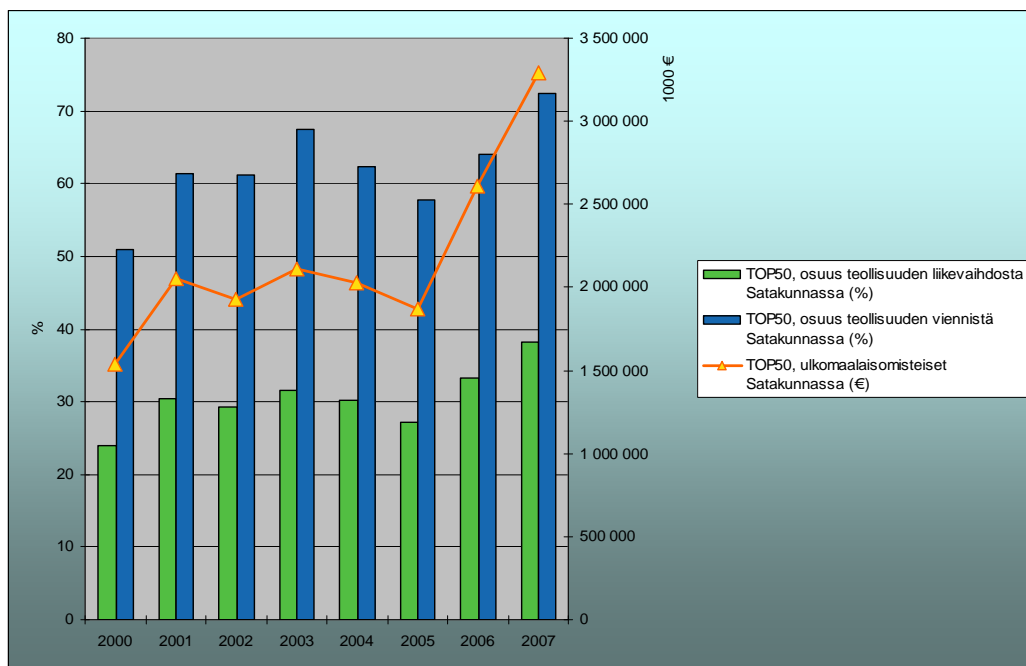
Kuviosta 7 voidaan nähdä, että samalla kun Satakunnan teollisuuden henkilöstö on 2000-luvulla vuoteen 2007 mennessä absoluuttisesti vähentynyt ja koko Satakunnan työllisten määrä on kasvanut vajaa 5 %, niin TOP50 ulkomaalaisomisteisten yritysten satakuntalaisten toimipaikkojen henkilöstömäärä on vastaavasti kasvanut 40 %. Työllistämisvastuu on siten siirtynyt nopeasti ulkomaalaisomistisille toimipaikoille Satakunnassa.

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 7. Henkilöstön ja työllisyyden kehitys Satakunnassa 2000-luvulla, ind (2000=100).

Edelleen kuviossa 8 on kuvattu vastaavien ulkomaalaisomisteisten (TOP50) toimipaikkojen liikevaihdon kehitystä 2000-luvulla (2000–2007). Liikevaihdon absoluuttinen määrä on yli kaksinkertaistunut tarkastelujakson aikana ja kasvu on ollut erityisen voimakasta vuosina 2006 ja 2007. Samalla tarkasteltujen ulkomaalaisomisteisten yritysten liikevaihdon kasvu on ollut suhteellisesti nopeampaa kuin koko Satakunnan teollisuuden liikevaihdon ja viennin kasvu. Vuosien 2000–2005 keskimääräinen TOP50 liikevaihto-osuus on ollut 28,8 % ja vuonna 2007 se oli jo 38,1 %. Vastaavasti TOP50 liikevaihdon osuus teollisuuden viennistä on kasvanut 51 %:stä yli 72 %:iin. Kaiken kaikkiaan kuvioista 6–8 voidaan päätellä, että TOP50-ulkomaalaisomisteisten kontribuutio Satakunnan talouteen on ollut kasvava vuosina 2000–2007 ja erityisesti se on nopeasti kasvavaa parin viimeisen vuoden (2006 ja 2007) aikana ja nykyiseltä tasoltaan varsin suuri.

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 8. Viidenkymmenen suurimman Satakunnassa sijaitsevan ukomaalaisomisteisen toimipaikan (TOP50) yhteenlaskettu liikevaihto (1000 €) ja sen osuus (%) Satakunnan teollisuuden liikevaihdosta ja viennistä, 2000–2007.

Taulukossa 5 on lueteltu viisikymmentä suurinta ulkomaalaisomisteisen yrityksen omistamaa toimipaikkaa Satakunnassa (2008). Suuruusjärjestys perustuu Tilastokeskuksen keräämiin todellisiin henkilöstömäärätietoihin vuodelta 2007. Taulukossa 5 on myös ko. yrityksen satakuntalaisten toimipaikkojen henkilöstön suuruusluokkatieto, joka perustuu Tilastokeskuksen laskemaan arvioon viimeisimpien kuukausittaisten palkkatietojen perusteella (2008). Yrityskohtaisten todellisten henkilöstötietojen julkaiseminen ei ole mahdollista tietosuojasyistä.

Taulukko 5. Ulkomaalaisomisteisten yritysten viisikymmentä suurinta toimipaikkaa (henkilöstön mukaan) Satakunnassa (TOP50), 2008 lopussa.

Sija	Yrityksen nimi	Henkilöstö	Sija	Yrityksen nimi	Henkilös-
1	STX FINLAND CRUISE OY	yli 1000 henk	26	SUPERLON OY	50-99 henk
2	TECHNIP OFFSHORE FINLAND OY	500-999 henk	27	SATMATIC OY	50-99 henk
3	OY RAUMA STEVEDORING LTD	500-999 henk	28	ETS-LINDGREN OY	50-99 henk
4	LUVATA PORI OY	500-999 henk	29	OY ELECTROLUX AB	50-99 henk
5	BOLIDEN HARJAVALTA OY	250-499 henk	30	KNAUF OY	50-99 henk
6	ROLLS-ROYCE OY AB	250-499 henk	31	NORDEA BANK FINLAND ABP	50-99 henk
7	AMCOR FLEXIBLES FINLAND OY	250-499 henk	32	ECKART PIGMENTS KY	50-99 henk
8	BOUYGUES TRAVAUX PUBLICS FINNISH BRANCH	250-499 henk	33	SUOMEN LÄHIKAUPPA OY	50-99 henk
9	NORILSK NICKEL HARJAVALTA OY	100-249 henk	34	ULEFOS NV OY	20-49 henk
10	ABB OY	100-249 henk	35	LOGICA SUOMI OY	50-99 henk
11	ROSENLEW RWK FINLAND OY	100-249 henk	36	MANPOWER OY	50-99 henk
12	KAUTTUA PAPER MILL OY	100-249 henk	37	ISS TEOLLISUUSPALVELUT OY	50-99 henk
13	BOLIDEN HARJAVALTA OY	100-249 henk	38	STYROCHEM FINLAND OY	50-99 henk
14	ISS PALVELUT OY	100-249 henk	39	OY ENIRO FINLAND AB	50-99 henk
15	FONECTA OY	100-249 henk	40	SECURITAS OY	50-99 henk
16	POLARTEKNIK PMC OY AB	100-249 henk	41	ISS SECURITY OY	50-99 henk
17	BRONTO SKYLIFT OY AB	50-99 henkeä	42	NORDEA BANK FINLAND ABP	20-49 henk
18	FB KETJUTEKNIikka OY	50-99 henkeä	43	SCHENKER CARGO OY	50-99 henk
19	ISS PALVELUT OY	50-99 henkeä	44	SAMPO PANKKI OYJ	20-49 henk
20	OY ENIRO FINLAND AB	50-99 henkeä	45	AALBORG INDUSTRIES OY	20-49 henk
21	YARA SUOMI OY	50-99 henkeä	46	G4S SECURITY SERVICES OY	20-49 henk
22	ABB OY	50-99 henkeä	47	WIPRO TECHNOLOGIES OY, FINLAND	20-49 henk
23	SUCROS OY	50-99 henkeä	48	TEIJO PESUKONEET OY	20-49 henk
24	NEOREM MAGNETS OY	50-99 henkeä	49	SUPERFOS PORI OY	20-49 henk
25	SECURITAS OY	100-249 henk	50	OY SINEBRYCHOFF AB	20-49 henk

* Henkilöstön suuruusjärjestys määräytyy yrityksen ilmoittamien todellisten toimipaikkakohtaisten henkilömäärien mukaan 2007 (Tilastokeskus, Karjalainen 2009). Henkilöstön kokoluokka-arvio puolestaan perustuu palkkatietojen perusteella Tilastokeskuksen laskemaan estimaattiin (2008). Tämän vuoksi taulukon kokoluokkatieto ja henkilöstön todellisen määrän suuruus voivat poiketa.

Lähde: Tilastokeskus, toimipaikkarekisteri

Lopuksi taulukkoon 6 on koottu keskeisiä yritysrekisterin toimipaikkatietoja suurimmista eli henkilöstön suuruusluokaltaan vähintään 100 henkilön ulkomaalaisomisteisista toimipaikoista Satakunnassa (13 kpl).

Taulukko 6. Ulkomaisten yritysten omistamat suurimmat toimipaikat (henkilöstöä vähintään 100) Satakunnassa (toimiala, kunta, aloitusvpm, toimipaikan henkilöstön suuruusluokka, yrityksen oikeudellinen muoto, yrityksen liikevaihdon kokoluokka, yrityksen ulkomaankauppatiedot), 8/2008.

VÄHINTÄÄN 500 HENKILÖÄ TYÖLLISTÄVÄT					
Yrityksen nimi	AKER YARDS OY	LUVATA PORI OY	TECHNIP OFFSHORE FINLAND OY		
Toimipaikan nimi	AKER YARDS OY RAUMA				
Kunnan nimi	Rauma	Pori	Pori		
Toimialan nimi	Laivojen valmistus ja korjaus	Kuparin valmistus	Laivojen valmistus ja korjaus		
Toimipaikan aloituspäivä	19811206	19811206	19811206		
Henkilöstön suuruusluokka	yli 1000 henkeä	500-999 henkeä	500-999 henkeä		
Yrityksen oikeudellinen muoto	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö		
Yrityksen liikevaihdon suuruusluokka	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa		
Yrityksen viejä tuojatieto	tuonti/vienti	tuonti/vienti	tuonti/vienti		
250-999 TYÖLLISTÄVÄT					
Yrityksen nimi	ROLLS-ROYCE OY	AMCOR FLEXIBLES	NORILSK NICKEL HARJAVALTA OY	BOLIDEN HARJAVALTA OY	
Toimipaikan nimi	RAUMAN YKSIKKÖ	KAUTTUAN PAKKAUSTEHDAS		KUPARI	
Kunnan nimi	Rauma	Eura	Harjavalta	Harjavalta	
Toimialan nimi	Muiden teoll. erikoiskoneiden valmistus	Muovipakkausten valmistus	Muiden väri metallien valmistus	Kuparin valmistus	
Toimipaikan aloituspäivä	19871201	19880101	19811206	19811206	
Henkilöstön suuruusluokka	250-499 henkeä	250-499 henkeä	250-499 henkeä	250-499 henkeä	
Yrityksen oikeudellinen muoto	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö	
Yrityksen liikevaihdon suuruusluokka	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa	
Yrityksen viejä tuojatieto	tuonti/vienti	tuonti/vienti	tuonti/vienti	tuonti/vienti	
100-249 TYÖLLISTÄVÄT					
Yrityksen nimi	BOUYGUES TRAVAUX	ROSENLEW RKW FINLAND OY	ABB OY	ISS PALVELUT OY	BOLIDEN HARJAVALTA OY
Toimipaikan nimi			SERVICE, HARJAVALTA	PALVELUYKSIKKÖ LOUNAIN	KUPARIELEKTROLYYTI PORI
Kunnan nimi	Eurajoki	Pori	Harjavalta	Pori	Pori
Toimialan nimi	Siltojen, tunnelien, sähkölinjojen rakentaminen	Muovilevyjen, kalvojen, putkien valmistus	Muiden teoll. erikoiskoneiden valmistus	Siivous	Kuparin valmistus
Toimipaikan aloituspäivä	20050425	19650101	19990501	19811206	19811206
Henkilöstön suuruusluokka	100-249 henkeä	100-249 henkeä	100-249 henkeä	100-249 henkeä	100-249 henkeä
Yrityksen oikeudellinen muoto	Muu oikeudellinen muoto	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö	Osakeyhtiö
Yrityksen liikevaihdon suuruusluokka	Tieto puuttuu	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa	yli 20000000 euroa
Yrityksen viejä tuojatieto	tuonti	tuonti/vienti	tuonti/vienti	tuonti	tuonti/vienti

Lähde: Tilastokeskus, toimipaikkarekisteri

4.2. Kotimaiset tytäryhtiöt Satakunnassa

Edellä tarkasteltiin satakuntalaisia toimipaikkoja niiden omistavan yrityksen kansallisuuden suhteen olottuvuudessa: kotimainen – ulkomaalaisomisteinen, mutta ei kiinnitetty huomiota yritysten konsernisuhteisiin. Konsernisuhteilla voi periaatteessa olla vaikutusta yritysten alueelliseen sitoutumiseen, kuten tämän luvun alussa ja luvussa 2 todettiin. Satakunnassa on 1087 (elokuu 2008) sellaista toimipaikkaa, joissa on henkilöstöä vähintään 10. Näistä 354 (33 %) on sellaisia, että toimipaikat omistava yritys on osa

konsernia. Kääntäen tämä merkitsee sitä, että 2/3 satakuntalaisiin, vähintään 10 henkeä työllistäviin toimipaikkoihin liittyvistä yrityksistä ovat itsenäisiä ilman konsernikytköksiä. Hieman yli kolmannes (34 %) konserniin kuuluvista yrityksistä, joilla on toimipaikka Satakunnassa, on täysin kotimaisia ja yli 60 prosenttia on monikansallisia konserneja. Vajaa 40 prosenttia satakuntalaisista vähintään 10 henkilöä työllistävistä toimipaikoista kuuluu yrityksiin, jotka ovat osa kotimaisessa kontrollissa olevaa monikansallista konsernia (Kuvio 9).

Taulukossa 7 alla on kuvattu tarkemmin Tilastokeskuksen keräämien konsernirekisteritietojen perusteella satakuntalaisten vähintään 10 henkilöä työllistäviin toimipaikkoihin liittyvien yritysten konsernisuhdeominaisuuksia ja konsernien ominaisuuksia päätöksenteon autonomia suhteen. Keskeiset yritysominaisuudet tässä suhteessa ovat yrityksen asema konsernissa emo-, väliemo-, tytär-, osakkuusyrityksenä. Käsitteet on määritelty tarkemmin taulukon 7 yhteydessä ja luvussa 2 edellä.

Taulukko 7. Konsernin ja konserniyrityksen päätöksenteon autonomian perusominaisuudet aineistossa.

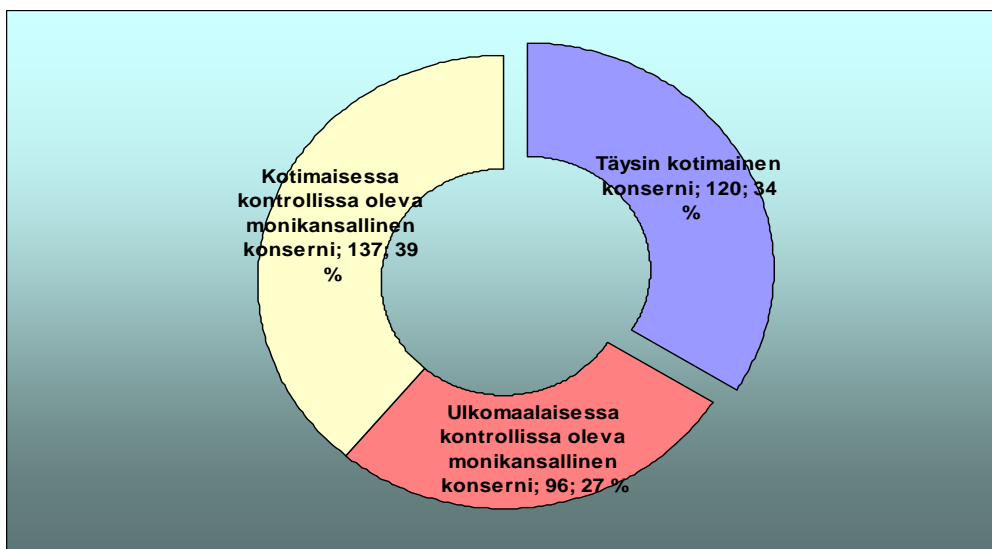
PERUSOMINAISUUDET PÄÄTÖKSENTEON AUTONOMIAN SUHTEEN	KONSERNIMUOTO eli <u>kuvaa konsernin</u> , jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, <u>ominaisuuksia</u> päätöksentekokontrollin ja kansainvälistymisen suhteen			
KONSERNIYRITYKSEN ASEMA KONSERNISSA eli <u>kuvaa yrityksen</u> , jolla on yksi tai useampi toimipaikka Satakunnassa, <u>asema</u> konsernissa.		TÄYSIN KOTIMAINEN KONSERNI	KOTIMAISESSA KONTROLLISSA OLEVA MONIKANSALLI- NEN KONSERNI	ULKOMAISESSA KONTROLLISSA OLEVA MONIKANSALLI- NEN KONSERNI
	EMOYRITYS*	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi sellainen toimipaikka, joka kuuluu täysin kotimaisen konsernin emoyritykselle, ja tämä emoyritys voi sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi sellainen toimipaikka, joka kuuluu kotimaiseen emoyritykseen siten, että konsernilla on taloudellista toimintaa vähintään kahdessa maassa ja tämä	Konserni, jolla on Satakunnassa toimipaikka, jolla on ulkomainen emoyritys ja siten toimintaa vähintään kahdessa maassa.

PERUSOMINAISUDET PÄÄTÖKSENTEON AUTONOMIAN SUHTEEN	KONSERNIMUOTO eli <u>kuvaa konsernin</u> , jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, <u>ominaisuuksia päätöksentekokontrollin ja kansainvälistymisen suhteen</u>			
			emo saattaa sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	
	TYTÄRYRITYS**	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, joka kuuluu täysin kotimaisen konsernin tytäryritykselle, ja joka tytäryritys voi sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, joka itse kuuluu kotimaiseen tytäryritykseen ja jolla on kotimainen emoyritys siten, että konsernilla on taloudellista toimintaa vähintään kahdessa maassa ja tämä tytär saattaa sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, jolla on ulkomainen emoyritys ja siten toimintaa vähintään kahdessa maassa sekä satakuntalaiseen toimipaikkaan liittyvä yritys on itse tytäryritys konsernissa.
	VÄLIEMO****	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, joka kuuluu täysin kotimaisen konsernin sellaiselle tytäryritykselle, jolla itsellään on yksi tai useampia tytäryrityksiä ja tämä tytäryritys voi sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, joka itse kuuluu sellaiseen kotimaiseen tytäryritykseen, jolla puolestaan on itsellään yksi tai useampia tytäryrityksiä, ja jolla on kotimainen emoyritys siten, että konsernilla on taloudellista toimintaa vähintään kahdessa maassa ja tämä tytär saattaa sijaita Satakunnassa tai	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, jolla on ulkomainen emoyritys ja siten toimintaa vähintään kahdessa maassa sekä satakuntalaiseen toimipaikkaan liittyvä yritys on itse sellainen tytäryritys konsernissa, että sillä on yksi tai useampia tytäryrityksiä.

PERUSOMINAISUUDET PÄÄTÖKSENTEON AUTONOMIAN SUHTEEN	KONSERNIMUOTO eli <u>kuvaa konsernin</u> , jolla on Satakunnassa yksi tai useampi toimipaikka, <u>ominaisuuksia päätöksentekokontrollin ja kansainvälistymisen suhteen</u>			
	OSAKKUUS- YRITYS***	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi sellainen toimipaikka, joka kuuluu täysin kotimaisen konsernin osakkuusryitykselle, ja joka osakkuusyritys voi sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	muualla Suomessa Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi sellainen toimipaikka, joka kuuluu osakkuusryitykseen siten, että konsernilla on taloudellista toimintaa vähintään kahdessa maassa ja tämä osakkuusyritys saattaa sijaita Satakunnassa tai muualla Suomessa.	Konserni, jolla on Satakunnassa yksi tai useampi sellainen toimipaikka, jolla on ulkomainen emoyritys ja siten toimintaa vähintään kahdessa maassa sekä satakuntalaiseen toimipaikkaan liittyvä yritys on itse osakkuusyritys konsernissa.

* Konsernin emoyritys on yritys, jolla on vähintään yksi tytäryhtiö ja jonka äänivallasta millään yrityksellä ei ole yli 50 prosentin osuutta. ** Konsernin tytäryritys on yritys, jonka äänivallasta emoyhtiöllä on yli 50 %:n osuus joko suoraan tai välillisesti. ***Osakkuusyritys on yritys, jonka äänivallasta konsernin emoyrityksellä on 20–50 prosentin osuus suoraan tai välillisesti. **** Väliemö on yritys, joka on jonkun konsernin tytäryritys ja samalla sillä on yksi tai useampia omia tytäryrityksiä.

Koska tässä selvityksessä on tarkoitus hahmottaa satakuntalaista tytäryhtiötaloutta, niin jatkossa kiinnitetään huomiota erikseen jokaiseen konsernimuotoon: täysin kotimainen konserni (luku 4.2), monikansallinen konserni, joka on ulkomaisessa omistuksessa (4.3) tai kotimaisessa omistuksessa (luku 4.4) (ks. kuvio 9). Luvussa 4.2. käsiteltäviä täysin kotimaisia konserneja, joilla on toimipaikka Satakunnassa, on 120 eli 34 % kaikista vastaavista konserneista (2008). Lisäksi tarkastellaan tarkemmin konserniyrityksistä tytäryhtiöitä, joilla on toimipaikka Satakunnassa (ks. kuvio 10).

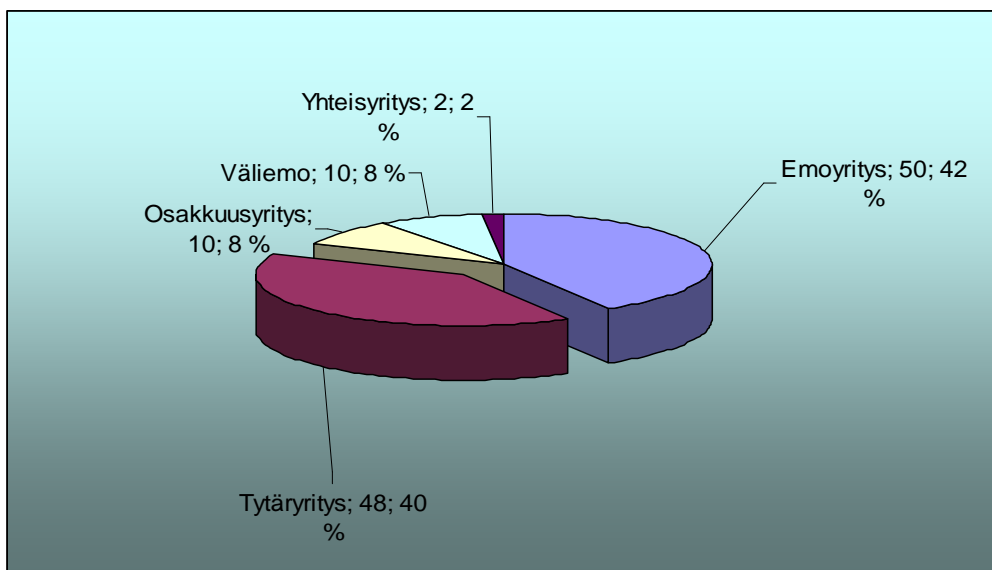

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 9. Konsernimuotojen jakautuminen: konsernilla toimipaikka Satakunnassa.

Kuviossa 10 on kuvattu Satakunnassa toimipaikkaansa pitävien *täysin kotimaisessa konserneissa* toimivien yritysten asemaa konsernissa. Kuvioista nähdään, että 40 prosenttia (48 kpl) tällaisten konsernien yrityksistä on tytäryrityksiä. Valtaosa satakunnassa olevista toimipaikoista kuuluu yritykselle, joka on kotimaisessa konsernissa emoyrityksen asemassa. On kuitenkin syytä muistaa, että vaikka tässä konsernirekisterin tiedot on yhdistetty alueellisen tason (Satakunta) toimipaikkarekisteritietoihin yritysten Y-tunnuksen avulla, niin yritysrekisterin konsernitiedot itsessään eivät sisällä alueellista ulottuvuutta ja siten monitoimipaikkaisten yliaalueellisten yritysten maakunnallista sijaintia (Satakunta vs. muu Suomi) ei voida tehdä pelkästään tämän perusteella (ks. myös kuvio 1 (Y_1, Y_2)).¹⁹

¹⁹ Sen arvioimiseen, onko konserniyritysten toiminnallisen painopiste nimenomaan Satakunnassa, tarvitaan jokin sekundaarikriteeri. Yksi mahdollisuus olisi tarkastella yritysakohtaisesti (Y-tunnus) toiminnan painopistettä. Alueellisen toimipaikkarekisterin tapauksessa voidaan verrata muuttujaa, "Yrityksen henkilöstömäärä kunnassa", (toimipaikka Satakunnassa) konsernin kotimaisen henkilöstön määrä (yritysrekisterin konsernimuuttuja). Kunta on se, jossa toimipaikka sijaitsee Satakunnassa. Katso lähemmin myös taulukko 8.

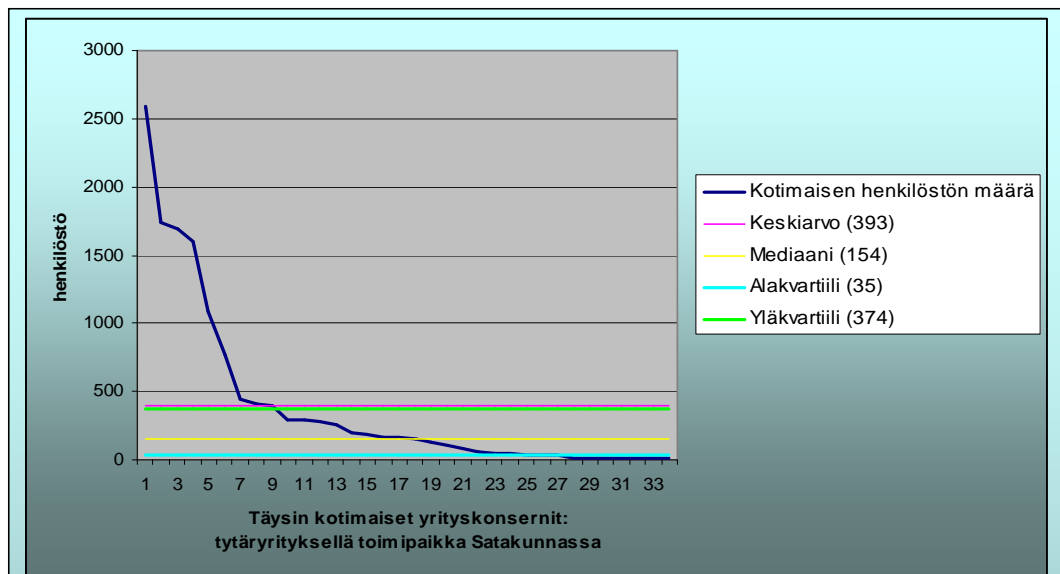

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

* Yhteisyritys on yritys, jonka emo- tai tytäryritys omistaa puoliksi jonkun konserniin kuulumattoman yrityksen kanssa. Muut yritysajat on määritelty tarkemmin taulukon 7 yhteydessä.

Kuvio 10. Täysin kotimaisen konserniin kuuluvan konserniyrityksen asema konsernissa: yrityksellä toimipaikka Satakunnassa.

Tarkastellaan seuraavaksi lähemmin täysin kotimaiseen konserniin kuuluvia tytäryrityksiä, joilla on toimipaikka Satakunnassa (ks. kuvio 11). Tytäryhtiöitä, jotka kuuluvat kokonaan kotimaiseen *yrityskonserniin* on 41 (85 %), joiden joukossa on 34 eri konsernia. Loput (7) tytäryhtiöitä eivät ole yrityskonserneihin kuuluvia, vaan ne kuuluvat Porin ja Rauman kaupungin kuntakonserneihin (15 %). Täysin kotimaiset konsernit, joiden tytäryhtiöillä on Satakunnassa toimipaikka, ovat suhteellisen pieniä. Ainoastaan viisi ensimmäistä työllistävät yli 1000 henkilöä koko Suomessa (kuvio 11).

sija	Konserni*	sija	konserni	sija	konserni	sija	konserni
1	TRADEKA-YHTYMÄ**	11	JUJO THERMAL	21	HONKA HOLDING	31	KRUUSILAN METALLI
2	KOIVISTON AUTO-YHTYMÄ	12	PORI ENERGIA	22	LAI-MU	32	VERTIC
3	CONTINEO	13	KULJETUSLIIKE Y. AURAMAA	23	ERISTYSLIIKE AHOLA	33	MEGA-VÄRI
4	INVALIDILIITTO	14	LÄNSI-SUOMI	24	MOVELIFT	34	PSV-VUOKRAUS
5	POHJOLAN VOIMA	15	RAUMASTER	25	KETOLA YHTIÖT		
6	SATAKUNNAN OSUUSKAUPPA***	16	ULVILAN LOGISTIKKATALO	26	RAUMAN RANTA METALLI		
7	KATRI ANTELL-YHTIÖT	17	PORIN LEIPÄ	27	SAUPLAST		
8	BROMAN GROUP	18	PINTOS-PINTOPUU	28	MERI-PORIN LOMAKIINTEISTÖT		
9	POWEST	19	NAB LABS	29	SUOMEN KORROOSIOPALVELU		
10	ESPERI CARE	20	SATAKUNNAN PUHELIN	30	CEMT-TRANS		

Lähde: Tukkk Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

* Yrityskonserniluokitus ja nimikkeistö perustuu Tilastokeskuksen yritysrekisterin luokitukseen ja nimityksiin. ** nyk. Suomen Lähikauppa Oy; *** s.o. Satakunta-konserni

Kuvio 11. Täysin kotimaisten konsernien, joilla tytäryhtiö Satakunnassa, henkilöstöjakauma (suuruusjärjestys.) ja konserniluettelo suuruusjärjestyksessä.

Kun tarkastellaan Tilastokeskuksen yritysrekisterin konsernitietojen perusteella Satakunnassa toimipaikan omaavien ja omissa yritys konsernissaan (täysin kotimainen) tytäryritysasemassa olevien yritysten (41 kpl) määräysvaltasuhdetta emoyritykseen, niin keskimääräinen emoyrityksen (ns. suora emo) äänivaltaosuus on 97 % tytäryrityksestä. Edelleen kun yhdistetään konsernirekisterin ja toimipaikkarekisterin tietoja (taulukko 8), niin voidaan nähdä, että keskimäärin em. tytäryhtiöiden henkilöstö on konsernihenkilöstöstä Suomessa reilut 10 prosenttia (11,5 %). Tarkasteltaessa tytäryhtiöitä yritys kohtaisesti nähdään, että vajaalla puolella (14) 34:stä edellä kuvatus kaltaisista konserneista henkilöstömäärillä mitattu tosiasiallinen toiminta on tällä hetkellä Satakunnassa (henkilöstöosuus > 50 %). Kuitenkin kokonaisuudessaan edellä kuvatus kaltaisissa täysin kotimaisten konsernien tytäryhtiöiden satakuntalaisissa toimipaikoissa työskentelee vain noin 1,5 % Satakunnan työllisistä. Vastaavasti Satakunnassa olevista vähintään 10 henkilöä työllistäviin toimipaikoista (1087) vajaa 6 prosenttia (63, joista 7 alle 10 henkilöä työllistäviä) on täysin kotimaisen konsernin tytäryhtiön omistuksessa.

Taulukko 8. Satakunnassa toimipaikan omistavien täysin kotimaisten konsernien ja niiden tytäryhtiöiden henkilöstömäärät (lkm), tytäryhtiön henkilöstöosuus (%) konsernin henkilöstöstä ja toimipaikkojen määrä Satakunnassa.

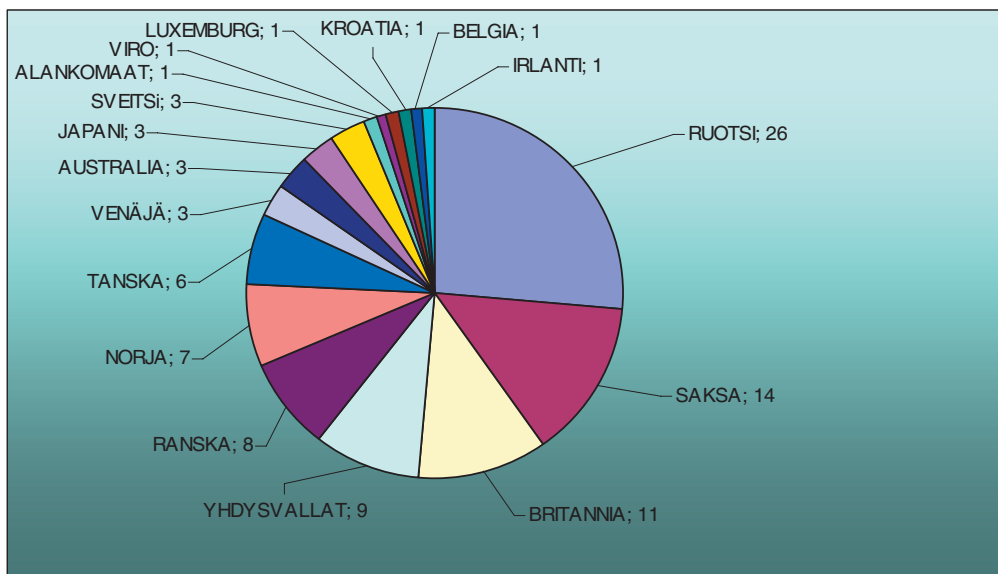
Tytäryrityksen nimi	Henkilöstö Satakunnassa (lkm)	Toimipaikat Satakunta (lkm)	Osuus konsernin henkilöstöstä (%)	Täysin kotimaisen konsernin nimi	Konsernin henkilöstö Suomessa (lkm)
TELJÄ-BULK OY	14	1	100	CEMT-TRANS	14
ALKUPERÄISTUONTI OY	17	1	100	MERI-PORIN LOMAKIINTEISTÖT	17
RAUMAN RANTA-SÄHKÖ OY	35	1	100	RAUMAN RANTA METALLI	35
KONEPAJA KETOLA OY	36	1	100	KETOLA YHTIÖT	36
CIMCORP OY	156	1	96,296296	ULVILAN LOGISTIKKATALO	162
PORIN PSV-RAKENNE OY	11	1	91,666667	PSV-VUOKRAUS	12
KORROOSIOTYÖ KORKAL OY	13	1	81,25	SUOMEN KORROOSIOPALVELU	16
VERTIC ZINC WIRE OY	10	1	76,923077	VERTIC	13
PORIN LAATUVARAOSA OY	9	1	75	MEGA-VÄRI	12
SKANDI-STEEL OY	10	1	71,428571	KRUUSILAN METALLI	14
KAUTTUA PAPER MILL OY	174	1	60,627178	JUJO THERMAL	287
OY LAI-MU AB	35	1	60,344828	LAI-MU	58
LÄNSIHYDRO OY	27	1	57,446809	MOVELIFT	47
RISTEPAK OY	18	1	51,428571	SAUPLAST	35
HONKATARHAT OY	34	1	44,155844	HONKA HOLDING	77
SARPI OY	63	3	39,622642	PORIN LEIPÄ	159
SANOMALEHTI OY LÄNSI-SUOMI	78	2	39,593909	LÄNSI-SUOMI	197
ILMASTOINTI AHOLA OY	18	1	34,615385	ERISTYSLIIKE AHOLA	52
SATATUOTE OY	58	1	29,441624	LÄNSI-SUOMI	197
MARTTI ALAMÄKI OY	62	2	24,505929	KULJETUSLIIKE Y. AURAMAA	253
NOSTOLIFT OY	11	1	23,404255	MOVELIFT	47
RAUMASTER PAPER OY	33	2	17,277487	RAUMASTER	191
PROMA-PALVELUT OY	66	1	16,5	POWEST	400
KIRJAPAINO OY WEST-POINT	32	1	16,243655	LÄNSI-SUOMI	197
NAB LABS OY	18	2	14,4	NAB LABS	125
PALIN OY	90	10	11,658031	SATAKUNNAN OSUUSKAUPPA	772
SATAKUNNAN LIIKENNE OY	158	5	9,0909091	KOIVISTON AUTO-YHTYMÄ	1738
TELJÄN MEDIAT OY	9	1	8,9108911	SATAKUNNAN PUHELIN	101
RAUMAN SUORAJAKELU OY	13	1	6,5989848	LÄNSI-SUOMI	197
PINTOPUJU OY	9	1	6,0402685	PINTOS-PINTOPUJU	149
MOTONET OY	16	1	3,9215686	BROMAN GROUP	408
PORI ENERGIA SÄHKÖVERKOT OY	10	1	3,5211268	PORI ENERGIA	284
ANTELL-CATERING OY	14	3	3,125	KATRI ANTELL-YHTIÖT	448
RAUMAN LUKKO OY	48	1	2,8402367	CONTINEO	1690
INVALIDILIITON ASUMISPALVELUT OY	45	1	2,81602	INVALIDILIITTO	1598
PVO-POOL OY	21	1	1,9444444	POHJOLAN VOIMA	1080
RAUMAN PUHDISTUSPALVELU OY	27	1	1,5976331	CONTINEO	1690
SATAKUNNAN AMBULANSSIPALVELU O	4	1	1,3468013	ESPERI CARE	297
CUMULUS OY	23	2	0,8859784	TRADEKA-YHTYMÄ	2596
TVO NUCLEAR SERVICES OY	6	1	0,5555556	POHJOLAN VOIMA	1080
HRR-PALVELU OY	3	1	0,1775148	CONTINEO	1690
YHTEENSÄ	1534	11,4709		YHTEENSÄ (joillakin useampi tytäryht	13373

Lähde: Tilastokeskus

4.3. Ulkomaiset tytäryhtiöt Satakunnassa

Satakunnassa sijaitsevista vähintään 10 henkilöä työllistävästä toimipaikoista (1087 kpl) 96 kuuluu yritykselle, joka kuuluu ulkomaiseen konserniin. (ks. kuvio 9 edellä.) Tällaisia ulkomaisia konserneja on 94 erilaista (ISS:llä ja Schenker East:lla on kaksi erillistä yritystä), joista 54 on tavallisia yrityskonserneja ja 40 on sellaisia, jotka ovat ulkomaalaisomisteisia ja niillä ei ole muuta konsernirakennetta.

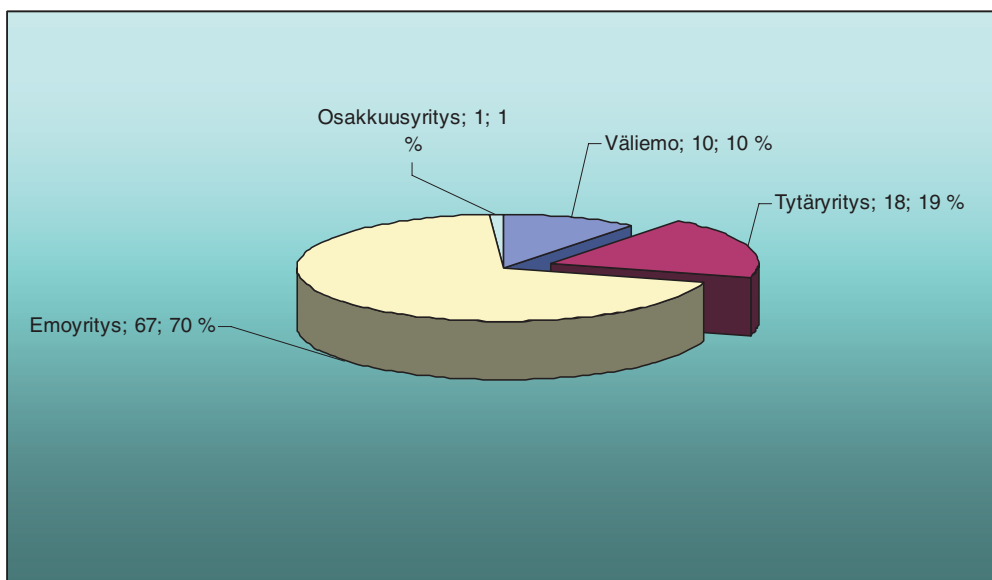
Kuviossa 12 on kuvattu Satakunnassa toimivien ulkomaalaisten konsernien maajakaumaa, kun jakaumaperusteena on käytetty itsenäisiä konserniyrityksiä, joilla on toimipaikka Satakunnassa. Ruotsalaiset konsernit ovat yli neljännes kaikista. Muutoinkin omistus on jakautunut Pohjoismaihin lähialueille, Saksaan ja Britanniaan. Sen sijaan lähialueista venäläiset ja Baltian maiden konsernit ovat vähäisiä (venäläisiä 3 ja Virossa 1). Yli 70 % yrityksistä tulee EU-maista.

¹ Yhdellä yrityksellä voi olla useampi konserniyritys, joilla on (useampi) toimipaikka Satakunnassa.

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 12. Satakunnassa toimivien ulkomaisten konsernien maajakauma¹: konserniyrityksellä toimipaikka Satakunnassa.

Kuvio 13. Ulkomaiseen konserniin kuuluvan yrityksen asema konsernissa: yrityksellä toimipaikka Satakunnassa

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuviosta 13 nähdään, että Satakunnassa toimipaikkaa pitävistä ulkomaisiin konserneihin kuuluvista yrityksistä 18 (19 %) on tytäryrityksiä. Valtaosa (70 %) on emoyrityksiä (vrt. luku 2.1 Tilastokeskuksen emoyritysmääritelmä). Väliemoja eli yrityksiä, joka on jonkun ulkomaisen konsernin tytäryritys ja samalla sillä itsellään on tytäryrityksiä, on 10 (10 %).

Tarkastellaan seuraavaksi lähemmin em. ulkomaalaiseen konserniin kuuluvia tytäryrityksiä ja väliemoja, joilla on siis toimipaikka Satakunnassa. Tarkoituksena on tarkastella niiden henkilöstömäärällä mitattua merkitystä Satakunnassa ja kontribuutiota omassa konsernissaan. Molemmilla on potentiaalinen merkitys yritystoimintojen herkkyydelle siirtyä Satakunnasta muualle tai yrityksen toimintojen kehittymisen suhteen.

Taulukko 9. Satakunnassa toimipaikan omistavien ulkomaisten konsernien ja niiden tytäryhtiöiden ja väliemojen henkilöstömäärät (lkm), niiden henkilöstöosuus (%) konsernin henkilöstöstä ja toimipaikkojen määrä Satakunnassa.

Yrityksen nimi	Asema kon- sernis- sa	Henki- löstö Sa- takun- nassa	Osuus			Konsernin nimi	Maa	Konser- nin hen- kilöstö Suomessa
			Toimi- paikat Sata- kunta	konser- nin hen- kilöstös- tä	Konsernin osuus			
NEOREM MAGNETS OY	Väliemo	74	1	100	NEOREM MAGNETS	Yhdysvallat	74	
LUVATA PORI OY	Tytäryritys	680	1	97,28	LUVATA INTERNATIONAL	Ruotsi	699	
NORILSK NICKEL HARJAVALTA OY	Tytäryritys	226	1	96,58	NORILSK NICKEL FINLAND	Venäjä	234	
OY RAUMA STEVEDORING LTD	Tytäryritys	631	1	89,5	BBI FINNISH PORTS	Australia	705	
STYROCHEM FINLAND OY	Tytäryritys	51	1	38,64	STYROCHEM FINLAND	Tanska	132	
BERENDSEN TEXTILE SERVICE OY	Tytäryritys	23	1	23,47	S. BERENDSEN OY	Britannia	98	
BHD-INVEST OY	Tytäryritys	11	1	21,57	IP-PRODUKTER	Ruotsi	51	
STENA TECHNOWORLD OY	Tytäryritys	16	1	17,39	STENA METALLI	Ruotsi	92	
SUCROS OY	Väliemo	67	2	16,3	DANISCO SUGAR	Tanska	411	
FONECTA OY	Väliemo	133	2	14,98	FONECTA GROUP	Australia	888	
R-PAKKI OY	Tytäryritys	27	2	13,78	ROSENLEW RKW FINLAND	Saksa	196	
OY SINEBRYCHOFF AB	Tytäryritys	117	1	12,17	SINEBRYCHOFF	Tanska	961	
MARKAN TALO OY	Väliemo	22	2	6,414	ADIUMENTUM	Britannia	343	
FINNAMYL OY	Väliemo	22	1	6,395	CIBA FINLAND	Sveitsi	344	
LIDL SUOMI KOMMANDIITTIYHTIÖ	Väliemo	59	7	4,433	LIDL	Saksa	1331	
DELTA-AUTO OY	Väliemo	39	4	4,329	DELTA MOTOR GROUP	Venäjä	901	
SCHENKER CARGO OY	Tytäryritys	73	1	4,162	SCHENKER EAST	Saksa	1754	
VEOLIA TRANSPORT WEST OY	Väliemo	29	2	3,643	CONNEX FINLAND	Ranska	796	
SCANDIC HOTELS OY	Tytäryritys	23	1	3,382	SCANDIC HOTELS	Ruotsi	680	
MODUL PLASTIC OY	Tytäryritys	11	1	2,045	INDUTRADE	Ruotsi	538	
LOGICA SUOMI OY	Väliemo	49	1	1,822	WM-DATA	Britannia	2689	
G4S CASH SERVICES (FINLAND) OY	Väliemo	25	1	1,379	G4S SECURITY	Britannia	1813	
ISS TEOLLISUUSPALVELUT OY	Tytäryritys	72	1	0,69	ISS	Ruotsi	10436	
SCHENKER OY	Tytäryritys	12	1	0,684	SCHENKER EAST	Saksa	1754	
ISS SECURITY OY	Tytäryritys	66	1	0,632	ISS	Ruotsi	10436	
SKANSKA ASFALTTI OY	Tytäryritys	13	1	0,401	SKANSKA	Ruotsi	3241	
ISOWORKS OY	Tytäryritys	2	1	0,089	FUJITSU	Japani	2252	
ELTEL NETWORKS OY	Tytäryritys		1	0	ELTEL NETWORKS	Britannia	1234	
	28	2573		7,822			32893	

Lähde: Tilastokeskus

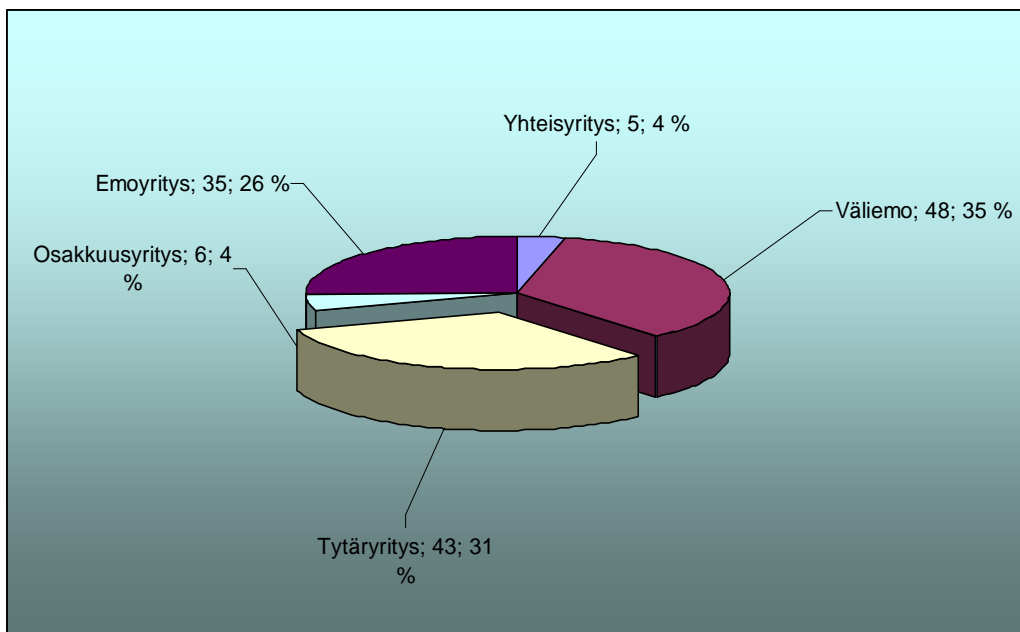
Ulkomaisessa kontrollissa olevan monikansallisten konsernien satakuntalaisen toimipaikan omistavien tytär- ja väliemoyrityksistä vain neljällä (yksi väliemo ja kolme tytäryhtiötä) on pääasiallinen henkilöstön määrällä mitattu toiminnan painopiste Satakunnassa (henkilöstöosuus > 50 %), mutta niiden työllisyysosuus tarkasteltavasta yritysjoukosta on peräti 63 %. Koko tarkasteltavan yritysjoukon (28) keskimääräinen Satakunnassa toimimisen osuus on 7,8 %. Yritysjoukon henkilöstömäärä yhteensä on 2573. Se on noin 2,5 % Satakunnan työllisistä.

Kaiken kaikkiaan johtopäätöksenä voidaan esittää, että ulkomaisessa kontrollissa olevia tytä- ja väliemoyrityksiä Satakunnassa on lukumääräisesti suhteellisen vähän (vähintään 10 henkilöä työllistävät toimipaikat) (2,6 %), mutta niiden työllisyyskontribuutio Satakunnassa on huomattavasti suurempi: noin 10 % teollisuustyöntekijöistä Satakunnassa. Mutta vain 37 % näistä ulkomaisten konsernien tytä- ja väliemoyritysten henkilöstön määrästä on sellaisissa konserneissa, joissa konsernin henkilöstöosuudella mitattu toiminnan painopiste on muualla kuin Satakunnassa.

4.4. Suomalaisen monikansallisten yritysten tytäryhtiöt Satakunnassa

Satakunnassa sijaitsevista vähintään 10 henkilö työllistävästä toimipaikoista (1087 kpl) 137 kuuluu yritykselle, joka kuuluu monikansalliseen konserniin, jolla on määräysvalta kotimaassa. (ks. kuvio 9 edellä.) Tällaisia kotimaisia monikansallisia konserneja on 92 erilaista. Metsäliitto-konsernilla on viisi erillistä yritystä, joilla on toimipaikka Satakunnassa. Lemminkäisellä, Keskolla ja Holmingilla neljä, VR:llä, Vapolla, Sampo-Rosenlewillä, OWH-yhtiöillä, Lännen Tehtailla, LSO:lla ja Lassila-Tikanojalla on kolme ja seuraavilla kotimaisilla monikansallisilla konserneilla kaksi yritystä, joilla toimipaikka Satakunnassa: YIT, Wihuri, Urho Tuominen -yhtöt, UPM-Kymmene, Srora-Enso, Reima, Realia Group, Rauma Interior, Pretax, Outotec, Onvest, Metso, Loipart, Kemira, Fortum, Fazer, Atria ja Alma-Media. Kaikki kotimaisessa kontrollissa olevat monikansalliset konsernit ovat yrityskonserneja.

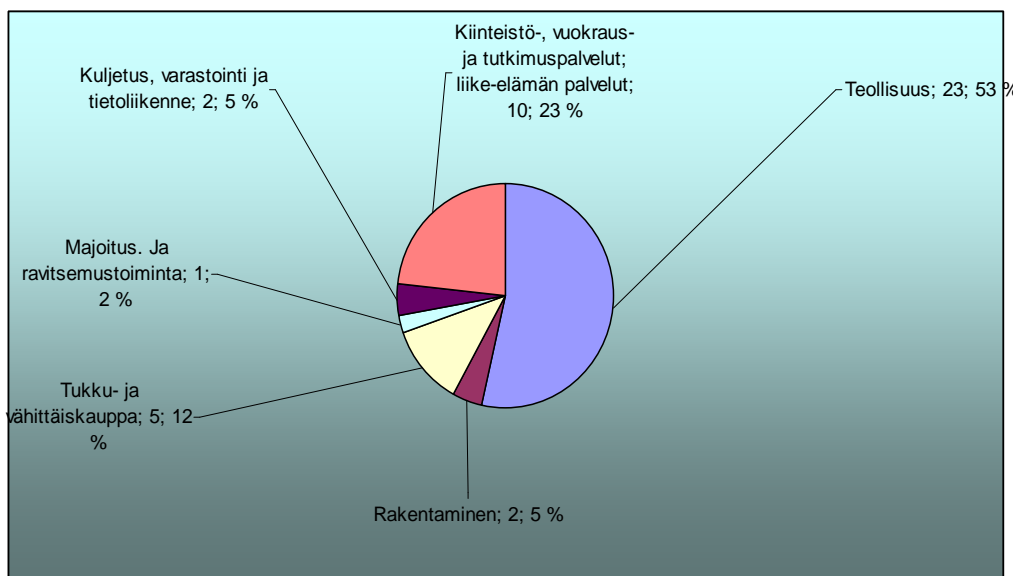
Kuviosta 14 on kuvattu Satakunnassa toimipaikkaa pitävien kotimaisten monikansallisten konserniin kuuluvien yritysten (128 kpl) konsernisuhteiden jakauma. Suurin määrä (35 %) on ns. väliemoyrityksiä ja toiseksi eniten (43 kpl, 31 %) on tytäryrityksiä. Tytä- ja väliemoyritysten osuus on kokonaisuudessaan kaksi kolmasosa.

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 14. Kotimaisessa määräysvallassa olevaan monikansalliseen konserniin kuuluvan yrityksen asema konsernissa: yrityksellä toimipaikka Satakunnassa.

Kuviosta 15 nähdään, että kotimaisessa kontrollissa olevien monikansallisten konsernien tytäryhtiöistä 53 % (23 kpl) toimii teollisuudessa. Seuraavaksi suurin osuus toimii liike-elämän palveluissa (23 %, 10 kpl). Yhteensä liike-elämän palveluissa ja teollisuuden toimialoilla tytäryrityksistä toimii yli $\frac{3}{4}$ em. tytäryhtiöistä. Edelleen teollisuuden sisäinen toimialajakauma on esitetty kuviossa 16. Tytäryrityksiä on 9 teollisuustoimialalla. Suurimmat osuudet ovat metsäteollisuudessa (23 %, 5 kpl) sekä koneiden ja laitteiden valmistuksessa (23 %, 5 kpl) ja elintarviketeollisuudessa (17 %, 4 kpl).

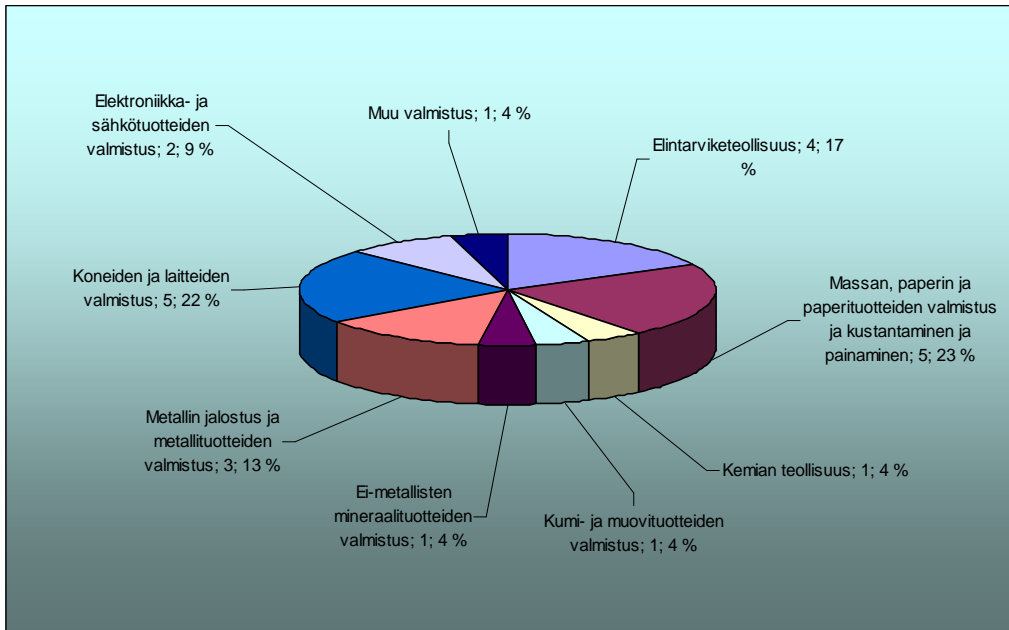
* Jakauma tytäryhtiöiden mukaan. Monitytäryrityksinen konserni on laskettu jokaisen tytäryrityksen mukaan.

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 15. Kotimaisessa määräysvallassa olevan monikansallisen konsernin päätoimialajakauma*: tytäryrityksellä toimipaikka Satakunnassa.

Satakunnassa on 59 sellaista toimipaikkaa, jotka kuuluvat tytäryritykselle, joka puolestaan kuuluu kotimaisessa kontrollissa olevalle monikansalliselle konsernille. Tällaisia tytäryrityksiä on 43 ja monikansallisia konserneja on 34 erilaista.

Taulukossa 10 on arvioitu tytäryrityksen asemaa konsernissa ja yrityksen henkilöstömäärällä mitattua kontribuutiota Satakunnassa. Vain 3 tytäryritystä 43 (7 %) konserniyrityksestä on toiminnoiltaan valtaosaltaan (henkilöstöosuus > 50 %) satakuntalaisia (Taulukko 10, kolme ensimmäistä yritystä). Näiden yritysten henkilöstöosuus toimipaikan sijaintikunnassa Satakunnassa on yhteensä $(369/3104 = 12 \%)$. Koko tytäryritysten henkilöstömäärä (niiltä osin tieto on ollut saatavilla) on 3104.

* Jakauma tytäryhtiöiden mukaan. Monitytäryrityksinen konserni on laskettu jokaisen tytäryrityksen mukaan.

Lähde: TuKKK Porin yksikkö perustuen Tilastokeskuksen tilastoihin

Kuvio 16. Kotimaisessa määräysvallassa olevan monikansallisen konsernin päätoimialajakauma teollisuuden sisällä*: tytäryrityksellä toimipaikka Satakunnassa.

Taulukko 10. Satakunnassa toimipaikan omistavien kotimaisessa kontrollissa olevien monikansallisten konsernien ja niiden tytäryhtiöiden henkilöstömäärät (lkm), niiden henkilöstöosuus Satakunnassa (%) konsernin kotimaisesta henkilöstöstä ja toimialat.

Konserni	Koti- maai- hlöstö	Osuus koti- maan hlöstä	Konsernin toimiala	Tytäryritys	Tytär- yrityksen kunta	Henkilöstö kunnassa	
OWH-YHTIÖT	254	81,89	Lastinkäsittely	OY HACKLIN STEWEST LTD	Pori	Lastinkäsittely	208
URHO TUOMINEN-YH	151	74,172	Sähkönjakelu- ja -tarkka	UTU ELEC OY	Ulvila	Sähkönjak- ja -tarkkailu	112
RAUMA-INTERIOR	67	73,134	Muiden toimisto- ja myyjä	RAUMA-KALUSTE OY	Rauma	Muiden toimisto- ja myyjä	49
REIMA	100	33	Muiden kiinteistöjen vuoro	REIMA OY	Kankaanp	Muiden vaatteiden ja asu	33
SUOMINEN YHTYMÄ	590	32,712	Muovipakkausten valmistus	SUOMINEN KUITUKANKAAT OY	Nakkila	Kuitukankaiden valmistus	193
CPS COLOR	148	25,676	Värien ja pigmenttien valmistus	CPS COLOR EQUIPMENT OY	Ulvila	Muiden teoll. erikoiskone	38
LSO	2701	34,432	Lihanjalostus	HK RUOKATALO OY	Eura	Lihanjalostus	524
				HK RUOKATALO OY	Säkylä	Lihanjalostus	152
				HK RUOKATALO OY	Kokemäki	Siipikarjan hoito	10
COMPONENTA	1084	22,601	Raudan valu	COMPONENTA PORI OY	Pori	Raudan valu	245
OUTOTEC	797	20,201	Kone- ja prosessisuunnittelu	OUTOTEC RESEARCH OY	Pori	Muu luonnontiet. tutkimus	161
SALMELA-YHTIÖT	110	18,182	Kahvila-ravintolat	OY HOTELLI MARINA AB	Pori	Kahvila-ravintolat	20
HOLLMING	872	14,679	Massa- ja paperikoneiden valmistus	KANKAANPÄÄ WORKS OY	Kankaanp	Metallin mekaaninen työ	128
ARTEKNO	2305	13,97	Lihanjalostus	SAARIOISTEN SÄILYKE OY	Huittinen	Muu hedelm., marj., vihan	322
DELTAMARIN	254	12,992	Kone- ja prosessisuunnittelu	DELTAMARIN OY	Rauma	Kone- ja prosessisuunnitt	33
HOLLMING	872	12,5	Massa- ja paperikoneiden valmistus	BMH TECHNOLOGY OY	Rauma	Nosto- ja siirtolaitteiden v	109
REIMA	100	10	Muiden kiinteistöjen vuoro	CLOTHING PLUS OY	Kankaanp	Muiden päällysvaatteiden	10
				REIMA OY	Kankaanp	Lastenvaatteiden vähittäi	33
PLENWARE GROUP	473	8,2452	Muu ohjelmistojen suunnittelu	PLENWARE RAUMA OY	Rauma	Muu ohjelmist suunn, val	39
OUTOKUMPU	3276	7,9365	Raudan, teräksen ja rauhan	OUTOKUMPU PORI TUBE OY	Pori	Kuparin valmistus	260
WIHURI	1624	3,4483	Kaivos- ja rakennuskoneiden valmistus	WIPAK AVANS OY	Eura	Muovilevy-, -kalvo-, -putki	56
AHLSTROM	766	3,0026	Lasikuidun ja lasivillan valmistus	AHLSTROM TAMPERE OY	Eura	Paperin ja kartongin valm	23
SAMPO-ROSENLEW	495	2,6263	Muiden maa- ja metsätalouden	SR-FOREST OY	Pori	Muiden maa- ja metsätal	13
ALMA MEDIA	2211	4,1158	Sanomalehtien kustantaminen	SUOMEN PAIKALLISSANOMAT	Kankaanp	Sanomalehtien kustantar	16
				SUOMEN PAIKALLISSANOMAT	Harjavalta	Sanomalehtien kustantar	9
				SUOMEN PAIKALLISSANOMAT	Noormarkki	Sanomalehtien kustantar	2
				SUOMEN PAIKALLISSANOMAT	Merikarvia	Sanomalehtien kustantar	5
				SUOMEN PAIKALLISSANOMAT	Kokemäki	Sanomalehtien kustantar	3
PANOSTAJA	636	1,1006	Metallin mekaaninen työ	PORIN PULTTI OY	Pori	Muu rauta- ja rak.alan vä	7
PRETAX	895	1,0056	Kirjanpito- ja tilinpäätösten	PRETAX PALKAT PORI OY	Pori	Kirjanpito- ja tilinpäätösp	9
VEHO GROUP OY	2031	0,9847	Moottoriajoneuvojen tukeminen	SISU AUTO HUOLTOPALVELU OY	Pori	Moottoriajoneuvojen huol	20
TIETOENATOR	5783	0,6744	Tietojenkäsittely	TIETOENATOR GMR OY	Pori	Tietojenkäsittely	39
KESKO	12269	0,6357	Yleistukkukauppa	K-CITYMARKET OY	Pori	Itsepalvelutavaratalot	37
				K-CITYMARKET OY	Rauma	Itsepalvelutavaratalot	35
METSO	9470	0,4329	Massa- ja paperikoneiden valmistus	METSO MILL SERVICE KAUTTI OY	Eura	Massa- ja paperikoneiden	41
METSO	9470	0,2957	Massa- ja paperikoneiden valmistus	METSO MILL SERVICE AUTOM OY	Eura	Massa- ja paperikoneiden	28
METSÄLIITTO	9129	0,1862	Massan valmistus	MITTAPORTTI OY	Rauma	Metsätaloutta palveleva t	17
KESKO	12269	0,2038	Yleistukkukauppa	TÄHTI OPTIKKO GROUP OY	Pori	Optisen alan vähittäiskau	13
				TÄHTI OPTIKKO GROUP OY	Pori	Optisen alan vähittäiskau	13
				TÄHTI OPTIKKO GROUP OY	Harjavalta	Optisen alan vähittäiskau	2
				TÄHTI OPTIKKO GROUP OY	Eura	Optisen alan vähittäiskau	3
				TÄHTI OPTIKKO GROUP OY	Säkylä	Optisen alan vähittäiskau	2
				TÄHTI OPTIKKO GROUP OY	Noormarkki	Optisen alan vähittäiskau	2
UPM-KYMMENE	12974	0,1156	Paperin ja kartongin valmistus	KAUKAAN SAHAN HUOLTO OY	Pori	Muualle luok. muiden työ	15
KESKO	12269	0,0978	Yleistukkukauppa	KESPRO OY	Pori	Elintarv., juom., tupak. ylei	12
LASSILA TIKANOJA	5768	0,052	Siivous	L&T BIOWATTI OY	Pori	Muiden polttoainoiden tukkukaup	3
				L&T BIOWATTI OY	Kankaanp	Puun sahaus, höyläys ja	3
TALENTUM	796		Aikakauslehtien kustantaminen	SATA-FLEXO OY	Ulvila	Painamista edeltävä toiminta	
REALIA GROUP	1479		Kiinteistövälitys	SKV ISÄNNÖINTI OY	Pori	Isännöinti ja kiinteistöhoito	
				SKV ISÄNNÖINTI OY	Rauma	Isännöinti ja kiinteistöhoito	
				SKV ISÄNNÖINTI OY	Kankaanp	Isännöinti ja kiinteistöhoito	
METSÄLIITTO	9129		Massan valmistus	OY BOTNIA MILL SERVICE AB	Rauma	Massa- ja paperikoneiden valmistus	
URHO TUOMINEN-YH	151		Sähkönjakelu- ja -tarkka	UTU POWEL OY	Ulvila	Sähkötarviketukkukauppa	
LEMMINKÄINEN	7063		Yleiset talonrakennustyöt	TEKMANNI SERVICE OY	Pori	Sähköjohtojen ja -laitteiden asen	
PEKANISKA	179		Rakennuskonevuokraus	SUOMEN SÄÄSUOJA OY	Pori	Muu erikoisalarakentaminen	
PROGMAN	0		Muu ohjelmistojen suunnittelu	PROGMAN OY	Rauma	Muu ohjelmist suunn, valm, kons	
LÄNNEN TEHTAAT	675		Rehujen valmistus	APETIT SUOMI OY	Säkylä	Muu hedelm., marj., vihann jal, sä	
LÄNNEN TEHTAAT	675		Rehujen valmistus	APETIT PAKASTE OY	Säkylä	Muu hedelm., marj., vihann jal, sä	
OWH-YHTIÖT	254		Lastinkäsittely	OY HACKLIN BULK SERVICE L	Pori	Lastinkäsittely	
	34	132614	2,3406	43	59		3104

Lähde: Tilastokeskus

5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tässä selvityksen osassa yksi tarkastellaan satakuntalaista tytäryhtiötaloutta. Selvitys kokonaisuudessaan jakautuu kahteen osaan: aluetaloudellinen tytäryhtiötaloustulos (osa 1) ja yksittäisiin alueellisiin ulkomaalaisomisteisiin yrityksiin keskittyvä osio (osa 2). Keskeisenä tavoitteena käsillä olevassa selvityksen ensimmäisessä osiossa on saatavissa olevia ja tätä tutkimusta varten kerättyjä tilastotietoja analysoimalla antaa kuva satakuntalaisen tytäryhtiötalouden merkityksestä ja kehityksestä. Lisäksi selvityksen tavoitteena oli lisäksi kerätä erikseen tarkoituksenmukainen aineisto sekä kuvata tapaa, jolla tytäryhtiötaloutta koskevaa tilastollista aineistoa voidaan saada ja aineiston saatavuutta voidaan kehittää. Selvityksen tarkoituksena on palvella ensisijaisesti globaalitalouden olosuhteissa haastavaa aluekehittämistyötä. Selvitys myös mahdollistaa aluetaloustieteellisen ja tilinpäätösanalyysiin perustuvien jatkotutkimusten tekemisen. Selvityksen osiossa 2 analysoidaan valittujen (10 kpl) suurimpien satakuntalaisten ulkomaalaisomisteisten yritysten taloudellista menestymistä ja sitoutumista toimimiseen Satakunnassa. Vastaavia alueellisia tarkasteluja ei ole Suomessa aiemmin tehty.

Käsillä olevan selvityksen ensimmäisen osion keskeiset empiiriset tulokset koskien satakuntalaista tytäryhtiötaloutta on esitetty luvussa 4. Ennen kuin esitämme keskeiset tulokset yhteenvetotaulukkona (taulukko 11), on syytä tarkastella paria keskeistä selvityksen toteuttamisen tutkimuksellista haastetta. Ensiksi analysointia vaikeuttaa se, ettei tytäryhtiötaloustieteen käsitteellä ole yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää alan tieteellisessä kirjallisuudessa. Useimmissa tutkimuksissa määritelmä – jos sellaista ylipäätään eksplisiittisesti on esitetty – esitetään tutkimusongelmalähtöisesti. Tutkimustulosten keskinäinen vertailtavuus näin heikkenee. Empiiristen tarkastelujen toteuttamiseksi kuitenkin tarvitaan ainakin jonkinlainen käsitys siitä, mitä tytäryhtiötaloudella kussakin yhteydessä tarkoitetaan. Niinpä tässä selvityksessä ei pyritä ensisijaisesti tytäryhtiötalouden tarkkaan tieteelliseen määrittelyyn, vaan tytäryhtiötaloutta pyritään luonnehtimaan sen keskeisten ominaisuuksien perusteella (ulkomaalaisomisteisuus ja tytäryhtiösuhde erityyppisissä konserneissa).

Tämän selvityksen yhteydessä tytäryhtiötaloustieteen valintaa ohjasi kaksi peruskriteeriä. Ensiksikin talousteoriat ja siihen perustuva empiirinen tutkimus määritteli sen, että on tärkeää pyrkiä erottamaan alueella yritystoimintaa harjoittavan yksikön päätöksenteon autonomian aste ja lähtökohtainen (*a priori*) sitoutuminen alueeseen. Viimemainittua lähestytään omistajuuden kautta.

Yhtenä ääripäänä voidaan erottaa täysin itsenäinen alueellinen päätöksentekoyksikkö. Tyypillisesti se on yksitoimipaikkainen yritys. Tällaisen yrityksen menestystä ja sitoutumista alueeseen ohjaavat taloudellisessa mielessä sen omat toimenpiteet ja sijaintialueen kilpailukyky. Molempiin vaikuttavat myös kilpailuolosuhteet alueella. Toisena ääripäänä voidaan erottaa lähtökohtaisesti heikosti alueeseen sitoutunut ulkomaalaisomistuksessa oleva yritys tai toimipaikka, joka on monikansallisessa konsernissaan tytäryhtiöasemassa. Tällaisten yritysten taloudellista menestystä ja sitoutumista alueeseen ohjaa niiden omien päätösten ja alueellisen kilpailukykyyn lisäksi koko konsernin (strategiset) päätökset. Näiden autonomian ja lähtökohtaisen aluesitoutumisen ”väliin” voidaan sijoittaa ne alueelliset yritystoiminnan yksiköt, jotka ovat tytäryhtiöasemassa omassa konsernissaan, joka on täysin kotimainen konserni tai monikansallinen, mutta kotimaisessa kontrollissa. Alueella sijaitsevien yritysten taloudellisella menestymisellä on oleellinen merkitys aluetaloudellisen kilpailukykyyn kannalta. Lisäksi kilpailukykyisten yritysten sitoutumisella toimimiseen alueella on oleellinen merkitys alueen pidemmän aikavälin kilpailukykyyn ja kestäväälle pohjalle rakennetun aluekehittämisen kannalta. Nykyglobalisaation myötä yritysten maantieteellinen sijoittuminen on tullut entistä herkkäliikkeisemmäksi. Toinen peruskriteeri tytäryhtiötalouden määrittelylle tässä empiiriseen tarkasteluun perustuvassa selvityksessä on se, millaisia alueellista (satakuntalaista) tytäryhtiötaloutta koskevia tilastoja on saatavilla tai kerättävissä.

Toinen selvityksen tutkimuksellinen haaste - edellä käsitellyn tytäryhtiötalouden kompleksisen määrittelyn lisäksi - on se, että pääsääntöisesti kaikki viralliset tilastot ovat sijainti- eivätkä omistuserusteisia. Konkreettisemmin aluetaloudellisia tilastoja on saatavilla - joskin niukemmin kuin kansantalouden tasolla - esimerkiksi jollakin alueella sijaitsevien yritysten investointitoiminnasta, t&k-panostuksesta, asukkaiden koulutustasosta, mutta tilastoista ei voida suoraan erottaa alueen yritysten omistus- ja konsernirakenteita. Suomessa toimivista ulkomaisista tytäryhtiöistä on olemassa lukumäärä-, henkilöstö- ja liikevaihtotilastoja, mutta ne ovat aggregaattiaineistoja koko Suomen tasolla, eikä niitä voitu käyttää satakuntalaisen tytäryhtiötalouden arviointiin muutoin kuin verrokkiaineistona. Toisaalta tässäkin aineistossa ei ole tilastollista tietoa suomalaisten monikansallisten yritysten tytäryhtiöiden toiminnasta ulkomailla. Tilastokeskuksen yritysrekisterin alueellinen toimipaikka-aineisto (mikroaineisto) sisältää tiedot alueella (kunta) sijaitseviin toimipaikkoihin liittyvien yritysten omistajuudesta kotimaa-ulkomaalaisomisteenen- ulottuvuudessa. Tästä mikroaineistosta voidaan saada tämän selvityksen kannalta keskeisiä lukumäärä-, toimipaikan henkilöstön ja liikevaihdon kokoluokka-, toimiala- ja sijaintitietoja. Aineiston ongelmana on se, että se ei sisällä konsernisuhdetietoja (eli

onko kyseessä tytäryhtiö ja millaisessa konsernissa se toimii), se on poikkileikkausaineisto, eikä se sisällä joitakin keskeisiä alueellisten yritysten toimintaa kuvaavia muuttujia (investoinnit, t&k, koulutustaso, jne.). Ensimmäisen ongelman voittamiseen poimittiin Tilastokeskuksen konsernirekisteriaineistosta yritysten Y-tunnusten ne vähintään kymmenen henkilöä työllistävät yritykset, joilla on toimipaikka Satakunnassa. Näin voitiin yhdistää Satakuntaa koskevat yritysrekisterin toimipaikkatiedot ja konsernitiedot. Keskeistä konsernitiedoissa tämän selvityksen suhteen on yritysten konsernisuhde – erityisesti tytäryhtiösuhde – sekä konsernin lajitieto: täysin kotimainen konserni, monikansallinen ja kotimaisessa kontrollissa oleva konserni ja monikansallinen ja ulkomaisessa kontrollissa oleva konserni. Toisen ”ongelmakohtan” (poikkileikkausominaisuus) voittamiseksi Tilastokeskuksesta tilattiin erikseen aikasarja-aineisto henkilöstöltään viidenkymmenen suurimman (TOP50) Satakunnassa sijaitsevan ulkomaalaisomisteisen yrityksen yhteenlasketusta henkilöstömäärästä ja liikevaihdosta 2000–2007 sekä luettelo näistä yrityksistä suuruusjärjestyksessä. Kolmatta alueellisen toimipaikkarekisteriaineiston ongelmaa lähestytään selvityksen toisessa osiossa. Aluetasolla tietoja ei ole kerätty, eikä niitä näin ollen ole saatavilla. Koska kuitenkin käytettävissä olevan aineiston perusteella paljastui, että keskeisiä tytäryhtiötalouteen liittyviä yrityksiä Satakunnassa ei ole kovinkaan paljon, niin tarvittaessa kattava alueellinen aineisto voitaisiin yrittää koota jatkossa aluekehityksen ja -kehittämisen kannalta keskeisistä muuttujista. Tällainen aineiston keruu voidaan yhdistää esimerkiksi selvityksiin, joissa pyritään tunnistamaan kvantitatiivisten aineiston avulla (ml. alueelliset panos-tuotosaineistot) satakuntalaisia avainklustereita ja arvioimaan niiden aluetaloudellista merkitystä.

Satakuntalainen tytäryhtiötalous selvityksessä käytettyjen mikroaineiston valossa voidaan tiivistää taulukkoon 11. Taulukon 11 jälkeen on esitetty keskeiset tulokset selvitystä varten kootusta suurimpien satakunnassa toimipaikkaa pitävien ulkomaalaisomisteisten yritysten – TOP50 – henkilöstön ja liikevaihdon kehityksestä ja merkityksestä.

Taulukko 11. Satakuntalainen tytäryhtiötalous

Yritysominaisuus	Konsernitiedot		Merkitys Satakunnassa		Alue-/maajakauma
	Lukumäärä	Työllisyysosuudet	Toimialat		
Ulkomaalaisomisteinen	- Ei tiedossa	- 3 % kaikista toimipaikoista - 1/3 kaikista vähintään 100 henkilöä työllistäväistä yksitysisistä toimipaikoista	- 40 % teollisuudessa - vähintään 250 työllistäväistä kaikki teollisuudessa - teollisuuden jälkeen suurimmat liike-elämän palveluissa - toimivat yhteensä 9 päätoimialalla - teollisuuden sisällä vähintään 250 työllistäväistä toimivat kulkuneuvojen valmistuksessa sekä metallien jalostuksessa - teollisuuden sisällä yhteensä yli puolet metalliteollisuudessa	- Porin seutukunnassa eniten koko alueistosta - Porin ja Rauman seudulla suurimpia yhtä paljon - Rauman seuduilla suurin työllistäjä	
Täysin kotimaisen konsernin tytäryritys*	- kaikkiaan 354 (33%) satakuntalaisista vähintään 10 henkilöä työllistäväistä toimipaikoista (1087) on konserniyhtöksiä. - 34 % (120) kytköksistä (konserniyhtyksellä toimipaikka Satakunnassa) on täysin kotimaisia ja ja 66 % monikansallisia. - Konsernit suhteellisen pieniä (5 työllistävä väh. 1000).	- 40 % (48/120) on tytäryritysasemassa konsernissa (ml. kuntakonsernit) - 41 tytäryritystä kuuluvat 34:ään eri <i>yrityskonserniin</i>	- 1,5 % Satakunnan työllistä		

Yritysominaisuus	Konsernitiedot	Merkitys Satakunnassa		Alue-/maajakauma
		Lukumäärä	Toimialat	
	- 14:llä konserneista (34) toiminnan painopiste Satakunnassa (henkilöstöstä > 50 % Satakunnassa)			
Kotimaisen monikansallisen konsernin tytäryritys* (kotimainen MNE)	- 39 % (137) satakuntalaisista konserniyhtymän omaavista toimipaikoista (väh. 10 henkilöä) kuuluu kotimaisessa kontrollissa olevaan monikansalliseen konserniin. - eri konserneja on 92 kpl	- 31 % (43) kotimaisessa kontrollissa olevista monikansallisista konserneista (Satakunnassa toimipaikka) on tytäryritysasemassa konsernissaan. - 59 (5 % kaikista vastaavista toimipaikoista, 1087) sellaista vähintään 10 henkilöä työllistävää toimipaikkaa Satakunnassa, jotka kuuluvat kotimaisessa kontrollissa olevan monikansallisen yrityksen	- 3/43 (7 %) tytäryrityksistä toiminnan painopiste Satakunnassa (henkilöstöosuus > 50 %) - Tytäryritysten henkilöstömäärä 3104 (ei kaikilla toimipaikoilta saatavissa), joka on noin 3 % Satakunnan työllisten määrästä.	- 53 % (23) toimii teollisuudessa. - 23 % (10) toimii liike-elämän palveluissa - tytäryrityksiä 9 eri teollisuustoimialalla (kaksinumero-taso) - vajaa neljännes (5 kpl) sekä metsäteollisuudessa että koneiden ja laitteiden valmistuksessa sekä vajaa viidennes (17 %) elintarviketeollisuudessa

Yritysominaisuus	Konsernitiedot	Merkitys Satakunnassa			Alue-/maajaikauma
		Lukumäärä	Työllisyysosuudet	Toimialat	
Ulkomaisen konsernin tytäryritys* (ulkomainen MNE)	- 27 % (96) satakuntalaisista toimipaikoista (väh. 10 henkilöä) kuuluu ulkomaisessa kontrollissa olevaan monikansalliseen konserniin	- 19 % (18) ulkomaisessa kontrollissa olevien konsernien yrityksiä (joilla toimipaikka Satakunnassa ja työllistää vähintään 10) on tytäryrityksiä. - 10 % (10) on vastaavasti ns. väliemoyrityksiä. - 70 % (67) on vastaavasti ulkomaisia emoyrityksiä. - ulkomaisessa kontrollissa olevien tytäryritysten osuus kaikista vastaavaista toimipaikoista Satakunnassa on 1,6 %.	- 4:llä tytär- ja väliemoyrityksellä 28:sta on toiminnan painopiste Satakunnassa (osuus konsernin henkilöstöstä > 50 %) ja ne edustavat 63 % 28 väliemo- ja tytäryritysten työllisyydestä. - tytär- ja väliemoyritysten työllisten osuus on noin 2,5 % Satakunnan työllisistä.		- Satakunnassa toimii konserneja 17 maasta (niiden satakuntalaisessa toimipaikassa henkilöstöä vähintään 10) - Satakunnassa toimivista ulkomaisista konserneista 74 % EU-maista. - 27 % on ruotsalaisia ja EU:n ulkopuolisista merkittävimpiä omistajia ovat Yhdysvallat (9) ja Norja (7).

*Konserniaineisto koostuu vähintään 10 henkilöä työllistävästä satakunnassa toimivista yrityksistä 2008/8.

Taulukon 11 aineisto koostui vuoden 2008 (elokuu) yritysrekisteriaineistosta. Kun tarkasteltiin suurimpien ulkomaalaisomisteisten yritysten (TOP50) kehitystä Satakunnassa vuosina 2000–2007 voitiin tehdä seuraavat keskeiset havainnot:

1. Henkilöstö tällaisissa toimipaikoissa Satakunnassa on kasvanut 40 % vuodesta 2000 (5500) vuoteen 2007 (7500).
2. Kasvu on ollut nopeampaa kuin Satakunnan teollisuuden ja maakunnan koko työllisyyden kasvu. TOP50-työllisyysosuus Satakunnan teollisuudesta on kasvanut vuoden 2000 tasosta 21,5 %:sta 33 %:iin vuonna 2007.
3. Ulkomaalaisomisteisten TOP50-liikevaihto on niin ikään kasvanut 2000-luvulla nopeammin kuin Satakunnan teollisuuden liikevaihto ja vienti: TOP50-liikevaihto-osuus on kasvanut 25 %:sta 40 %:iin ja vientiosuus reilusta 50 %:sta yli 70 %:iin.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että konserneihin kuuluvien tytäryritysten merkitys Satakunnassa on (vielä) varsin pientä. Sen sijaan yritystoiminnan ulkomaalaisomistuksen merkitys Satakunnassa on tasoltaan kohtuullisen suuri ja ulkomaalaisomisteisuuden merkitys kasvaa yrityskoon kasvaessa ja se on merkittävää erityisesti teollisuudessa. Lisäksi ulkomaalaisomisteisten yritysten merkitys on kasvanut huomattavasti 2000-luvulla, joten Satakunnan aluetaloudellisen menestyksen kannalta lienee keskeistä, että alueellinen kilpailukykyämme näiden kansainvälisten toimijoiden näkökulmasta säilyy ja kehittyy. Erityisesti projektiosaaminen, alueellisesta keskittymisestä hyötyvien toimialojen suhteellisen suuri osuus, alueelliset verkostot ja helppo (ulkomaankauppa) saavutettavuus saattavat lisätä kilpailukykyisten ulkomaisten yritysten sitoutumista alueella toimimiseen. Tällä on edelleen merkittävä potentiaalinen vaikutus alueellisten yritysten kilpailukykyyn kannalta. Kestävälle pohjalle rakentuva menestyksenkäs aluekehittäminen perustuu tunnistettujen alueellisten kilpailuvahvuuksien vahvistamiseen ja ulkomaalaisomisteisten (suur)yritysten tapauksessa verkostomaisen toiminnan jatkuvaan tehostamiseen.

Jatkossa olisi keskeistä kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. seurataan alueen (Satakunta) yritysten ulkomaalaisomisteisuuden merkityksen kehitystä (esim. TOP50-tyyppinen seuranta);
2. ryhdytään keräämään laajempi aineisto ulkomaalaisomisteisten yritysten toiminnasta ja sitoutumisesta alueeseen (henkilöstö ja liikevaihtomuuttujien lisäksi t&k-toiminta, investoinnit, koulutustaso, alueelliset verkostot, ulkomaalaisomisteisten yritysten vaihtuvuus, taloudellinen menestys, ...);

3. kohdan 2 aineiston perusteella voitaisiin käynnistää laajempi tilastollinen ja haastatteluaineistoon perustuva tutkimus ulkomaisten yritysten toiminnasta Satakunnassa. Tällainen tutkimus on meneillään tämän tutkimuksen osiona 2.

LÄHTEET

- Aitken, B. and A. Harrison (1999): Do Domestic Firms Benefit from Foreign Direct Investment? Evidence from Venezuela. *American Economic Review* 89, 605-618.
- Barba Navaretti, G., Checchi, G. and A. Turrini (2003): Adjusting Labour Demand: Multinational vs. National Firms, a cross European Analysis. *Journal of European Economic Association* 1. 708-719.
- Barba Navaretti, G., Haaland, J.I. and A. Venables (2002): *Multinational Corporations and Global Production Networks: The Implications for Trade Policy*. CEPR Report for the European Commission Directorate General for Trade.
- Barba Navaretti, G. and A. J. Venables (2004): *Multinational Firms in the World Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Bernhard, A.B. and J.B. Jensen (2006): Firm structure, multinationals and manufacturing plant deaths. *The Review of Economics and Statistics*.
- Bernhard, A.B. and F. Sjöholm (2003): Foreign owners and plant survival. *NBER Working Paper* 10039. National Bureau of Economic Research, Cambridge, Massachusetts.
- Blomström, M. (1986): Foreign Investment and Productive Efficiency: the Case of Mexico. *Journal of Industrial Economics* 15, 97-110.
- Blomström, M. and H. Persson (1983): Foreign Investment and spillover efficiency in an underdeveloped economy: evidence from Mexican manufacturing industries. *World Development* 11, 493-501.
- Blomström, M. and E. Wolff (1994): Multinational Corporations and Productivity Convergence in Mexico. Teoksessa W. Baumol, R. Nelson and E. Wolff (toim.): *Convergence of Productivity: Cross-sectional Studies and Historical Evidence*. Oxford: Oxford University Press
- Blonigen, B.A. (2005): A Review of the Empirical Literature on FDI Determinants. *NBER Working Paper No 11299*.
- Buckley, P.J. and M. Casson (2000): Models of Multinational Enterprise: a New Research Agenda, in M.Casson: *Economics of International Business: a New Research Agenda*. Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Carlin, W., Charlton, A. and C. Mayer (2007): Multinational Ownership and Subsidiary Investment. Saatavilla http://www.finance.ox.ac.uk/file_links/finecon_papers/2008fe05.pdf
- Caves, R. (1974): Multinational Firms, Competition, and Productivity in Host-Country Markets. *Economica*, 176-93.
- Caves, R. (1996): *Multinational Enterprises and Economic Analysis*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Driffield, N. (2001): The Impact of Domestic Productivity of Inward Investment in the UK. *The Manchester School* 69, No 1, 103-19.
- Dunning, J.H. (1977): Trade, Location of Economic Activity and the MNE: A Search for an Eclectic Approach. Teoksessa B. Ohlin, P.O. Hesselborn, and P.M. Wijkman (toim.): *The International Allocation of Economic Activity*. London: MacMillan.
- Dunning, J.H. (1993): *Multinational Enterprise and Global Economy*. Wokingnton, England: Addison-Wesley Publishing Company.
- Dunning, J.H. (2000): Regions, Globalization, and the Knowledge Economy: The Issues Stated, in J.H. Dunning (ed.): *Regions, Globalization, and the Knowledge-Based Economy*. Oxford: Oxford University Press.
- Dunning, J.H. (2001): The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future. *International Journal of Economics and Business*, Vol. 8, No. 2, 173-190.

- Fabbi, F., Haskel, J. E. and M. J. Slaughter (2002): Globalisation and Labour Demand Elasticities in Britain. Paper presented at the *Adjusting Globalisation Conference*. University of Nottingham, 28 and 29 June 2002.
- Gibson, J.K., and R.I.D. Harris (1996): Trade liberalisation and plant exit in New Zealand manufacturing. *The Review of Economics and Statistics* 78 (3): 521-529.
- Girma, S., Greenaway, S. and K. Wakelin (2001): Who Benefits from Foreign Direct Investment in the UK. *Scottish Journal of Political Economy* 48(2), 119-133.
- Girma, S. and H. Görg (2002): Multinationals' Productivity Advantage: Scale or Technology? *CEPR Discussion Paper DP3503*.
- Görg, H., Greenaway, D. and R. Kneller (toim.) (2008): *Globalization and Productivity*. Edward Elgar.
- Görg, H. and E. Strobl (2003): "Footloose" Multinationals. The Manchester School, Vol 71, 1-19. Saatavilla http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=381648.
- Haddad, M. and A. Harrison (1993): Are There Positive Spillovers from Foreign Direct Investment? Evidence from Panel Data for Morocco. *Journal of Development Economics* 42, 51-74.
- Harris, R. and C. Robinson (2002): The Effect of Foreign Acquisitions in Total Factor Productivity: Plant-level Evidence from UK Manufacturing, 1987-1992. *Review of Economics and Statistics* 84, 562-568.
- Haskel, J., Pereira, S. ja M. Slaughter (2002): Does Inward Foreign Direct Investment Boost the Productivity of Domestic Firms. *NBER Working Papers* 8724.
- Huovari, J., A. Kangasharju ja A. Alanen (2001): Alueiden kilpailukyky. *Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Raportteja* 176. Helsinki.
- Hymer, S. (1976 [1960 as a thesis]): *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Jarvis, D.S.L. (2006): Multinational Enterprise, power and state: The Costs, benefits and consequences of globalisation. <http://www.australianreview.net/digest/2006/12/jarvis.html>, printed 31.1.2007.
- Jones, J. and C. Wren (2006): Foreign Direct Investment and Regional Economy. Saatavilla http://books.google.fi/books?id=yw_YUIGHg4IC&pg=PA85&lpg=PA85&dq=MNE+and+commitment+to+regional+economy&source=bl&ots=m9tDJOLWUDU&sig=zWJ6fPEXZ_cIP7QvsQfvh6lM9cQ&hl=fi&ei=LSLKSeYLgZKwBqn5zbQC&sa=X&oi=book_result&resnum=3&ct=result#PPR9,M1
- Kleinert, J. (2004): *The Role of Multinational Enterprises in Globalization*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Kokko, A. (1994): Technology, Market Characteristics, and Spillovers. *Journal of Development Economics* 43, 279-293.
- Lipsey, R.E. (2001): Foreign Direct Investment and the Operations of Multinational Firms: Concepts, History, and Data. *NBER Working Paper No 8665*.
- Liu, X., Siler, P., Wang, C. and Y. Wei (2000): Productivity Spillovers from Foreign Direct Investment: Evidence from UK Industry Level Panel Data. *Journal of International Business Studies* 31, 407-425.
- Markusen, J.R. (2002): *Multinational Firms and the Theory of International Trade*. Cambridge MA: MIT Press.
- Markusen, J.R. and K.E. Maskus (2001): General-Equilibrium Approaches to the Multinational Firm: A Review of Theory and Evidence. *NBER Working Paper No 8334*.
- Martin, R. (2005): Factors Affecting Regional Competitiveness. A Presentation to the Committee of the Regions Growth Pole Workshop. Saxon Brettell, Cambridge Econometrics.
- Martin, R., Kitson, M. and P. Tyler (toim.) (2006): *Regional Competitiveness*. Routledge.
- Mataloni, R.J.Jr. (2000): U.S. Multinational Companies Operations in 1998. *Survey of Current Business*, July 2000.
- Moosa, I.A. (2002): *Foreign Direct Investment. Theory, Evidence and Practice*. Chippenham: Palgrave.

- OECD (2002): Intra-Industry and Intra-Firm Trade and Internationalisation of Production. Saatavilla <http://www.oecd.org/dataoecd/6/18/2752923.pdf>.
- OECD (2007): Globalisation and Regional Economies: Can OECD Regions Compete in Global Industries? Saatavilla <http://masetto.sourceoecd.org/vl=6100474/cl=16/nw=1/rpsv/cgi-bin/fulltextew.pl?prpsv=/ij/oecdthemes/99980177/v2007n16/s1/p11.idx>.
- OECD (2008a): *Education at a Glance 2008*, OECD Indicators.
- OECD (2008b): *OECD Science, Technology, and Industry Outlook 2008*.
- OECD (2008c): How Regions Compete: Building on Strengths and Identifying Opportunities. Saatavilla <http://lysander.sourceoecd.org/vl=18962021/cl=19/nw=1/rpsv/cgi-bin/fulltextew.pl?prpsv=/ij/oecdthemes/99980177/v2007n16/s6/p89.idx>
- OTA (1993): *Multinationals and the National Interest: Playing by Different Rules*. Office of Technology Assessment U.S. Congress. OTA-ITE-569. September 1993.
- Radelet, S. and J. D. Sachs (1998): The East Asian Financial Crisis: Diagnosis, Remedies, Prospects. *Brookings Papers on Economic Activity* 1, 1-90.
- Rodrik, D. (1997): *Has Globalization Gone Too Far?* Institute for International Economics: Washington D.C.
- Slaughter, M. J. (2001): International Trade and Labour Demand Elasticities. *Journal of International Economics* 54, 27-56.
- Tilastokeskus (2008): Toimipaikkarekisteri Satakuntaa koskevat toimipaikkatiedot, elokuu 2008. *Tilastokeskuksen maksullinen toimipaikkarekisteritietokanta*.
- Tilastokeskus (2009a): Ulkomaiset yritykset tilasto, käsitteet ja määritelmät. Tilastokeskus. Saatavilla <http://www.stat.fi/til/ulkoy/kas.html>.
- Tilastokeskus (2009b): Yritysrekisterin vuositilasto. Käsitteet ja määritelmät. Tilastokeskus. Saatavilla <http://www.stat.fi/til/ulkoy/kas.html>
- Tilastokeskus (2009c): Toimipaikkarekisteri Satakuntaa koskevat toimipaikkatiedot, helmikuu 2009. *Tilastokeskuksen maksullinen toimipaikkarekisteritietokanta*.
- UNCTAD (2006): *World Investment Report 2006: FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development. Overview*. Geneva: United Nations. http://www.unctad.org/en/docs/wir2006overview_en.pdf.
- Van Beveren, Ilke (2006): Footloose Multinationals in Belgium. Centre for Transition Economics (LICOS Discussion Paper 168/2006. Saatavilla <http://ideas.repec.org/p/lic/licosd/16806.html>
- Widgren, M., K. Alho, M. Kotilainen, N. Nikula ja V. Kaitala (2007): Avautuva talous ja aluekehitys – suhteellinen etu ja kasautumisvoimat tuotannon sijoittumisen ohjaajina Suomessa. *ETLA keskustelualoitteita No 1113*.
- Vähäsantanen, S., Karppinen, A. ja J.-P. Laamanen (2007): Satakunnan alueelliset kilpailukykyresurssit ja yritysten kilpailukyky. *Turun kauppar korkeakoulu Porin yksikkö, julkaisusarja A Nro A18/2007*.

LIITE: Keskeiset tilastolliset aineistot

TUTKIMUKSTA VARTEN KERÄTYT/TILATUT AINEISTOT (ml. yrityslistat)

- POIKKILEIKKAUSAINEISTOT (mikrotaso)
 - Tilastokeskuksen yritysrekisteri: Alueellinen toimipaikka-aineisto. (Tilattu TK:sta).
 - Tilastokeskuksen yritysrekisteri: Konsernitiedot yhdistettynä alueellisen toimipaikka-aineistoon. (Tilattu TK:sta)
- AIKASARJA-AINEISTOT (makrotaso)
 - Tilastokeskuksen yritysrekisteri: TOP50 ulkomaalaisomisteiset suurimmat toimipaikat 2000–2007. (Tilattu TK:sta)
- TILINPÄÄTÖSAINEISTOT (osa 2)
 - 10 suurinta ulkomaalaisomisteista yritystä, joilla toimipaikka Satakunnassa, 2005–2008. (Tilattu PRH:sta)
- HAASTATELUAINEISTOT (osa 2)
 - 10 suurinta ulkomaalaisomisteista yritystä, joilla toimipaikka Satakunnassa 2008–2009. (Kerätty haastattelemalla).

Aineistot on saatavilla soveltuvin osin tutkimuksen tekijältä.

TURUN KAUPPAKORKEAKOULU PORIN YKSIKÖN JULKAISUT

Julkaisusarja A	Tutkimukset
Julkaisusarja B	Työraportit ja tekniset raportit
Julkaisusarja C	Opetusmateriaali
Julkaisusarja D	Muut julkaisut
Julkaisusarja E	Verkkojulkaisut

Julkaisusarja A

Nro 1/2002	Hookana Heli, Naisyrittäjyys Satakunnassa: Miksi aloitan? Miksi jatkan? Miksi lopetan?
Nro 2/2002	Westman Riikka, Sosiaali- ja terveysalan palveluyritykset osana Satakunnan hyvinvointiklusteria: yritysten taloudelliset toimintaedellytykset ja kriittiset menestystekijät
Nro 3/2003	Isolähteenmäki Timo, Satakunnan yrityspalvelujen palveluaukkoselvitys
Nro 4/2003	Satopää Rauno, Suomalainen hyvä tilintarkastustapa pienyritysten tarkastuksissa - odotukset, sääntely, käytäntö
Nro 5/2004	Pojärvi-Miikkulainen Jytta, Porin yliopistokeskuksen alueellinen vaikuttavuus
Nro 6/2004	Pojärvi-Miikkulainen Jytta, Ammattikorkeakoulut alueellisena toimijana - selvitys Hämeen, Kemi-Tornion, Keski-Pohjanmaan, Kymenlaakson, Lahden ja Satakunnan ammattikorkeakouluista
Nro 7/2004	Länsiluoto Aapo, Macroeconomic Environment Analysis Methods in Finnish Public Companies
Nro 8/2004	Mattila Eevaleena, Hyvinvointialan yksityinen palvelujärjestelmä Satakunnassa – Sosiaali- ja terveystalouden toimijoiden liiketoimintaosaamisen tutkimus- ja kehittämistarpeita kartoittava selvitys
Nro 9/2005	Rantala Heikki, Villilän elokuvakeskuksen alueelliset vaikutukset – esiselvitys
Nro 10/2005	Mattila Eevaleena, YRITTÄJYYTEEN ASKEL KERRALLAAN – Yrittäjyysmotivaatiota tukevat ja edistävät tekijät hyvinvointialalla Satakunnassa

- Nro 11/2005 Väkiparta Maria, Satakunta – yksityisten sosiaalipalvelujen kehto vai hauta? Toimintaympäristön asettamat rajoitteet
- Nro 12/2006 Vähäsantanen Saku, Karppinen Ari, Laamanen Jani-Petri, Pernell Jenita, Aalto-Setälä Ville, Porin yliopistokeskuksen toiminnan kehitys ja aluetaloudelliset vaikutukset
- Nro 13/2006 Hookana Heli (toim.), Satakuntalaisten yritysten taloudelliset toimintaedellytykset ja kriittiset menestystekijät 2000-luvun alussa; tietojenkäsittelypalvelut, meritekninen teollisuus, automaatioala, mainospalvelut, vaate- ja kenkäkauppa
- Nro 14/2006 Hookana Heli (toim.), Satakuntalaisten yritysten taloudelliset toimintaedellytykset ja kriittiset menestystekijät – terveydenhuoltopalvelut, kodinkoneliikkeet, metallituotteiden valmistus, puutuoteollisuus
- Nro 15/2006 Tevameri Terhi, Matriisiorganisaatorakenne ja johtamisen haasteet terveydenhuollon organisaatiossa - Mission Possible?
- Nro 16/2006 Laitinen Katja, Ennakointi ja aluekehittäminen Satakunnassa – tiedonhallinnan lähtökohtia
- Nro 17/2007 Kaivo-oja Jari ja Laitinen Katja, Alueellisen ennakkoinnin haasteet ja toimintamallit – Case SataEnnakointi
- Nro 18/2007 Vähäsantanen Saku, Karppinen Ari, Laamanen Jani-Petri, Satakunnan alueelliset kilpailukykyresurssit ja yritysten kilpailukyky
- Nro 19/2007 Isoviita Eevaleena, Ahokas Ira, Kaivo-oja Jari, Laitinen Katja, SATAKUNTA – HYVINVOINTIPALVELUJEN KEHITTÄMISEN MALLIMAAKUNTA 2030. Näkemyksiä hyvinvointialan toimintaympäristön haasteista ja tulevaisuuden kehitysnäkymistä
- Nro 20/2007 Laine Pertti, Osaamisen johtaminen ja HRD – tarua vai totta? Kuvaus viiden case-organisaation henkilöstön kehittämisen käytännöistä
- Nro 21/2007 Hookana Heli (toim.), HALLITTU YLIKUNNALLINEN JOHTAMINEN JA OMISTAJUUS? – Case Satakunnan pelastuslaitos
- Nro 22/2007 Heinilä Mari, Palo- ja pelastustoimen johtaminen, organisointi ja kehittyminen – Haastattelututkimus laitosten johdolle syksyllä 2007
- Nro 23/2007 Isoviita Eevaleena (toim.), Korkeakouluysteistyössä liikettä hyvinvointialalle – TuKKK, TaY, SAMK, Diak Länsi
- Nro 24/2008 Hookana Heli (toim.), Satakuntalaisten yritysten taloudelliset toimintaedellytykset ja kriittiset menestystekijät – tavaraliikenne, tilitoimistot, lääkäripalveluyritykset, metallituotteiden valmistus ja puutarha-ala
- Nro 25/2008 Karppinen Ari, Oikarinen Elias, Olkiluoto 3 – ydinvoimalaitosyksikön rakentamisen taloudelliset vaikutukset
- Nro 26/2008 Mäkitalo-Keinonen Tiina, Arenius Pia, Liikala Sari, Käyttäjät ja yritykset innovaatioyhteistyössä

- Nro 27/2009 Hookana Heli (toim.), Satakuntalaisten yritysten taloudelliset toimintaedellytykset ja kriittiset menestystekijät – majoituksen sisältävät sosiaalipalvelut, isännöinti- ja kiinteistöhoitoala, kulttuuriala ja muut luovat alat, liikuntapalveluyritykset ja moottoriajoneuvojen kauppa
- Nro 28/2009 Sirkemaa Seppo & Toivonen Janina, Tietohallinto: kohti kumppanuutta taloushallinnon tietojärjestelmäratkaisuissa
- Nro 29/2009 Laamanen Jani-Petri, Saari Salla, Kuntatalouden tilan arviointi ja mittarit – sovelluskohteena Satakunnan kuntien talous 1998-2007
- Nro 30/2009 Häyry Mattias, Alueellisten pelastuslaitosten taloushallinnon ja –raportoinnin asiakastyytyväisyys
- Nro 31/2009 Karppinen, Ari, Satakuntalainen tytäryhtiötalous Osa 1. Aluetaloudellinen tarkastelu

